

ELSA AZƏRBAYCAN

1 APREL 2016-CI İL

WWW.ELSA.AZ

Hüquq jurnalı

ELSA AZERBAIJAN

Law review

1-Cİ BURAXILIŞ

The European Law Students' Association

AZERBAIJAN

ELSA nədir?

Avropa Hüquq Tələbələr Assosiyası (ELSA) müstəqil, qeyri siyasi, gəlir məqsədi güdməyən dünyanın ən böyük hüquq tələbələr təşkilatıdır. ELSA Avropanın 42 ölkəsində, 210 universitetində 30,000-dən çox hüquq tələbələrini və gənc hüquqşünasları özündə ehtiva edir.

ELSA-nın Azərbaycanda təşəbbüs qrupunun əsası bir neçə hüquq tələbəsi tərəfindən 2010-cü ilin iyununda qoyulmuşdur. Elə həmin ayda təşəbbüs qrupu tərəfindən təşkil edilən prezentsyalardan aydın müşahidə etmək olar ki, hüquq tələbələrini əksəriyyəti ELSA-nın Avropada təşkil olunmuş müxtəlif beynəlxalq tədbirlərində iştirak etməkdə, habelə bu təşkilatın digər üzvləri ilə möhkəm qarşılıqlı münasibətlər quraraq öz əlaqələrini genişləndirməkdə maraqlıdır.

Azərbaycan ELSA-nın Türkiyənin Alanya şəhərində keçirilən 58-ci Beynəlxalq Şuranın İclasında müşahidəçi üzv statusunu qazandı, beləki Azərbaycan səslərin çoxluğu ilə ELSA ailəsinə qəbul olundu.

Biz inanırıq ki, tələbələr ELSA-nın geniş fəaliyyət imkanları və beynəlxalq əməkdaşlıq vasitəsilə beynəlxalq hüquq sistemləri barədə dəyərli biliklər və təcrübə əldə edəcəklər. Və hər bir Azərbaycanlı hüquq tələbəsi idarəetmə, qrup fəaliyyəti qabiliyyəti, praktiki iş təcrübəsi, Avropa dəyərlərini paylaşmaq və başqa imkanlardan faydalancaqlar.

Avropa Hüquqşünas Tələbələr Assosiasiyası (The European Law Students' Association)

Avropanın müxtəlif dövlətlərindən, universitetlərindən, mədəniyyətlərindən olan on minlərlə Hüquqşünas Tələbəni və Gənc Hüquqşünası özündə birləşdirməklə, Hüquqşünas Tələbələrini bütövlükdə dünyadakı ən böyük şəbəkəsidir. Təşkilatın yaradılmasında və hal-hazırkı fəaliyyətində əsas məqsəd Avropanın müxtəlif ölkələrindən olan gəncləri eyni təşkilatda birləşdirməklə, onlar arasında mənəvi-əxlaqi inteqrasiyaya, elmi

biliklərin paylaşılmasına nail olmaqdan, Beynəlxalq Konfranslar, Təlimlər, Səhnələşdirilmiş Məhkəmə prosesləri keçirilməsi yolu ilə Hüquqşünas Tələbələrini nəzəri biliklərinin praktiki tətbiqinə şərait yaratmaqdan ibarətdir.

42 Avropa dövlərindən olan Hüquqşünas Tələbələrini və Gənc Hüquqşünasların vahid bir şəbəkədə təşkilatdıraraq ELSA istər tələbə mübadiləsi həyata keçirməklə, təhsil səfərləri təşkil etməklə, istərsə də təcrübə proqramları təşkil etməklə Hüquqşünasların öz sahələrində daha professional formalaşması və təcrübə qazanması yolunda böyük köməklik göstərmiş olur. Eyni zamanda təşkilatın Beynəlxalq olması Hüquqşünaslara istər mədəni, istər elmi cəhətdən Avropaya inteqrasiya olmaq imkanı yaratmaqdadır.

*“İnsan
mənəviyyətinə və
mədəni müxtəlifliklərə
hörmət edilən bir
dünya”*

təşkilatın fəaliyyətində başlıca prinsip kimi çıxış edir. Təşkilatın yaranma məqsədləri sadəcə sadaladığımız akademik xarakterli fəaliyyətlərdən ibarət deyildir, ELSA eyni zamanda, müxtəlif dövlət, din və irqərdən olan Hüquqşünas Tələbələrini və Gənc Hüquqşünasların daimi dostluğunu yaratmağı qarşıya məqsəd qoymuşdur, fəaliyyət məqsədləri sırasında müxtəlif əyləncəli tədbirlər, gəzintilərin təşkili də yer tutmaqdadır.

The European Law Students' Association

AZERBAIJAN

What is ELSA?

ELSA is the world's largest independent law students' association. ELSA is an international, independent, non-political, non-profit-making organisation run since 1981 by and for students. It is comprised of students and recent graduates who are interested in academic and personal excellence. ELSA offers law students a perfect platform to develop their existing skills, acquire new skills and meet fellow students and legal professionals throughout Europe.

ELSA gives many opportunities to its members to get access to premium projects. ELSA members can be a delegate in WIPO, UNCITRAL or in other UN bodies. With ELSA, this is a reality! And ELSA will provide you with the opportunity to work on projects throughout Europe with people of multiple nationalities.

Students and young lawyers enrolled in ELSA are seeking for excellence. They are not afraid to challenge their legal skills and are willing to invest their free time into the improvement of their knowledge.

Vision

“A just world in which there is respect for human dignity and cultural diversity”

The Philosophy Statement of the European Law Students' Association

Purpose

To contribute to legal education, to foster mutual understanding and to promote social responsibility of law students and young lawyers.

Means

To provide opportunities for law students and young lawyers to learn about other cultures and legal systems in a spirit of critical dialogue and scientific co-operation.

To assist law students and young lawyers to be internationally minded and professionally skilled.

To encourage law students and young lawyers to act for the good of society.

Organisation

Local, National and International Level The ELSA Network works on three levels, the local, the national and the international. ELSA has 42 National Groups as members and almost all National Groups are divided into Local Groups. Every Local and National Group has a Local or National Board.

ELSA Azərbaycan Hüquq Jurnalı

ELSA Azerbaijan Law Review

ELSA Azərbaycan Hüquq Jurnalının əsası 2015-ci ildə qoyulmuş, 2016-cı ildə isə ilk dəfə çap olunmuşdur.

Jurnalın əsas məqsədi

hüquqşünaslıq sahəsində oxuyan tələbələrin mütaliə meylinin və həvəsinin gücləndirilməsi, ölkənin hüquq sahəsində elmi və praktik baxımdan mübahisəli və ümdə məsələləri barədə məlumatla malik olmasının təmin edilməsi və hüquqşünaslıq ixtisasında oxuyan tələbələrin, gənc hüquqşünasların elmi araşdırmalarının, mövqələrinin və şərhlərinin geniş hüquq ictimaiyyətinə çatdırılmasından ibarətdir.

Jurnalın vəzifəsi hüquqşünaslıq sahəsində təhsil alan tələbələrin biri-biri ilə qiyabi olaraq tanışlığının, onlarla təcrübə hüquq işçiləri arasında bu və ya digər formada elmi kontaktın qurulmasının və ölkədə, eləcə də dünyada baş verən hüquqi yeniliklərlə bağlı məlumatlandırılmanın təmin edilməsindən ibarətdir.

Jurnalın fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Məqalələr, elmi araşdırmalar, mövqələr, şərhlər;
2. Hüquq sahəsi üzrə ölkə ərazisində və dünyada baş verən müxtəlif hadisə və hərəkətlər barədə məlumatlar;
3. Hüquq sahəsi üzrə milli və beynəlxalq məhkəmə aktlarının çap edilməsi.

ELSA Azerbaijan Law Review was established in 2015 and its first edition was published in 2016.

The main aim of Law Review is to

motivate law students to read academic literature and write academic articles, to provide them with appropriate information related to highly important and topical discussions taking place in the civil society and to deliver young lawyers' and students articles to society.

The activities of Law Review are the followings:

1. Articles, academic researches, interpretations;
2. Information related to law sphere on a local and international level;
3. Printing interesting local and international judiciary acts.

The Role of Central Bank

Isazade Nadira Shoyuf

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

A central bank is at the heart of the banking system. It is because the central bank is the “banks’ bank” and the government’s bank. Most countries have some form of central bank serving for the nation’s financial matters. Legal mechanism and the mandate of central banks depend on some features such as economic considerations, social preferences, political environments etc. There is need to answer several questions for clarifying the role of central banks, such as: What are central banks’ purposes? What powers should be given to central banks within their purposes? What structure and legal form is the best model for establishing such body? How is its independence determined? What functions should be realized by central banks? Whether gathering of several functions in one hand is effective way or not?

The central banks are the main part of banking system in all countries. There are called by different names in different countries, such as, Central Bank, State Bank, Federal Reserve, Emission Bank, Nation’s Bank etc. In some countries central banks are called just with regard to country’s name, for example, Bank of Japan, Bank of Italy, Bank of England etc.

According to the some authors the degree of a central bank’s autonomy is generally determined by four elements of its legal underpinnings:

1. Mandate: a mandate that is precise, clear and not contradictory is a hallmark of central bank autonomy;

2. Relationship to the state: a central bank’s autonomy is high when the activities is it is required to perform for the government are clearly specified and exclude the obligatory financing of government activities;

3. Power to make policy decisions: autonomy

is also when the state has no say in and cannot overturn, decisions made by the central bank;

4. Appointment process and term limits for its officers: it is desirable to involve the state in the appointments process, but once appointed, officials can be insulated from political influence through various means.

The main features which determine certain subject’s functions are its purposes and duties. Only after investigating these issues we can clarify the functions of certain subject. Because functions are main directions by which certain subject tries to impact certain relations and to implement its duties. So, there is a need to clarify general duties of central banks. Central banks have essential duties which are based on historical experience. These duties can be enumerated as follows:

- central bank is the central emitter of the country - it has monopoly in the area of issuing of banknotes;

- central bank is bank of banks – it is “the lender of last resort”, namely it lends loan to the banks and prevents the country’s banking system from failing;

- central bank is banker of government – it supports and realizes economic program of government, lends to the government for its needs, saves the government’s gold-currency reserves;

- central bank is prime settlement center of the country – it acts as an intermediary between the other banks of the country for implementation of non-cash payments;

- central bank is an organization which regulates economy of the country through money-lending methods.

The central bank of the Old World type was a bank of banks. “Its primary function was

to rediscount bills of exchange which have their origin in various parts of the country and which pass through inferior banks whose endorsement they bear". After many years the other functions mentioned above were transferred to the central banks.

Central Bank is significant and regulator ring of banking system as it is noted. Because its activity is related strengthening of money circulation, defense and stability of national currency, developing of banking system, realizing of payments systems by continuous and efficient way. There are several characteristic and general functions and duties of central banks with regardless to in which country it is situated. But every country's banking system has its specific functions and duties besides those general functions and duties. The specific functions and duties are stated in certain countries' banking legislation. The status of Central Bank of Azerbaijan Republic and regulation of its activity are regulated by the Law on Central Bank. Definition and legal status of central bank, its purposes, functions, relations with public authorities, its structure and management and other essential issues are established in this Law. Besides this law the Constitution of Azerbaijan Republic, other legislative acts and international treaties are also the source of the regulation of Central Bank's activity. According to the Constitution only the Central Bank has a right of issuing money for circulation and withdrawal of them from circulation. Central Bank of Azerbaijan Republic is in exclusive ownership of the state.

The Central Bank of Azerbaijan Republic has an independent balance sheet, authorized capital and other property. The Central Bank, in accordance with the Civil Code of the Republic of Azerbaijan, owns, uses and disposes of the property on its books. The capital and the property of the Central Bank may not be alienated without its consent. And the independence of Central Bank is provided by the Constitution and Law too. Thus the Central Bank is independent in discharge of its responsibilities and exercise of its authorities prescribed by the Constitution and laws of the Republic of Azerbaijan, and no state authority or self-administration body, individuals or legal entities may directly or indirectly by any reason constrain, illegally influence or interfere with its activities. But the primary goal of the Central Bank

is not profit making, it does not work for profits. According to the Law on Central Bank the main purpose of the Central Bank is to ensure price stability. The goal of the Central Bank's activity is to ensure stability and development of the banking and payment systems as well. So the role of the central bank is behind of its purposes. To implement a monetary policy, to manage the production and distribution of the nation's currency, to promote the stability of the country's financial system, to ensure price stability are essential issues for the country's economy and the central bank plays a significant role in country's economy by regulating these issues.

Functions and powers can be stated explicitly in the law as it seems. Different sorts of legislation will be necessary to support different functions and to provide the central bank with the legal means to accomplish its duties. The functions of central banks can be generally distinguished as supervisory and regulatory functions. The Central Bank of Azerbaijan Republic realized both supervisory and regulatory functions before the amendments to the legislation. First of all combining of all functions in one hand is not right way in government management. Because in this case the certain state body shall be decision-maker and supervisor of realizing of its rules at the same time. With regard to separation of powers it is not reliable. The Central Bank is the most related body to banks, so it should know better what sphere of bank's activity needs to be regulated and how it should be regulated. So the central bank may be the subject of making of rules. From this aspect, regulatory function has to be one of the main functions of central bank. But according to the additions and amendments to the legislation Central Bank is not entitled to realize these functions. New public legal entity is established and both of these functions are transferred this public legal entity. But it has to be emphasized that this shall not make any difference from the practical aspect, because in this case only the subject executing certain functions will be changed and it shall not result any advantages. Because I think problem is not due to Central Bank being, problem is realizing of both of these functions by the same body. So transferring of both of these functions will not solve any problem.

Central banks in a single country may be

established as a single institution or as multiple institutions that are joined together in a federated system. Here, the issue of multiple jurisdictions does not arise, although careful attention is often given to the balance between the powers of the federation and those of the constituent parts. Some federal countries – Brazil, Canada, Germany and India, for example – also have regional offices of the central bank that are established in the law. But in the most unitary states, such as Azerbaijan Republic it is a single institution – state body as it is mentioned above. The structure of a central bank can contribute indirectly to its accountability as well. For example, the Central Bank of Azerbaijan Republic is solely report to the President of the Republic of Azerbaijan on its activities. The Governor of the Central Bank advises the Milli Majlis of the Republic of Azerbaijan on key directions of monetary policy for the upcoming year as well.

The other main roles of central bank are reflected in the economy of the country. This influence is realized in two level: macroeconomic and microeconomic. The first level is related to regulating inflation and price stability, the second one is related to being the lender of last resort. To be “the lender of last resort” means that the central bank is responsible for providing its economy with funds when commercial banks can not cover their shortage. Namely the central bank prevents the country’s banking system from failing with regard to its name “banks’ bank and the government’s bank”.

As a result the role of central banks’ in the countries’ life can be generalized as follows:

Central banks:

- implement a monetary policy;
- manage the production and distribution of the nation’s currency;
- promote the stability of the country’s financial system;
- supervise and regulate financial system (differs from country to country);
- ensure development of the banking and payment systems;
- ensure price stability by controlling inflation;
- are “the lender of last resort”;
- prevent country’s banking system from

failing;

- provide durability of banking system by making prudential requirements for them.

REFERENCES:

1. Law on Azerbaijan Republic on Central Bank, 10 December, 2004.
2. Z. Mammadov, Foundations of Banking activity, Baku, 2013.
3. M.M. Bagirov, Banks and banking operations, Baku: Nurlan, 2013.
4. Ross Cranston, Principles of Banking Law, Oxford University Press, 2002.
5. H. White, Money and Banking, Boston: Ginn and Co, 1911

Xülasə

Məqalədə mərkəzi bankların ölkələrin maliyyə siyasətində rolu, məqsəd və funksiyaları, strukturu məsələsinə toxunulmuş, bir sıra suallar ortaya qoyulmuşdur. Müxtəlif ölkələrdə mərkəzi bankların səlahiyyətlərinə təsir edən amillər barədə müəllif yanaşmaları öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda mərkəzi bankların ölkə iqtisadiyyatına təsiri və bu təsirin hansı dərəcələrdə özünü göstərməsi məsələsinə aydınlıq gətirilmişdir.

Резюме

Значение в статье о роли центральных банков в финансовой политике стран, были выдвинут ряд вопросов касательно их задач функции и структуры. Факторы, влияющие на полномочия центральных банков различных стран находит свое отражение в подходе к авторскому праву. В то же время было выяснено стадии влияние центральных банков на экономику страны.

Comparison of Banking Regulation and Supervision in Azerbaijan and the EU

Isazade Nadira Shoyuf

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Introduction

A central bank is at the heart of the banking system. It is because the central bank is the “banks’ bank” and the government’s bank. Most countries have some form of central bank serving for the nation’s financial matters. Legal mechanism and the mandate of central banks depend on some features such as economic considerations, social preferences, political environments etc. The central banks are the main part of banking system in all countries. The legal status, goals, specific functions and duties of central banks’ are regulated with certain countries’ banking legislation. The central bank of the Old World type was a bank of banks. “Its primary function was to rediscount bills of exchange which have their origin in various parts of the country and which pass through inferior banks whose endorsement they bear”. After many years the other functions mentioned below were transferred to the central banks.

There are several characteristic and general functions and duties of central banks with regardless to in which country it is situated. But every country’s banking system has its specific functions and duties besides those general functions and duties. The specific functions and duties of it are stated in certain countries’ banking legislation. Generally, central banks perform three essential general functions while fulfilling their purposes and essential duties. These functions are regulatory, supervisory and information-research functions as it is emphasized in the legal literature. But it can be differed country by country. It is tried to research in this article banking regulation and supervision in Azerbaijan and banking regulation and supervision in Euro-

pean Union. Comparative analysis of both of Azerbaijan and EU experience, the roles of central banks in banking regulation and supervision process, advantages and disadvantages of both of these systems are researched in this article. As it is emphasized the research object of this article is comparative analysis of banking regulation and supervision within Azerbaijan and the European Union and there is a need to answer several questions for clarifying this issue: How banking regulation and supervision is realized in Azerbaijan? How it is realized in EU? Which models are used? Generally, is there a need to regulate or supervise banking activity? Why? etc. It is tried to answer such questions in this article too.

Is there a need to regulate of supervise banking activity?

Banks play a crucial role in the efficient allocation of savings and investments in a market economy and are important for the stability of the whole financial system. As it is mentioned, there are essential general functions of the central banks within banking activity. These functions are regulatory and supervisory functions as it is emphasized in the legal literature. Regulatory function includes several very significant issues. Generally this function is implemented by two ways. The first one is the regulation of money circulation which has great importance in the countries’ economy. The second aspect of regulation powers is reflected adopting banking regulations, establishing prudential ratios, determining procedures etc. This is legal side of regulation powers. As it seems, regulatory powers of central banks are reflected from financial and

economic aspects.

The other main function of central banks' is supervisory function. Supervisory function is the logical continuation of the regulatory function. Namely the related state body, mainly central banks supervise banking activity, realizing of rules, prudential ratios by different ways which established in the certain countries legislation.

The question is – “is there a need to regulate or supervise banking activity?” There is such need because of importance and necessity of banking system as the essential ring of economic system. Besides its importance banking activity is an area of business activity which demands high risk. Generally there are four of the main risk categories (credit risk, market risk, liquidity risk and operational risk) which can make clear the importance of regulation and supervision on banking activity. Principle-13 of the Core Principles for Effective Banking Supervision states that: “Banking supervisors must be satisfied that banks have in place a comprehensive risk management process to identify, measure, monitor and control all other material risks and, where appropriate, to hold capital against these risks”.

Some authors emphasize that to establish prudential ratios, rules for regulation of banking activity is violation of right of ownership, because the Central Bank restricts banks' rights to order and to use their property by establishing prudential ratios. But I think, regulation of banking activity never can be deemed as restriction of right of ownership. Because banking activity is very significant ring of both financial system and economy of the certain country, namely it has necessity because of public interests. So it needs strict regulation by certain state body. It may be argued that whether the Central Bank can be subject of banking regulation powers or not, but necessity of such regulation is out of question. On the other hand if the Central Bank should not realize this power, then there is need existing of other state body instead of the Central Bank for regulating banking system. I think, it is out of question that whether there is need to regulate banking activity or not.

On the other hand, there are such norms - rules, prudential ratios for banking being and every bank “knows” its liability and obligation before its existing. Namely to be bank is

chosen knowing obligations for banking being.

Banking regulation and supervision in Azerbaijan

First of all there is a need to emphasize that the banking legislation of the Azerbaijan Republic was amended substantially in the March of the 2016. According to the amendments to the legislation dated 09 March, 2016, (hereinafter “amendments”) the subject of banking regulation and supervision was changed and this was a notable event in the administrative history of the Azerbaijan Republic, because these reforms resulted creating of new state body.

Till the amendments the subject of the banking regulation and supervision was the Central Bank of Azerbaijan Republic. According to the previous legislation one of the functions of the Central Bank was licensing and regulating banking activities and providing banking supervision.

As it is mentioned banking regulation powers are reflected from two aspects, first one is financial and second one is legal aspect. Functions of CB established in the Article 5 of the Law on Central Bank mainly related to the regulatory role of it in the general financial system. Namely by establishing and implementing the monetary and foreign exchange policy, organizing cash circulation, issuing banknotes, maintaining and managing international gold and foreign exchange reserves, organizing and coordinating activities of payment systems Central Bank regulates the whole financial system and implements its main purposes. So the enumerated functions derive from the goal of CB, with the other word from the historical nature of it. The second aspect of regulation powers of CB was reflected adopting banking regulations, establishing prudential ratios, determining procedures etc. This was legal side of regulation powers and the main issue within this part of our research. According to the legislation the Central Bank implemented the following regulatory activities:

- adopting banking regulations;
- establishing prudential ratios, as well as methods for their calculation and application;
- determining procedures for calculation and creation of loan loss provisioning and other assets established by banks, domestic branches

of foreign banks and non-bank credit institutions;

- setting forth corporate governance standards for banks and domestic branches of foreign banks;

- establishing special conditions of fulfillment of credit commitments before the Central Bank under financial rehabilitation measures for banks.

As it seems banking regulation powers of Central Bank of Azerbaijan Republic covered making rules for functioning of banks and it is an essential issue for banking system. For being efficient and legal banking system such regulation is necessary and without this regulation to provide such efficiency and legality is difficult. The other main function of central banks' is supervisory function. Generally, there are following approaches on subject of supervising functions within banking activity in the different countries: 1) body of banking supervision is the central bank; 2) functions of body of banking supervision are fulfilled by the central bank in interaction with corresponding state structures, always Ministries of Finance or Economy; 3) body of banking supervision is the corresponding state structure. According to the statistics of International Monetary Fund supervisory powers are realized by central banks in the 76% of the countries, by ministries of finance in the 4% of the countries and the by mixed state bodies in the 20% of the countries. This variety derives from different factors such as degree of institutional, administrative and cultural development of the country, economic conditions etc.

In Azerbaijan Republic, the first model of banking supervision was applied. According to the Law on Central Bank of Azerbaijan Republic and the Law on Banks the exclusive body of banking supervision was Central Bank. Central Bank was the only supervisory body within banking system in Azerbaijan. With regard to the Article 5 of Law on Central Banks one of the functions of the CB was licensing and regulating banking activities and providing banking supervision. According to the Article 46 of Law on Central Bank "the Central Bank provided bank licensing, regulation and supervision in order to ensure stable operation of the banking system and protected interests of bank creditors and depositors in the Republic of Azerbaijan in accordance with Law on Cen-

tral Bank, Laws of the Republic of Azerbaijan on Banks, and on Post Offices, on Non-bank Credit Institutions and Regulations of the Central Bank on Credit Unions, and by-rules of the Central Bank". As it is mentioned, three main functions – bank licensing, regulation and supervision were established in the Law. The Central Bank had the exclusive right to grant and revoke special permissions (licenses) to credit institutions and permits to their branches and departments, as well as representative offices of domestic and foreign banks to provide representative capacity, special permit (license) to the national operator of postal communication to deliver financial services in the Republic of Azerbaijan. The Central Bank determined the format and contents of banking licenses and permits. Namely CB defined the rules of admission in the banking system and supervises this activity by licensing mechanism.

But how is the position of the banking regulation and supervision powers today in Azerbaijan? New public legal entity was established according to the Decree of the President of the Azerbaijan Republic dated 03 February, 2016. The name of this public legal entity is Supervisory Chamber on Financial Markets. Establishing such public legal entity all the regulatory and supervisory powers on banking system were transferred to this body. So today banking regulation and supervision powers are executed by Supervisory Chamber on Financial Markets. One of the main purposes of the Chamber is licensing, regulating and supervising of securities market, insurance and credit organizations (both banks and non-banks) activity. As it is clear Central Bank of Azerbaijan Republic implemented both of banking supervision and regulation powers. I think, this was not right way in government management and establishing of new body is advisable, because in that case the Central Bank was regulator and supervisor of realizing of its rules at the same time. With regard to separation of powers it is not reliable. In the most countries' experience shows that one of these functions should be executed by Central Bank, but not both of them at the same time. Why? - Because this situation can be resulted abuse of powers and in some cases such abuse will be inescapable. On the other hand, gathering both of these functions in one hand can be considered monopoly of the state authority.

Assembling both of these functions in one hand is not expedient due to reasons mentioned above. Chamber was established and both of the mentioned functions were transferred to this Chamber. But it has to be emphasized that this shall not make any difference from the practical aspect, because in this case only the body executing certain functions will be changed and it shall not result any advantages. Because I think problem is not due to Central Bank being, problem is implementing of both of these functions by the same body. So transferring of both of these functions will not solve any problem. On the other hand, the Central Bank is the most related state body to banks, so it should know better what sphere of banking activity needs to be regulated and how it should be regulated. So the Central Bank should be the subject of regulatory function. From this aspect, regulatory function has to be one of the main functions of Central Bank.

Generally, we can evaluate banking supervision and regulation body in its transition period in Azerbaijan nowadays.

Banking regulation and supervision in European Union

Central banks in a single country may be established as a single institution or as multiple institutions that are joined together in a federated system. The European Central Bank (hereinafter referred as ECB) is the central bank of the several European Union countries which have adopted the euro. First of all, there is a need to clarify briefly the basis of the monetary system in European Union. The main purpose of ECB is to maintain price stability in the euro and to provide the purchasing power of the single currency. The ECB is an official EU institution at the heart of the eurosystem. Establishing of the European Central Bank and the European system of central banks (hereinafter referred as ESCB) in the June 1, 1998 brought two essential results with it. Firstly, uniform monetary unit – Euro was issued by establishing of such organization, which executives currency politic of the Union. Secondly, establishing of European system of central banks eliminates dependence of member states' central banks from the both political influence and the other currency

regulation bodies. Legal basis of the ECB was established in the Rome Statue on Creating European Union dated 1957, and was made additions and amendments afterwards. The ESCB is consists of the ECB and the National Central Banks (hereinafter referred as NCB) of the 25 EU Member States. ECB and NCBs are independent bodies which have legal personality decision-making powers, but ESCB has no legal personality and capacity as ECB and NCBs. It is just a whole system which is consists of ECB and NCBs. Not all the EU member states are user of the euro, but this system includes national central banks of all the member states even those which has not adopted euro as unit currency. There are two reasons of it, first one is their special status and the second one is derogation. But why there was a need to adopt a term “Eurosysteem”? As it is mentioned some of the member states maintained their monetary sovereignty and their central banks are not involved in realizing the System's core functions. It makes this system complex and for helping to understand the complex structure of the European central banking system more easily, the Governing Council of the ECB decided in November 1998 to adopt the term “Eurosysteem”.

So not a single central bank, but the whole system was established for realizing central banks functions for the euro in EU. To answer the question “why?”, three main reasons are emphasized in the ECB's official publications:

1. The establishment of a single central bank for the whole euro area (possibly concentrating central bank business in one single place) would not have been acceptable on political grounds.

2. The Eurosysteem approach builds on the experience of the NCBs, preserves their institutional set up, infrastructure and operational capabilities and expertise; moreover, NCBs continue to perform some non-Eurosysteem-related tasks.

3. Given the large geographic area of the euro area, it was deemed appropriate to give credit institutions an access point to central banking in each participating Member State. Given the large number of nations and cultures in the euro area, domestic institutions (rather than a supranational one) were considered best placed to serve as points of access to the Eurosysteem.

From this aspect, functional structure of the European system of the central banking is similar to the structure of the system of the Federal Reserve of the USA. The system of the Federal Reserve does not appear as independent legal entity. Board of Governors and Federal Open Market Committee are federal representatives and public legal entities within the system of the Federal Reserve, as well as twelve Federal Reserve banks are private legal entities within this system. As it seems the banks within the system of the Federal Reserve are under the private ownership. If it is compared with European system of central banks, twelve countries' national banks (from fifteen member countries') are in the governments' ownership and the rest of the national banks are in the private companies' ownership. This compare between the system of the Federal Reserve and European system of the central banking helps us to understand bilateral character of the functions of the national central banks. National central banks execute their functions both within the European system of the central banks depending on the ECB and as independent body not depending on ECB. "However, in contrast to the NCBs, which are typically public legal persons (publicly managed and, for the most part, publicly owned), the Federal Reserve Banks have private legal personality, with private ownership (100% owned by the member banks in each district) and private management."

The main issues researched within this part of the article are banking regulatory and supervisory powers in EU. The ECB may also adopt legal acts which are mandatory norms and they have a direct effect. These legal acts which are the instruments of the ECB for regulating certain relations are ECB's Regulations and ECB's Decisions. There is also a need to notify that all measures taken by the ECB are open to review or interpretation by the Court of Justice. The decision-maker body of the ECB is the Governing Council of the ECB. ECB may decide to delegate its regulation power to the Executive Board of the ECB, but in that case it must specify the limits and scope of certain powers. Official Journal of the EU is the official publication and the regulations are binding and enter into force only after publishing in this journal.

Besides its mandatory regulations ECB realizes advisory activity too. As advisor the

ECB may adopt opinions and recommendations within its competence. These acts are not binding legal act. The ESCB Draft Statute included supervision as one of the basic tasks of the ESCB. However, the opposition of some countries (notably Germany) to such an inclusion meant that the final version of the ESCB Statute and of the Treaty of EU only referred to supervision in a limited way, as a non-basic task. So banking supervision issue differs from country to country within EU. For instance, while some central banks have exclusive responsibility for banking supervision, such as in Spain or Italy, others either share supervisory responsibilities with other bodies, such as in France or do not have formal supervisory responsibilities, such as Germany.

While the regulating function is usually split between two or more institutions, the supervision function for a specific sector is typically given solely to the supervisory body. Banking supervision is realized within Single Supervisory Mechanism (hereinafter as SSM) in EU. It includes the national competent authorities of member states and ECB. SSM realize supervision on prudential requirements. It is emphasized in the official publications of the ECB that the SSM's three main objectives are to:

- ensure the safety and soundness of the European banking system;
- increase financial integration and stability;
- ensure consistent supervision.

The activity of this mechanism is based on some principles such as, integrity and decentralization, usage of the best practices, homogeneity within the SSM, consistency with the single market, independence and accountability, risk-based approach, proportionality, adequate levels of supervisory activity for all credit institutions and effective and timely corrective measures.

REFERENCES:

1. Z. Mammadov, Foundations of Banking activity, Baku, 2013.
2. ECB, Guide to Banking Supervision, September, 2014.
3. H.K.Scheller, The European Central Bank: history, role and functions, 2004.
4. E: M.Olsen, Banking supervision European experience and Russian Practice, 2005.
5. H. White, Money and Banking, Boston: Ginn and Co, 1911

The right of residence of citizens of the European Union and their family members and the rules of obtaining permanent residence

Namazli Nigar

Master degree student of European Law,
Law faculty, Baku State University

Keywords: European Union (EU), EU Member States, free movement of persons, the right of residence, permanent residence.

The free movement of persons contains an area without internal frontiers, which is one of the fundamental freedoms of the internal market. Citizenship of the Union should be the fundamental position of nationals of the Member States of the Union, when they exercise their right of free movement and residence. So it is required to review and codify the existing Community instruments dealing separately with self-employed persons, workers, as well as students and other persons in order to strengthen and simplify the right of free movement and residence of nationals of the Member States. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and the Council determines general rules for Union citizenship. Citizenship of the Union confers on every citizen of the Union a primary and individual right to move and indwell freely within the territory of the Member States, subject to the limitations and conditions laid down in the Treaty and to the measures adopted to give it effect.

The right to move and reside freely within the territory of the Member States of all Union citizens should be also allowed to their family members, irrespective of nationality. In this context the definition of 'family member' contains the registered partner, if the host Member State treats this partnership as equivalent to marriage. Other family members such as siblings, cousins, aunts and uncles and other relatives possess the right to have the right to move and residence facilitated by the host Member States if they are dependant on any EU citizen or they are members of household or when serious health problems strictly re-

quire his personal care. The formalities related to the free movement of citizens of European Union within the territory of Member States should be clearly determined, without prejudice to the provisions applicable to national border controls. With a view to make easy the free movement of family members who are not nationals of a Member State, those who have already acquired a residence card should be free from the requirement to obtain an entry visa in accordance with Council Regulation (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals have visas when passing the external borders and those whose nationals are free from that requirement or, where appropriate, of the applicable national legislation.

Union inhabitants who have resided lawfully for an unceasing period of five years in the host Member State shall have the right of permanent residence there. Provisional absences not more than six months a year totally, or by absence for compulsory military service, or by one absence of 12 continuous months for essential reasons such as pregnancy and childbirth, severe illnesses, educational purposes, or a posting to another Member state or a third country should not be affected to incessancy of residence. Once acquired, the right of permanent residence should be withdrawn only through absence from the host Member State for a period more than two consecutive years.

The right of permanent residence can be acquired before completing of the continuous period of five years of residence in these situations:

a) employees or freelance persons who stop working, when have reached the age laid down by the law of that Member State for claimed to

an old age superannuation or employees who lay off salaried working to take early superannuation, ensured that they have been working in that Member State for at least the preceding twelve months and have dwell in there incessantly for more than three years.

b) employees or freelance persons who have dwelled incessantly in the host Member State for more than two years and lay off working there as a result of permanent incapacity to work. If such incapacity is the consequence of an mishap at work or an industrial disease refer to the person related to a utility payable in full or in part by an institution in the host Member State, no condition should be imposed as to length of residence;

c) employees or freelance persons who, after three years of continuous working and residence in the host Member State, work in an employed or freelance capacity in another Member State, while retaining their place of residence in the host Member State, to which they return, as a rule, each day or at least once a week. For the purposes of entitlement to the rights referred to in points (a) and (b), periods of working spent in the Member State in which the person related is working should be considered as having been spent in the host Member State. Periods of involuntary unemployment duly recorded by the appropriate working office, periods not worked for reasons not of the person's own making and absences from work or stopping of work due to illness or accident should be regarded as periods of working.

REFERENCES:

1. Directive of the EU 2004/58/EC
2. Free Movement of Persons Within the European Community: Cross-border Access to Public Benefits by Anne Pieter van der Mei, 2003.
3. European Union Internal Market Law by Friedl Weiss, Clemens Kaupa, 2014
4. The Changing Role of Nationality in International Law by Alessandra Annoni, Serena Forlati, 2013
5. Europa.eu

Xülasə

Açar sözlər: Avropa Birliyi (AB), Avropa Birliyi üzv dövlətləri, şəxslərin azad hərəkəti, yerləşmək hüququ, daimi rezidentlik.

Şəxslərin Avropa Birliyi daxilində azad hərəkəti Avropa Birliyinin əsas prinsiplərindəndir. Bu prinsip şəxslərin və onların ailə üzvlərinin Avropa Birliyinin ərazisi daxilində yerləşmək və hərəkət azadlığını nəzərdə tutur. Avropa Birliyinin vətəndaşı olmayan şəxslərin daimi rezidentlik əldə etməsi qaydaları da bu prinsip çərçivəsində öyrənilir.

Резюме

Ключевые слова: Европейский Союз (ЕС), Члены Европейского Союза, свободное передвижение людей, право проживания, постоянное место жительства

Свободное передвижение лиц в рамках Европейского Союза является одним из основных принципов Европейского Союза. Этот принцип подразумевает свободу перемещения лиц, а также членов их семей в рамках Европейского Союза. Правила получения постоянного места жительства для лиц, не имеющих гражданства Европейского Союза также основываются на этом принципе.

Essential Elements of a Contract

Aysel Sharifova

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Key words: main elements, lawful consideration, agreement between parties, offer, acceptance, competent parties, meaning of the contract, legal relationship, legal formalities

Contract law differs from other fields of law. It contains rather a number of limiting principles, subject to which the parties can create rights and duties for themselves.

Contract is an agreement between two or more parties. The creation of the contract starts with agreement, which is one of essential elements of the it. An agreement between parties consist of two main elements which are offer and acceptance. An agreement is reached when the offeror makes an offer and the offeree accepts that offer. For the valid offer the offeror should make offer with a view to obtain acceptance and with the intention of to create legal relationship. The terms of the offer should be certain. The offer can be accepted by words or conduct. And the agreement is concluded at the time when the acceptance is received by the offeror. Under this element we can see that there are essentially to be two parties to an agreement.

Other essential thing in this agreement between the parties that they both have to think of the same thing in the same sense.

The parties competent to contract is one of the main elements. It means that the parties have to be competent to enter into a contract. If the age of one of the parties does not let him/her to sign contract this party is not competent to sign it.

Under common law consideration one of es-

sential elements of the contract. The main issue here that consideration should be lawful. The main point in consideration is that each party to the contract have to give or promise something and receive something or a promise in return. The value of the consideration does not need to be adequate compensation for the promise, but it must be sufficient. Consideration is the price, but it does not need be in terms of money. It can be a right, interest, profit or benefit. Under civil law countries consideration is not important.

The meaning of the contract has to be certain, because if the meaning is not certain or the vital terms are incomplete the contract cannot enforceable under law. For example, when we sign contract the object should be described detailed.

When the parties agree about the terms and conditions of the contract they should take into consideration that this terms can be capable of performance. The parties may agree about some terms which should not enforceable.

The parties should have intention to creat a legal relationship otherwise without it there cannot be legal relationship. The object of the agreement has to be lawful otherwise the contract can be invalid. For example, in the purchase agreement the parties cannot agree about the object which turnover was banned by law.

Under Civil law and laws of other countries we can see that there are some requirements for the particular type of the contracts. Under Civil law we can see that the purchase agreement of the immoveable property should be sign in written form and registrated. So without this formalities such contracts cannot enforceable at law.

REFERENCES:

1. 'Civil Code' of the Republic of Azerbaijan , 1 September, 2000
2. http://www.legiscompare.fr/web/IMG/pdf/9._CH_1_Contrat.pdf
3. <http://www.constructionlawmadeeasy.com/chapter1>
4. Gregory E. Maggs, Comparative Contract Law American and European , section 4
5. Business Law including company law , chapter 1, p 2

Key words: main elements, lawful consideration, agreement between parties, offer, acceptance, competent parties, meaning of the contract, legal relationship, legal formalities

Xülasə

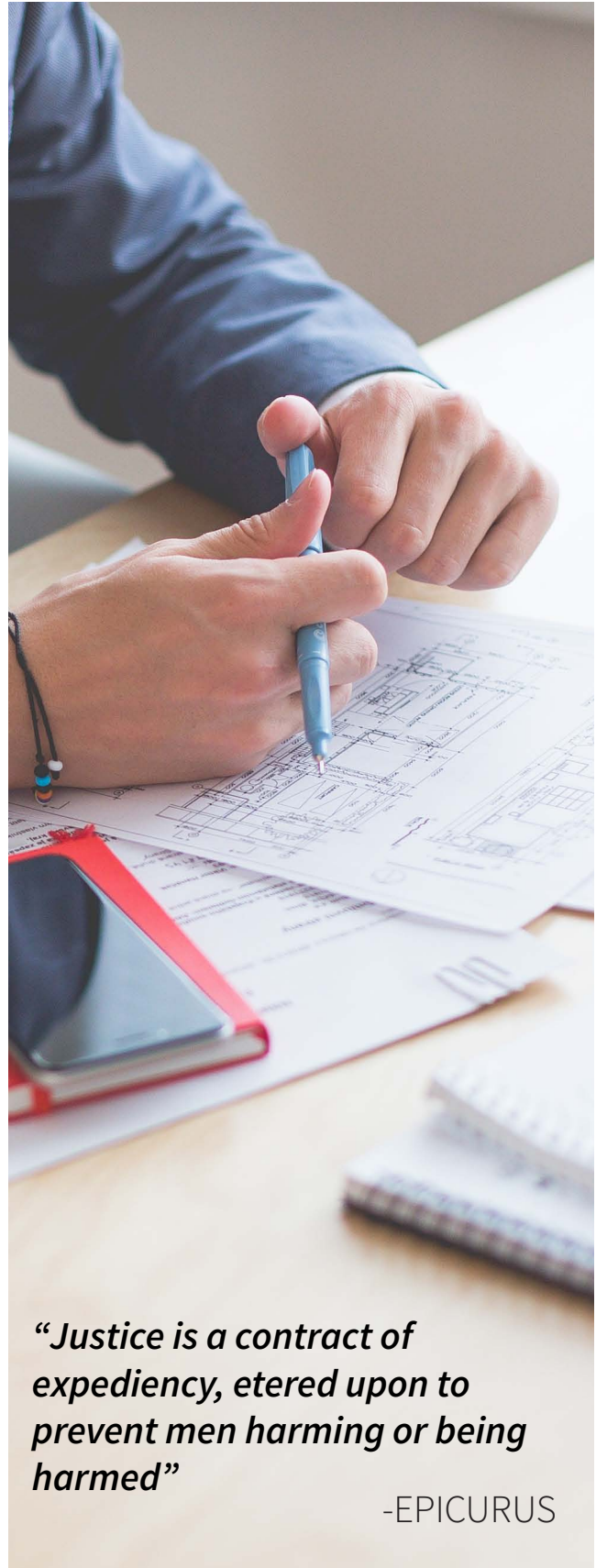
Açar sözlər: əsas elementlər, tərəflər arasında razılıq, oferta, aksept, hüquqi münasibətlər, qanunun tələb etdiyi forma

Məqalədə əsasən müqavilə hüququ, müqavilənin anlayışı, müqavilənin bağlanması və etibarlı hesab edilməsi üçün mühüm şərtlər təhlil olunmuşdur. Hər bir şərt ayrı-ayrılıqda təhlil edilərək izah olunmuşdur.

Резюме

Ключевые слова: контрактное право, основные элементы, предложение, принятие предложение, правовые отношения, в форме предусмотренной законом

В данной статье был проведен анализ понятия контрактного право контракта, основные условия для заключение и учитывание действительным контрактов. Каждое условия проанализируется и объясняется отдельно.

“Justice is a contract of expediency, entered upon to prevent men harming or being harmed”

-EPICURUS

Invalidity of the Contracts

Aysel Sharifova

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Key words: contract law, main elements, offer, acceptance, void contracts, invalidity of the contracts, illegality, violation of law, compare legal systems, types of contract

The contract law governs oral and written agreements which related with exchange of goods and services, money and properties. As we know the contract is very important to society, because it simplify relation between the parties. Without contracts would be much more misunderstanding, forgetfulness and etc. The contract an agreement with specific terms between two or more persons or entities which there is a promise to do something in return for valuable benefit known as a consideration. The contracts is important thing in business dealings. The contracts are the main document which promises that the law will enforce. A contract binds one or several persons themselves, towards one or several others, to transfer, to do or not to do something.

The parties can sign and determine context of the contract by themselves. If this countries have imperative norms which governs contracts the parties should sign and determine the contract confirm to this norms. USA gives parties more independence to sign the contract there is not much imperative norms comparison with Azerbaijan legislation and Europe. The contracts differ with their complexities. Under this legislation the contracts have various types. The contracts can be bilateral or multilateral. Also we can divide written and oral contracts, under USA legislation there are also express and implied contracts.

In USA the contracts are governed by state statutory, common law and private law. Statutory law can require that some contracts be put in writing

and executed with particular formalities. Except sale agreements the contracts in USA most of all governed by Common Law. Sale agreements are governed by Uniform Commercial Code. Private law contains terms of the agreement between the parties. Under Azerbaijan legislation contracts are governed by Civil Code and private law. This private law same with the USA private law. In Europe which law will be applicable to the contract is one of the main and important questions.

Under Azerbaijan law, European law and USA law there some main elements for valid and enforceable contracts. This elements are essential for a contract to exist. That elements are following:

1. Mutual assent:

- offer (a promise to perform an act conditioned on a return promise of a performance by another party)
- acceptance (agreement by the other party to the offer presented);

2. Consideration or exchange of value (money or something of interest being exchanged between the parties);

3. Capacity (age and mental ability),

4. Legality (legally enforceable terms and conditions);

5. The intent of both parties to carry out their promise.

Consideration is important element of the contract under USA law, because without it the signed contract is not valid. Offering party is bound to its terms if the other party accepts. Offering party can stipulate certain terms such as time limit that other party can accept the offer during this time limit. When other party accepts the offer he/she accepts the conditions of offeror. If the offeree makes changes and

sends it to the other party this is counteroffer. Under common law consideration is a price of the promise and is the requirement for the contracts. As we know some common law and civil law does not require any consideration. But it is important under USA law. Because without consideration there is no valid agreement under USA law. In some states it can be as a valid substitute.

If the contract is breached the law provides remedies. There main circumstances which are breach of the contract. They are followings:

1. General damages;
2. Consequential damages;
3. Reliance damages;
4. Specific performance.

Specific performance is important under Azerbaijan law. But under USA legislation the party cannot demand specific performance from other party. The contracts can also be categorized by the following:

- valid;
- unenforceable;
- voidable;
- void.

If there are all legal requirements for the contract exist this is valid contract. In unenforceable contracts we can see the basic requirements but failing fulfillment some other laws. For example if state has some special requirements to the certain contract failing to comply them make the contract unenforceable. If one or both parties have a legal right to cancel their obligations this are voidable contracts. The contracts entered into under duress or unvoluntarily, are voidable. The contracts would be voidable at the request of the injured party. Contracts are void if they involve a promise that is illegal or violates public policy. That is why there is not contract at all. Contracts don't have to be written to be enforceable in court. Most oral contracts are legally enforceable but it is difficult to prove. If one of the parties doesn't have mental or legal capacity to enforce the agreement such agreement also void. In USA for the valid contract we need that the relationship between parties must be the intent, also it should be lawful object. The other essential think as we mentioned former is offer, acceptance and consideration. Also we need that the meaning in the contract must be clearly defined and the parties free consent. And the last one the performance of contract

should be possible.

Under USA law the contracts are invalid under following circumstances:

1. If the contract is illegal;
2. If the offer, acceptance or consideration calls for action that violates the law;
3. If the contract is against the public policy;
4. If the purpose of the contract is illegal

Under Azerbaijan legislation contracts are invalid under following circumstances:

1. Unconsciousness
2. Misrepresentation
3. Hiding (or concealing (keep silence))
4. Duress
5. Sham transactions:

- false
- visionary
- 6. Non-serious
- 7. Material mistake
- 8. Incapacity:

Under above mentioned circumstances the contract can be determined as invalid.

REFERENCES:

1. 'Civil Code' of the Republic of Azerbaijan , 1 September, 2000
2. <https://virtuallawyer.fondiatools.com/en/Sivut/Invalidity%20of%20Contract.aspx?url=https://virtuallawyer.fondiatools.com:443/en/Sivut/Invalidity%20of%20Contract.aspx>
3. Gregory E. Maggs, Comparative Contract Law American and European , section 1-1
4. American Law Institute Restatement of the Law, Second, Contracts 2d (E. Allan Farnsworth, rptr. 1981) (American Law Institute Publishers)
5. Youngs, Raymond, English, French and German Comparative Law (1998)

Xülasə

Açar sözlər: müqavilə hüququ, əsas elementlər, oferta, aksept, etibarsız əqdlər, müqavilələrin etibarsızlığı, qanunsuzluq, qanun pozuntusu, hüquq sistemlərinin müqayisəsi, müqavilələrin növləri.

Məqalədə Azərbaycan, Avropa və ABŞ qanunvericiliyinə əsasən müqavilə hüququ və müqavilə anlıyışı, həmçinin müqavilənin bağlanması üçün əsas şərtlər və bağlanması qaydası təhlil olunmuşdur. Məqalədə həmçinin bağlanmış müqavilənin etibarsız hesab oluna biləcək halları barədə ətraflı təhlil aparılmışdır. Qeyd olunan məsələlər bir neçə hüquq sisteminə əsasən müqayisəli şəkildə izah olunmuşdur.

Резюме

Ключевые слова: контрактное право, основные элементы, предложение, принятие предложение, недействительные договоры, недействительность контрактов, незаконность, нарушение закона, сравнение правовых систем, виды договоров.

В данной статье был проведен анализ понятия контрактного право контракта, основные условия для заключение и процедуры закрытие контрактов. А также в статье подробно проанализированы обстоятельства недействительности контрактов. Вышеуказанные обстоятельства объясняется сравнительно в соответствии с нескольких законодательств.

*“At his best, man is the noblest of all animals;
separated from law and justice he is the worst”*

-ARISTOTLE

Practical and legal aspects of “Governing Law” provision in international loan agreement in the Republic of Azerbaijan

Konul Badalova

*Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University*

Key definitions: international loan agreement, banking law, governing law provision or applicable law, public policy

Since International Loan Agreements across boundaries, “Governing Law” provision plays key role for interpretation and application of those agreements. Thus in the Amin Rasheed Corporation case, Lord Wilberforce defined governing law as “the law which governs the contract and the parties’ obligations under it, the law which determines normally its validity and legality, its construction and effect and the conditions of its discharge”.

After restoration of independence in 1991, the Republic of Azerbaijan started to realize its sovereign rights in economic field which bases on different types of property, transition to market economy and integration into the global economy. These innovations also affected banking sector. New independent banks were established which is not based on the only state property, new reforms were carried out in this field by the state. By these reforms banking sector changed completely in respect of Soviet banking sector and started cross boundaries, bore international features. Banks commenced to carry out their lending activities through foreign capital market. Therefore new agreements, international loan agreements were concluded between these entities. However new fields also brought new challenges along with them. If entities of two countries are concluding an agreement which law will apply to the relations between them? Or does Azerbaijani legislation allow defining other country’s law as an applicable law to the international loan agreements; are there obstacles to interpret it and which challenges can

arise during dispute resolution or execution of the provision? By this article these questions are going to be answered via analyzing of the legislation of the Republic of Azerbaijan in respect of practical aspects.

“Governing Law” or under other name “Applicable Law” provision bases on “the autonomy of parties’ will”. Under the Civil Code of the Republic of Azerbaijan, one of the main principles of civil legislation is autonomy of contracts. Parties are free to define the contractual obligations, rights, terms whatever they want. However this autonomy is limited within legal framework which will be discussed following.

The Law of the Republic of Azerbaijan on “International private law” (hereinafter referred as “Law”) also specifies the principle in detail as following:

“1.2. Applicable law to civil legal relationship with foreign elements is defined by this Law, other relevant legislative acts, international treaties supported by the Republic of Azerbaijan, and commonly accepted international customs, and also by the agreement of the parties.”

“1.3. The agreement of parties on determination of applicable law shall be obviously expressed or directly derived from provisions of agreement and circumstances of cases as a whole.”

As seen from above mentioned articles, in case of appearance of foreign elements, parties can define other country’s law as an applicable law. What is a foreign element? Although foreign elements are not directly defined under the Law, they can be defined the essence of the Law as following: one of the parties is nonresident of Azerbaijan; the subject of agreement is

connected to foreign country; and the property is located outside of the territory of Azerbaijan.

Since International Loan Agreement is concluded between two or more than two different country's residents, the Agreement contains foreign element. Consequently Azerbaijani legislation allows defining foreign law as an applicable law under International Loan Agreement.

However this is the one side of medallion and defining of foreign law as an applicable law does not solve all problems itself. Although governing law provision bases on autonomy of parties' will, this autonomy is limited and there are following restrictions under Azerbaijani legislation:

1) Public policy – this restriction is not particular for only Azerbaijani legislation, but also for all world countries. The principle prevents enforcement of contracts in accordance with their terms. However the frame of the principle differs from country to country. According to the Law, in case of contradictions of foreign norms to the Constitution of Azerbaijan and acts accepted via referendum these norms are not applied in Azerbaijan. The frame of public policy in Azerbaijan is limited within the Constitution and acts accepted via referendum. This approach is very limited approach, even some cases can arise which are not against the Constitution or the acts but execution of cases is real threat for the state. Therefore some countries do not define the frame of the public policy and the principle is estimated according to the circumstances of the issue.

2) Mandatory regulation – under the 5. Article of the Law, regardless of applicable law imperative or mandatory norms of Azerbaijani legislation which regulate relevant relations are applied. But this provision is interpreted differently. So there are two approach to this provision:

a) Some lawyers, scholars interprets the provision is that the mandatory rules are considered the norms of tax code, criminal code, the code of administrative offenses.

b) Other lawyers, scholars construe the provision that mandatory rules are the imperative norms of the whole legislative acts of the Republic of Azerbaijan.

Second interpretation is discrepant because

it is hard to divide norms as imperative or non-imperative in Azerbaijani. They try to substantiate their opinion following way that if the sentence contains “must or shall”, it means that the provision is mandatory one. However this is limited approach and it is completely against the autonomy of the contract principle which is defined under the Civil Code. In my opinion, second approach is right approach but need to be clarified. Persons cannot be prosecuted for a crime which is not considered under the Criminal Code. Or only taxes which are defined under the Tax Code shall be applied in Azerbaijan. Thereby imperative feature comes from the essence of these acts.

In addition to the legal restrictions, there are also practical obstacles for implementation of foreign law.

1) Enforcement – parties define other country's law as an applicable law and placement of dispute resolution under the agreement. When the dispute arises between parties they apply the forum and get award according to the applicable law. This decision shall be recognized in the Republic of Azerbaijan pursuant to the Azerbaijan Legislation. Recognizing other country's court decision against Azerbaijani resident is questionable and generally is not enforceable.

For instance, parties define English law as an applicable law and when dispute arise between them foreign party sues a claim against Azerbaijani resident in relevant court in the Republic of Azerbaijan. How does the court apply English law and is there capacity to apply the law in Azerbaijani courts?

2. Article of the Law clarifies the issue as following:

“In case of application of foreign law the court shall take all necessary measures for establishment of content of these precepts of law according to their official interpretation and practice of application in the respective country.”

In practice, the courts do not take such a kind of measures, even there is not any cases in the courts which proper law is applied to the dispute. On the other hand legislation provides additional actions if above mentioned measures do not result. Parties can suggest their substantiated case (documents, confirmatory precepts of law) referring applicable law. But this is so expensive process, and justification

of suggested cases is not carried out. While rendering award courts rely on only the suggested documents, interpretation of applicable law.

2) Bureaucratic obstacles – these drive from mostly the unfair situation in Azerbaijani courts (corruption, bribe etc.)

But what is the solution for right interpretation of Governing Law Provision? The answer is arbitration. If parties define arbitration as dispute resolution form along with foreign law, they don't encounter above mentioned challenges. Because Azerbaijan is also member of New York Convention dated 1958, on recognition and enforcement of foreign arbitral award and according this Convention, the members countries, including Azerbaijan is bounded to enforce arbitral award within its territory.

REFERENCES:

1. Amin Rasheed Corporation v Kmvait Insurance Co. [1984] AC50.
2. The Law of the Republic of Azerbaijan on "International private law", dated 06.06.2000, № 889-IQ
3. The Civil Code of the Republic of Azerbaijan, dated 01.09.2000
4. Governing-Law Clauses of Loan Agreements in International Project Financing, 20 Int'l Law.219, Copyright 1986 by the American Bar Association, Kimmo Mettala.

Xülasə

Açar sözlər: Beynəlxalq kredit müqaviləsi, bank hüququ, tətbiq edilən hüquq, dövlət siyasəti.

Məqalədə Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra bank hüququ sahəsində baş verən dəyişikliklərdən, bu dəyişikliklərin beynəlxalq kredit müqavilələrinə təsirindən və "Tətbiq edilən Hüquq" maddəsinin müqavilənin icrası zamanı əhəmiyyətindən bəhs edilir. Məqalədə həmçinin xarici ölkə hüququnun "Tətbiq edilən Hüquq" kimi seçildiyi təqdirdə yarana biləcək problemlər və həll yolları da müzakirə edilir.

Резюме

Ключевые слова: Международное кредитное соглашение, банковское право, административный законодательные положения, государственная политика.

В статье говорится об изменениях, которые произошли в области банковского права после провозглашения независимости Азербайджанской Республики, влияние этих изменений на международные кредитные договора и о важности пункта «Применимое Законодательство» в исполнении договора. Статья также касается спектра проблем и решений, которые могут возникнуть при выборе законодательства иностранного государства как «Применимое Законодательство».

International Loan Agreement with the International Bank for Reconstruction and Development (World Bank)

Konul Badalova

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Key definitions: international loan agreement, international law, International Bank for Reconstruction and Development

Who is the International Bank for Reconstruction and Development and what is its main purpose? The International Bank for Reconstruction and Development, commonly referred to as World Bank was established in 1944. Although the main purpose of the World Bank is to help Europe rebuild after World War II, now the Bank provides loans and other assistance primarily to less developed and developing countries around the world. [1]

The purposes of World Bank as set forth in the Articles of Agreement may be summarized as follows:

1) to assist in the reconstruction and development of territories of members by facilitating the investment of capital for productive process;

2) to promote private foreign investment by means of guarantees or participation in loans and other investments made by private investors

3) when private capital is not available on reasonable terms, to supplement private investment by providing, on suitable conditions, finance for productive purposes out of its own capital, funds raised by it and its other resources. [2]

But the main issue is how World Bank carries out its activities. The Bank conducts its activity through loan operations, concluding loan agreements with member states or non state borrower.

The Article deals with the futures of the Loan Agreements between World Bank and Mem-

bers. This Loan Agreements differs from Commercial Loan Agreements. Thus “autonomy of the willing” is the main principle for the Commercial Loan Agreements. Parties define the terms of the Commercial Loan Agreements through negotiations; they can independently define third country’s law as an applicable law to the agreement. However the situation is different for Loan Agreement made with World Bank.

The World Bank made up of member countries which have agreed to the Bank’s Articles of Agreement [3] and the Bank’s by laws which prescribe specific financing purposes for the World Bank. The World Bank’s Articles of Agreement require the imposition of certain basic terms and conditions for its loan and guarantee operations [2].

Every Loan agreement between the World Bank and a member state, and every guarantee agreement is an international agreement “governed by international law” [4] as both parties to such agreements have international legal personality. These agreements are treaties in the broad sense of the term, as a matter of international law”.

Another different aspect is that World Bank loan agreements apparently have never been formally addressed through arbitration or in attempted litigation. [5]

But the other issue is what will happen if the Member state cannot reimburse the lending money to the World Bank. Of course, before lending, the sustainability of the borrower’s repayment is controlled or loans become well secured and in process of collection. And World Bank also ensures itself in different way. If a member country failed a scheduled payment, after 30 days World Bank suspend

any new loans being prepared for that country. Or World Bank makes payments of loan in installments and after 60 days of failing World Bank ceases to provide any money under existing loan agreement.

There are also other negative aspects of non-repayment of loans back World Bank. The reputation of the state commences to decrease over the world and every institution; organizations stopped lending to this country. Foreign investors would quit the stock markets and inflation would rapidly increase destroying savings and destroying wealth. The same scenario happened for Greece. As Greece defaulted on its IMF loans, big crises started in the country. Even if Greece wants to grow in the future it has to repay that loan. So if country defaulted to repayment of loans it emerges negative circumstances for the country, especially the country becomes "isolated" from the world and is obliged to repay the loans for ever.

Now World Bank is lending vast sums of money to public sector borrowers in Central and Eastern Europe and Asia, where political and legal stability is tentative at best. It should come as no surprise if some of those borrowers are tempted to unwillingly renege on those loans in a few years when they start coming due for repayment [6].

Consequently, the mission statement of the IBRD states that it "aims to reduce poverty in middle-income and creditworthy poorer countries by promoting sustainable development, through loans, guarantees, and non-lending-including analytical and advisory-services", World Bank is not charitable organization. World Bank provides the Member State with loans for specific projects and this loans shall be repaid otherwise it makes the borrower state depend on other states or World Bank.

REFERENCES:

1. <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/ibrd>;
2. "Some Observations Regarding Environmental Covenants and Conditionalities in World Bank lending activities", Mohammed Abdelwahab Bekhechi, Max Planck UNYB 3 (1999), page 287;
3. IBRD Articles of Agreement – UNTS Vol.2 No.20 (b), amended by TIAS No 5929, 16 December 1965, and IDA Articles of Agreement-UNTS Vol.439 No.6333.

4. Aron Broches, supra note 2.at 353;
5. Mark Augenblick & Delissa Ridgway, Dispute Resolution in World Financial Institutions, 10 J.INTL.ARB.73, 82 (1993);
6. "Evolution of the Governing Law for Loan Agreements of the World Bank and Other Multilateral Developments Bank", John W.Head, American Journal of International Law, 90 Am. J. Int'l L.214 (1996).

Xülasə

Açar sözlər: beynəlxalq kredit müqaviləsi, beynəlxalq hüquq, Yenidənqurma və İnkişaf Bankı

Məqalədə Dünya Bankının Üzv Dövlətlərlə imzaladığı beynəlxalq kredit müqavilələrinin hüquqi və praktiki aspektləri nəzərdən keçirilmişdir. İlk əvvəl Dünya bankının fəaliyyət istiqamətləri və məqsədləri açıqlanmış, növbəti abzaslarda isə Dünya Bankının beynəlxalq kredit müqavilələrinin müsbət və mənfi tərəfləri analiz edilmişdir.

Резюме

Ключевые слова: Международное кредитное соглашение, международное право, Международный Банк Реконструкции и Развития

В статье были рассмотрены правовые и практические аспекты международных договоров займа, подписанные между Всемирным банком и государствами-членами. В первую очередь, было объяснено политика и цели Всемирного банка, а в следующих параграфах были проанализированы положительные и отрицательные стороны международных договоров займа Всемирного банка.

Features of Investigation Methods of Drug Crimes Committed by Juvenile Offenders

Rzazada Ulviyya

Master degree student of Transnational Criminal Law,
Law Faculty, Baku State University

Keywords: Drug crime, delinquency, juvenile offender, investigation, investigator, investigation methods, drug, law enforcement agencies.

It is obvious that, when young people engage in alcohol and other drug use, they, their families, and their communities usually suffer. In some cases, as a result of the strong association between substance abuse and delinquency, an increased burden is also placed on the juvenile justice system. In many communities, the majority of juveniles currently entering the justice system are drug users. Juvenile offenders who continue to use drugs are also more likely to continue their offending careers. This “drug-crime” cycle likely reflects both the mutual causal influences between drug use and crime and the fact that substance use and offending share common risk factors.

The main point of article that we have to focus on, is the investigation methods of drug crimes committed by juveniles. Investigation of drug related crimes of juveniles means conducting investigational measures related with exposing and punishing juvenile offenders and appropriate acts committed by them, also successfully implementing the duties of investigation with spending less time, effort and cost. Narcotics investigators must possess a unique skillset, as they are required to initiate and obtain intelligence of suspected illegal drug dealers and users which, many times, involves covert operations and undercover drug stings.

Their work involves understanding the drug chain, from the high-level to street-level dealers, and developing and maintaining contacts, interviewing wit-

nesses, and interviewing the victims of drug abuse.

This investigative work also includes obtaining search warrants or arrest warrants, and obtaining warrants from judges to utilize certain types of surveillance activities, such as electronic monitoring devices or wiretapping equipment.

Narcotics investigators maintain close partnerships with other law enforcement agencies, thereby improving the exchange of information and increasing the effectiveness of their investigations.

Many times, drug investigators develop and coordinate a number of community-based and school-based drug education programs, which are designed to create awareness of the dangers of drugs.

It is typical for narcotics investigation units to conduct both covert and overt operations. Covert operations consist of undercover work that is directed at drug traffickers, while overt operations consist of street-level work that addresses small- to mid-level drug traffickers, drug abusers, drug houses, and street corner drug dealing.

The activity directions of investigator in investigation of drug related crimes of juveniles are the followings:

- Collecting, exercising, and evaluating of information related with crimes and the persons who participated in this crimes.
- Planning.
- Co-operation with other bodies.
- To make an organizational and tactical decisions.
- Forensic forecasting.
- Accounting, analysing and supervising of works

In order to provide the efficiency of investigation it is important immediately to start a criminal case. In most cases the criminal case which is related with drug crimes committed by juveniles starts if there is enough basis or facts about the crimes. Meantime according to criminalistic condition can be nominated assumptions and also drawn up plans according to exercise this assumptions. It means that planning is a type of organizing of preliminary investigation.

During the investigation of drug related crimes committed by juveniles it is being conducted interrogation, the arrest of suspects (accused persons), personal examination, search and seizure, appointment of forensic examination and other investigational measures.

One of the main processual acts of investigation of drug related crimes committed by juveniles is search and arrest of suspect (accused person).

During the personal search juvenile accused person eyewitnesses should be the same sex with accused person. It is important to carry out search measures in the places where the accused lives, studies and works. Meantime besides taking evidences which are important for criminal, case should also be taking into consideration to reveal other material information carriers (booklets, bank accounts, e-cards, computer information carriers).

The interrogation of accused person on the drug related crimes of juveniles is carrying out according to appropriate processual an criminalistic rules.

Investigator should reveal and examine followings during interrogation of accused person:

- what is his role in committing the criminal act?
- does he have a colleague?
- from where and when the subject of crime has been taken?
- by whom he or she were involved in criminal activities?

In order to facilitate the work of investigator during the investigation of drug related crimes committed by juveniles it is important to involve additional working group.

According to the experience of some countries (USA, Great Britain, Italy) the functions

of investigation are the following:

- Conducting follow-up investigations of felony narcotics arrests made by the police department's patrol unit
- Conducting complex investigations of prescription drug fraud and forgeries
- Investigating narcotics offenses through the development of confidential sources and through undercover investigations
- Following up on tips received from a variety of sources, including patrol officers, community members, and confidential informants

Drug investigations may also be broken down into the type of illicit drugs or the level of drug operations. Their work may be focused on:

- Organizations and individuals engaged in wholesale importation and narcotics distribution
- Identifying, disrupting, and dismantling transportation networks that supply narcotics to local distribution markets
- Heroin trafficking
- Domestically grown marijuana and marijuana growers
- Interdicting drug shipments via land, air and water

To sum up, while conducting the effective investigation of drug related crimes committed by juvenile offenders, first of all must be determined the forensic characterization of these crimes. The second step is to define psychological features of the organization and implementation of individual procedures of drug related crimes committed by juvenile offenders. Then it is important to organize preventive activities and interaction with other bodies for investigator who investigates the drug related crimes committed by juvenile offenders.

REFERENCES:

1. Criminal Code of the Azerbaijan Republic. Chapter XIV
2. The law of Azerbaijan Republic on the prevention of neglect and delinquency of juvenile offenders. Bakı Qanun 2005
3. The issues on the prevention of crime committed by juvenile offenders. E. H. Hasanov- Bakı: 2005
4. Proceedings for juvenile offenders. N.

Adilov. Bakı: 2002.

5. The fight against drug-related crimes committed by juvenile offenders Babayev Shirali Bakı: Qanun, 2007

6. The features of the preliminary investigation on the crimes committed by juveniles. E. Nasibov. Bakı: 2004.

7. <http://www.lawyershop.com/practice-areas/criminal-law/juvenile-law/crimes>

8. <https://www.unodc.org/unodc/en/drug-trafficking/index.html>

9. https://www.princeton.edu/futureof-children/publications/highlights/18_02_Highlights_05.pdf

Xülasə

Açar sözlər: narkotik cinayəti, hüquq pozuntusu, yetkinlik yaşına çatmayan cinayətkar, istintaq, müstəntiq, istintaq metodikası, narkotik, hüquq mühafizə orqanları

Aydınır ki, gənclər içkiyə və narkotik istifadəsinə cəlb olunduqları zaman bundan onlar özləri, ailələri və cəmiyyət əziyyət çəkir. Bəzi hallarda narkotikdən istifadə və hüquq pozuntusu törətmək arasındakı güclü əlaqənin nəticəsi olaraq hüquq sisteminin üzərinə böyük yük düşür. Əksər cəmiyyətlərdə ədliyyə sisteminə daxil olan yetkinlik yaşına çatmayanların böyük bir qismi narkotik istifadəçiləridir. Narkotik istifadə etməyə meyilli olan gənclər əksər vaxtlarda həm də cinayət törətməyə meyilli olurlar.

Məqalədə toxunacağımız əsas məqamlar yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş narkotik cinayətlərinin istintaq metodikasıdır. Yetkinlik yaşına çatmayanların narkotiklərlə bağlı cinayətlərinin istintaqı yetkinlik yaşına çatmayan cinayətkarları müəyyən etmək və onları cəzalandırmaqla əlaqədar tədbirləri həyata keçirmək, və istintaqın vəzifələrini daha az vaxt, zəhmət və xərc sərf etməklə həyata keçirmək deməkdir.

Резюме

Ключевые слова: наркотическое преступление, преступность, несовершеннолетний правонарушитель, расследование, следователь, методы расследования, наркотик, правоохранительные органы.

Очевидно, что, когда молодые люди вовлечены в алкоголь и употребление наркотических веществ, обычно они, их семьи и их окружение страдают. В некоторых случаях, в результате тесной связи между токсикоманией и преступностью, на правовую систему в отношении несовершеннолетних падает большое бремя. В настоящее время несовершеннолетние, подпадающие под учёт системы правосудия, в большинстве случаев являются потребителями наркотиков. Несовершеннолетние правонарушители, использующие наркотики, являются также более склонными к продолжению совершения иных правонарушений.

Главная суть статьи, на чём мы должны сосредоточиться, это методы расследования наркотических преступлений, совершенных несовершеннолетними. Расследование преступлений, связанных с наркотическими веществами с вовлечением несовершеннолетних, означает осуществление мер расследования, направленных на выявление и наказание несовершеннолетних преступников, а также успешное выполнение следственных обязанностей с меньшей тратой времени, усилий и расходов.

Barriers to entry on monopolies

Naim Mammadov

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Key words: monopoly, barriers to entry, product differentiation, institutional barriers licensing restrictions, exclusive franchise, tariffs, quotas, financial barriers, production barriers.

Monopoly is market structure in which there is a single seller of a product with no close substitutes. In addition, there are significant barriers to entry such that new firms will find it very difficult or even impossible to enter the market. True monopoly requires one seller, but the additional characteristics are equally important. The lack of close substitutes is necessary if the single seller is to have much market power. For example, in Cape Girardeau, there is only one Chevrolet dealer, Coad of the Road. If buyers wish to purchase a new Chevrolet, they must get it from Coad or drive to another town (about 7 miles to the next dealer). Therefore, Coad of the Road has a monopoly in new Chevrolets in Cape Girardeau. However, there are many close substitutes available for new chevrolents which can be purchased at other dealers: Hondas, Toyotas, Fords, Chryslers, etc. The monopoly that Coad possesses obviously does not convey a lot of market power.

The existence of barriers to entry is also very important to the existence of monopoly. A single seller in a market where entry is easy would have very little market power. If a monopoly seller charged a high price and, as a result, earned economic profits, new sellers would enter the market if no barriers existed. This would obviously erode the monopolist's position very quickly. Clearly, if barriers to entry were present in a monopoly market, the seller will have a much greater degree of market power.

There are several different types of barriers to entry that can exist in markets. One type is product differentiation. In this case, the buyer has come to identify the brand name of the firm with the product. Examples of this would be Kleenex and Jello. Nobody asks you for a paper tissue, they request a Kleenex. Similarly, you would not ask for a bowl of flavored gelatin for dessert, but instead would request a bowl of Jello. In markets where significant product differentiation exists, it is very difficult for new firms to enter. Potential entrants somehow have to overcome the consumers' natural inclination to identify a seller's brand name with the product, and that will not be very easy.

A second type of barriers to entry consists of institutional barriers, which are erected by government. These barriers take on many forms. Firms and individuals are issued patents by government for new products and inventions. Patents last for seventeen years (and are not renewable), during which time the owner of the patent has the sole right to produce and sell that product. This definitely confers a monopoly on the holder of the patent. The reason for granting patents, of course, is to stimulate inventive activity since the resulting new products will benefit all of society. By rewarding inventors with a limited monopoly, there will be an incentive for research and development, which is, of course, the goal of patents.

A second type of institutional barrier includes licensing restrictions by government. Many different occupations (beauticians, barbers, lawyers, doctors, school teachers, nurses, taxicab drivers, etc.) require some type of government license or certificate. Without the license, a person is not allowed to practice a

given occupation. What is the purpose of such a requirement? Ostensibly, it is to protect the consumer and guarantee quality. After all, no one wants to go to a physician who has not been to medical school or to be represented by a lawyer with no legal training. For these individuals and others in the health professions, the licensing restrictions seem appropriate. But what about for barbers and beauticians? Are licenses really necessary for these occupations? The worse that can happen to a buyer is to get a lousy haircut. Why not let the market decide who can be a barber and a beautician? If someone is not very good at cutting hair, the market will soon eliminate that person through lack of customers. In addition, I suspect that you have gone to a barber or beautician and received a lousy haircut, even though the individual was properly licensed. So the license doesn't guarantee that the person with the scissors is competent, only that he or she has been to a beauty school or a barber school. If the license doesn't really guarantee quality for the buyer, there is little reason for it except to restrict the supply.

A third type of institutional barrier exists when the government gives exclusive franchise rights to a firm to sell a product. An obvious example of this would be the U.S. Postal Service, which has the sole right to deliver first-class mail. Other examples would include cable TV companies and utility companies as local phone service, electricity, etc. These latter examples are usually perceived as special cases and require further explanation below.

Another type of institutional barrier erected by government is the use of tariffs and quotas. Tariffs are taxes on imported goods while quotas consist of a maximum amount of a good that can be imported into a country. By placing tariffs and quotas on imported goods, foreign firms will find it difficult or even impossible to enter U.S. markets.

The third category of barriers to entry consists of economic barriers. In some markets, production barriers will limit the feasible number of competitors. In the long run, when all resources are variable, firms increase output by expanding their plant size. The firm is said to be experiencing economies of scale when average cost declines in the long run as output expands. Economies of scale are due to such factors as division of labor tasks and

specialization, which become possible as the size of the firm's operations increases. For most markets, average costs cease declining at output levels (and then, perhaps, level out over a long range of output) that are relatively small compared to the market size. This means that many firms can operate in such markets and still be efficient by producing where long run average cost is minimized. But in a few markets, average cost in the long run continues to decline over the entire range of market demand. Therefore, one firm supplying the entire market will have much lower average costs of production than would, for example, two firms supplying the same market. Usually, the government will grant a public-utility franchise to an individual firm, giving it the sole right to provide some product to a market. This is the case with local phone service, electricity, etc. In some markets, the economies of scale are large relative to the size of the market such that only a few sellers are possible. This appears to be the case for automobile production, cement, and aluminum production.

Somewhat related to production barriers are financial barriers. In some markets, the initial investment required to construct production facilities is substantial such that new firms may have a difficult time acquiring the necessary money capital. This will especially be the case if economies of scale require entrance into a market on a large scale

REFERENCES:

1. Adam Smith, *The Wealth of Nations* (New York: Modern Library, [1776] 1994, pp. 680–82
2. Liebowitz, S.J. and Margolis, S.E. (1999) *Winners, Losers, & Microsoft: Competition and Antitrust in High Technology*, Oakland, CA: The Independent Institute
3. Bork, Robert H. *The Antitrust Paradox*. New York: Basic Books, 1978
4. Ai, C., S. Martinez and D.E. Sappington (2004), "Incentive Regulation and Telecommunications Service Quality," *Journal of Regulatory Economics*, 26:3 263-285
5. Bain, J.S. (1956), *Barriers to New Competition*, Cambridge, MA: Harvard University Press
6. Beesley, M. and S. Littlechild (1989),

“The end of law is not to abolish or restrain, but to preserve and enlarge freedom. For in all the states of created beings capable of law, where there is no law, there is no freedom”

-JOHN LOCKE

“The Regulation of Privatized Monopolies in the United Kingdom,” *Rand Journal of Economics*, 20:3 454-472

7. Borenstein, S. (2005), “Time-Varying Retail Electricity Prices: Theory and Practice,” in Griffin and Puller, eds., *Electricity Deregulation: Choices and Challenges*, Chicago: University of Chicago Press, forthcoming

Xülasə

Məqalədə inhisar vəziyyət mövcud olan bazarlarda sərbəst rəqabətə şərait yaratmayan hallardan biri olan bazara giriş üçün maneə və onun müxtəlif formalarından qısaca bəhs edilmişdir. Ümumilikdə, müxtəlif formalı bazara giriş üçün maneələr sağlam rəqabət mühitinin formalaşmasına mane olan hallardan ən

çox rast gəlinən üsulu olmaqla, bazarda inhisar vəziyyətinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Резюме

В статье кратко упоминается о различных формах на рынках в монопольном положении которые не устанавливает на рынке условиях для свободной конкуренции и барьер для входа на рынок. В целом, барьеры для доступа на рынки в различных формации препятствует образованию здоровых случаев конкуренции, которые считающца наиболее распространенным методом на рынке оказывающей существенное влияние на формирование монопольной ситуации.

Bid Rigging – As a Horizontal Agreement

Flora Taghiyeva

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Keywords: horizontal agreement, bid rigging, common forms, detecting bid rigging.

According to the classical economics, the purpose of participants of the market economy is to get the highest profit with competing 1) in the most qualitative product or service, 2) in the least expenses, 3) in the highest price or the maximum sale. It provides the fair competition, free market, the development of the entrepreneurship, the satisfying of consumers, the growth of the gains, the rise of life standards and generally, the living and progress of the economy. But there are some obstacles arising in this sphere which considered as unlawful activities according to the legal system of countries. One of them is the horizontal agreement. A horizontal agreement is an agreement between competing firms in the same industry, which may result in reduced competition. Firms enter into agreements, which may have the potential of restricting, distorting competition. Agreements could be formal written documents or oral understandings, whether or not enforceable by legal proceedings. [2] Horizontal agreements are those among competitors. A particularly pernicious type of horizontal agreements is the cartel. [1, p.197] So agreements between two or more enterprises that are at the same stage of the production chain and in the same market constitute the horizontal variety. An obvious example that comes to mind is an agreement between enterprises dealing in the same product or products. But the market for the product(s) is critical to the question, if the agreement trenches the law. [5] The appropriate act which regulates this sphere has taken care to define the relevant market. To attract the provision of law, the products must be substitutes. If parties of the agreement are both producers or retailers (or wholesalers), they will be deemed to be at the same

stage of the production chain. [4] The act presumes that the four types of agreements between enterprises, involved in the same or similar manufacturing or trading of goods or provision of services have an appreciable adverse effect on competition. These four types of agreements between enterprises are as described here under:

1) Agreements regarding prices: These include all agreements that directly or indirectly fix the purchase or sale price.

2) Agreements regarding quantities: These include agreements aimed at limiting or controlling production, supply, markets, technical development, investment or provision of services.

3) Agreements regarding bids (collusive bidding or bid-rigging): These include tenders submitted as a result of any joint activity or agreement.

4) Agreements regarding market sharing: These include agreements for sharing of markets or sources of production or provision of services by way of allocation of geographical area of market or type of goods or services or number of customers in the market or any other similar way.[7]

Businesses often aim to create strategies to manipulate the outcome of the tender process. So Bid rigging (or collusive tendering) occurs when businesses, that would otherwise be expected to compete, secretly conspire to raise prices or lower the quality of goods or services for purchasers who wish to acquire products or services through a bidding process. [6] Bid rigging is executed in several different ways. Some of the more common forms include:

- Non-submission or withdrawal of bid - refers to instances where one or more rival companies, from which submission of bids is ex-

pected or which have already submitted a bid, agree that they will refrain from bid submission or withdraw an already submitted bid. In so doing, they ensure that the bid of a rival will win.

- Formal bid submission - refers to cases where some rival companies agree that they will formally submit bids, which will include less attractive terms than the agreed winning bid. This strategy often creates the impression that the bidding process is competitive. It however often acts as a cover for high prices which are included in the bid with the seemingly reasonable terms.

- Bid rotation - refers to cases where rival companies agree to submit their bids, but they rotate among themselves which company will submit the winning bid. For example, rivals may rotate the winner according to the size of the contract, with the idea being that each of them receives the same amount of contract work.

- Subcontract - this represents a frequent form of bid rigging. Rival companies agree not to submit a bid, or knowingly submit a bid with no chance of winning, under an arrangement where they will in return be offered a subcontract from the successful bidder. This conduct while seemingly harmless eliminates competition between rival companies and in so doing leads to inefficiency.

- "Prey" sharing - this occurs in several forms, for example where rivals may refuse the opportunity to win a bid as a bargain for a subsequent favour or award. In such cases an agreed winner has to pay the agreed loser for not seeking to win the tender, or the pre-determined winner may accept a condition the payment of costs incurred by the other tenderers. These costs will often be included in the price. [3]

Bid rigging generally has one common feature, that is, an agreement among participants to a tender, in which a winner is designated in advance. This conduct along with the other forms of procurement manipulation restricts or eliminates competition and leads to overspending by the contracting authority.

Bid rigging can be particularly harmful if it affects public procurement. [3] Such conspiracies take resources from purchasers and taxpayers, diminish public confidence in the competitive process, and undermine the bene-

fits of a competitive marketplace.

Detecting Bid Rigging

There are a number of signs that may appear when firms collude in order to determine the outcome of a tendering process. The more aware one is of these signs, the more likely one is able to assist in detecting anti-competitive agreements such as bid rigging. Detecting bid rigging in public procurement focuses on any strange patterns of bidding in the market and warning signs that may be found in documents, pricing, statements or correspondence and behavior

Warning signs when bids are submitted

In concentrated markets it is easy for firms to organize who will win what. On many occasions firms usually do this on a sequential basis which may be identified over the course of many bid submissions. For example, the same bidder may always win bids of a certain type or size, or perhaps a bidder never wins but keeps bidding, or a bidder wins whenever it bids, even if it bids rarely. A bidder may show a pattern of submitting relatively high bids for some tender offers and relatively low bids for other, similar tender offers. In many instances these tend to be indicators that something has gone wrong in the process and that bid rigging may be present.

Patterns to look for may be those that include one company who consistently wins bids but always subcontracts to smaller firms and companies that tend to withdraw unexpectedly with no clear reason for doing so. These types of unusual patterns may be an indication of something untoward as firms may be attempting to split among themselves profits derived from bid rigging.

Warning signs in document submitted

Similar anomalies in documentation may also be a clear indicator of collaboration among firms. For example, the firms may utilize the same personnel to create the bidding document. This creates visible errors in the documents where they may use the same type of paper, the same misspellings, handwriting, wording, calculations and miscalculations and alterations to the documents.

Warning signs related to pricing

Most attempts to influence the outcome of a tender focus on the final price charged to the purchaser. The more prior knowledge of the market, the more likely one may be able to spot

any peculiarities in price. For example one may observe that similar prices are quoted from different suppliers even though it is known that each supplier's cost may be different.

It is therefore important to look for price increases that cannot be explained by cost increases. Awareness of market trends with respect to input cost, such as changing energy prices, trade tariffs, imported raw material costs, all bear observing as being the drivers of the final prices charged.

When losing bids are much higher than the one winning bid, it may be that the agreement is using a cover bidding scheme. A common practice in cover pricing schemes is for the provider of the cover price to add 10% or more to the lowest bid. Bid prices that are lower than known supply cost may be covers to secure contracts where increased prices and cost overruns could be claimed later.

In addition, prices higher than engineering cost estimates or higher than prior bids for similar tenders may also indicate collusion.

Suspicious statements of coordination

One should be wary of statements especially in the press or those originating from industry meetings which may allude to "industry suggested prices" or other statements made in other fora.

Statements indicating that "we have reached an agreement", "taken a decision", or "come up with a plan", all suggest that there has been some degree of coordination. In other instances, a bidder may say something that indicates that certain non-public information, or an answer to a question, was learned through talking to another bidder.

Suspicious behavior like suspicious statements, indicate that there may be a measure of coordination ongoing between bidders. Where for example one bidder picks up or submits bidding material for another firm, then it is reasonable to assume that some communication, especially where none was necessary, would have taken place between them. Unusual behavior may take the form of the winning bidder choosing not to accept the award of the bid or may withdraw before the award is made. Additionally, seasoned bidders may submit bids without basic required information or documentation. One should also be wary of unusually small numbers of bidders in an otherwise robust market.

Caution about indicators of bid rigging

The warning signs of bid rigging mentioned should not be taken as proof that firms are engaging in bid rigging. There may be several legitimate reasons for the above conduct. A regular pattern of suspicious behavior over a period of time is often a better indicator of possible bid rigging than evidence from a single bid. Carefully record all information so that a pattern of behavior can be established over time. [3]

REFERENCES:

1. Michal S. Gal, Bakhom M. The Economic Characteristics of Developing Jurisdictions Their Implications for Competition Law, 2015
2. http://www.cci.gov.in/sites/default/files/advocacy_booklet_document/Bid%20Rigging.pdf
3. http://www.ftc.gov/bb/library/2011-02-07_ftc_guidelines_checklist_procurement.pdf
4. <https://www.justice.gov/atr/price-fixing-bid-rigging-and-market-allocation-schemes>
5. <http://www.oecd.org/competition/cartels/42851044.pdf>
6. <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/dealings-competitors/bid-rigging>
7. <https://www.accc.gov.au/business/anti-competitive-behaviour/cartels/bid-rigging>

Xülasə

Açar sözlər: üfuqi saziş, hərraclarla bağlı sövdələşmələr, ümumi formalar, hərraclarla bağlı sövdələşmələrin aşkar olunması.

Bəzən bir bazarda fəaliyyət göstərən rəqiblər hərracların nəticələrini manipulyasiya etməyə çalışır və bu məqsədlə strategiyalar yaradırlar. Hərraclarla bağlı bu sövdələşmələr normal şəraitdə rəqabətdə olmalı olan subyektlərin alıcılar, hərrac yolu ilə məhsul və ya xidmət əldə etməyi arzulayanlar üçün qiymətləri qaldırmaq və ya məhsul və xidmətlərin keyfiyyətini azaltmaq haqqında gizlicə razılaşmasıdır.

Резюме

Ключевые слова: горизонтальное

соглашение, картельный сговор на торгах, общие формы, обнаружение картельных сговоров на торгах.

Конкуренты часто стремятся создавать стратегии, чтобы фальсифицировать результат тендерного процесса. Сговор на торгах происходит тогда, когда конкуренты, которые в противном случае должны были конкурировать, тайно сговариваются, чтобы поднять цены или снизить качество товаров или услуг для покупателей, желающих приобрести товары или услуги на конкурсной основе.

*“Law is order,
and good law
is good order”*

-ARISTOTLE

Natural Monopoly

Naim Mammadov

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Key words: natural monopoly, single producer, railroads, pipelines, water supply systems, economies of scale, laissez faire, government intervention, infrastructure, network effects.

A natural monopoly is a monopoly that exists because the cost of producing the product (i.e., a good or a service) is lower due to economies of scale if there is just a single producer than if there are several competing producers.

A monopoly is a situation in which there is a single producer or seller of a product for which there are no close substitutes. Economies of scale is the situation in which the cost to a company of producing or supplying each additional unit of a product (referred to by economists as marginal cost) decreases as the volume of output increases.

Economies of scale is just one reason for the existence of monopolies. Monopolies also exist because of sole access to some resource or technology and because of the use of non-market means to eliminate competition, including buying up competitors, colluding with suppliers or customers to discriminate against competitors, enacting legislation to restrict competition, threatening costly lawsuits or even engaging in physical violence.

If there are multiple firms in an industry that is characterized by natural monopoly, all except the one that can attain the largest volume of output, and thus the lowest production cost, will generally exit the industry because they will not be able to compete on a price basis. Once a single firm becomes established in an industry that is characterized by natural monopoly, it is very difficult for competitors to

emerge because of the very high costs for production facilities (including infrastructure) that allow a scale of output equal to or greater than that of the existing monopolist and because of the uncertainty that they will be able to oust the existing monopolist.

The most commonly cited examples of natural monopolies are utilities such as railroads, pipelines, electric power transmission systems and water supply systems. Such industries are characterized by very large costs for their infrastructure (i.e., which are fixed costs), and it is thus often inefficient (i.e., detrimental to the economy as a whole) to have more than a single firm in a region because of the high cost of duplicating the facilities (e.g., parallel pipelines or parallel sets of electric wires to every home and business). Some types of manufacturing may also fall into the category of natural monopolies, such as the production of large aircraft (although it is not clear in this case because of huge government subsidies to keep competing manufacturers in business).

As is the case with all monopolists, there are strong incentives for natural monopolies to abuse their market position in order to increase profits and to enhance their power. This includes charging prices far above the cost of production, providing lower quality products and inferior service associated with those products, suppressing new technologies and contributing to corruption of the political system. Such abuse often results in pressure from consumers for government regulation.

It is important to distinguish between natural monopolies and other types of monopolies because the optimal public policy (i.e., government action or lack thereof) with regard to each can be different.

Monopolies are often relatively short lived, and even natural monopolies are not necessarily permanent. This is because technological advances can lead to the development of new forms of competition for an industry, change its cost structure and affect the demand for its products. For example, canals were once a natural monopoly for bulk transport in parts of Europe and the U.S., but these monopolies disintegrated during the nineteenth century as a result of the development of railways. Likewise, the advent of cellular phone technology has greatly weakened the wired telecommunications monopolies that prevailed in many countries.

Advocates of laissez faire capitalism (i.e., an economy in which the government plays no role in regulating business) emphasize this natural attrition of monopolies as a justification for doing nothing. They also point out that monopolists sometimes find that it is in their own best interest to limit their monopolistic behavior in order to deter the entry of competitors. In fact, in some situations a monopolist might even set production and pricing at levels close to those that would be set by the industry if competition existed.

Some advocates of laissez faire go so far as to claim that the concept of natural monopoly is merely a theoretical construct employed to justify government intrusions into the private sector in order to gain power and satisfy constituents, intrusions that are usually not in the best long-term interests of consumers or the economy as a whole.

They also assert that claims of natural monopoly have been wrongly used to justify the creation of government monopolies, particularly in public utilities. Examples include the nationalized railroads and telephone systems that existed in many countries (but not the U.S.) through much of the 20th century.

A strong case can certainly be made for having as little government intervention in an economy as possible because of the benefits of competition (e.g., incentives to produce high quality products at the lowest possible cost). Another reason is that government itself is a monopoly, and history has demonstrated repeatedly that it can be just as corrupt and abusive as private sector monopolies.

A major criticism of the laissez faire approach is the fact that monopolies can inflict

substantial damage on an economy and on a society even in just a few years, and thus government intervention might be the lesser of two evils. That is, intervention, despite its problems, might do more than laissez faire in some situations to help a society towards such common goals as economic growth, technological advance and social justice (e.g., providing equal opportunity for all).

Government responses to natural monopolies can include any combination of doing nothing, setting legal limits on the monopolist's behavior, either directly or through a regulatory agency, promoting or setting up competition, dissolution and public ownership.

It is generally most efficient (i.e., beneficial for the economy as a whole) to maintain natural monopolies, if they truly are natural monopolies, but subject them to some sort of government regulation with regard to prices, quality of service, etc. The reason for not breaking it up is, of course, by definition, the fact that a natural monopoly can attain a lower production cost than could competitive firms in the same industry. This contrasts with the situation for other types of monopolies, for which it is often most efficient for them to be broken up into competing firms.

It could also be efficient to regulate a natural monopoly even if it goes so far as to set production and pricing at levels similar to those that would be set by the industry if competition existed. This is because there could still be very large monopoly profits as a result of the fact that its average production cost for any level of output is below that attainable by competitive firms in the same industry (i.e., because of its economies of scale). Thus, a strong argument can be made for regulation to bring down prices to a level close to cost (i.e., to provide a return on investment close to what competitive firms for the economy as a whole attain).

There can be a strong incentive for companies that are monopolies to claim that they are not monopolies in order to try to escape criticism and possible government regulation or breakup. Likewise, there is an incentive for companies that are clearly monopolies, or which have been labeled as such by the government, to claim that they are natural monopolies because being a natural monopoly can provide justification for being a monopoly from the viewpoint of the efficiency of the economy as

a whole and thus make a government more reluctant to attempt to break it up.

Although monopolists usually prefer to not be regulated at all, they generally prefer to be regulated rather than to be broken up. This is because breaking up typically represents a much greater loss of power for the individual or individuals who control the monopoly.

In some cases a monopolist might actually favor some regulation. This could be in order to reduce the risk of new competitors emerging, to allow guaranteed prices for its goods or services and/or to prevent further government interference. Such regulation could thus make it easier to obtain the financing (e.g., lower interest rates) for the massive investments that are often required by natural monopolies.

A traditional solution to regulating natural monopolies in many countries has been public ownership. Although this eliminates the need for a separate regulatory agency, it is not without problems of its own. In particular, the incentives to engage in abusive monopolist practices are often just as strong for a government bureaucracy as they are for a private firm providing the same good or service. Moreover, it can be argued that there is less (but still considerable) potential for abuse from the balance of power that is attained by separating the monopolist from its regulator.

Since the 1980s there has been a trend towards the deregulation of monopolies in many countries that were, at least at one time, natural monopolies. Measures undertaken have included denationalization and the introduction of competition, particularly in the telecommunications industry.

One of the most promising ways in which competition can sometimes be efficiently introduced into industries that are characterized by natural monopoly is for competing firms to be allowed to provide goods or services via the same infrastructure, i.e., a form of common carriage. For example, different companies can be allowed to run trains over the same network of tracks and share in the maintenance costs of the tracks. Likewise, different producers of electricity can be permitted to use the same transmission network to reach their customers. And competition can be introduced into a wired telecommunications monopoly by permitting new communications firms to utilize the existing trunk lines and share the costs for

that infrastructure.

The key element is that access to the infrastructure or network is available to any firm that needs it to supply its product, with the prices that the infrastructure owner is permitted to charge for its use being regulated. It is also crucial to establish (and enforce) minimum standards for the use of the infrastructure in order to ensure interoperability and prevent damage to the infrastructure. For example, to use the same railroad tracks, any operator of trains would have to meet standards with regard to sizes of the railroad cars, train speeds, safety training for crew members, etc.

In some situations it might be necessary for government intervention to break up vertically integrated monopolies (i.e., those which control multiple stages of production and distribution) in order for common carriage to work. For example, in the case of electricity, it might be most efficient to separate the generation of the electricity from its distribution and possibly from its marketing and sales.

Whether the introduction of such competition using a common infrastructure is more efficient than possible alternatives is not always clear. The added costs of the competition, including of introducing it, can be substantial, and the elimination of vertical integration can introduce additional risks. One such cost is the increased cost of finance, which is a key issue for capital-intensive natural monopolies.

Network effects are sometimes associated with natural monopolies, and thus they should be taken into consideration when considering policy regarding such monopolies. A network effect is the situation in which the value of a product to an existing or potential owner or user of it depends on the number of people already owning or using that product. Although network effects are frequently confused with economies of scale, the latter differ in that they are reductions in the unit cost of producing a product that can result from a larger scale of output by a business rather than reduced costs or increased benefits accruing directly to users or purchasers of the product.

An example of situation in which there would be network effects for the product of a natural monopoly would be an urban transportation system, such as a subway or a light rail system. An increase in the number of riders could result in an increase in the frequency of service

and/or the addition of new routes. This would benefit existing riders because it would reduce waiting times and/or offer a choice of new destinations.

Another example is telephones on a wired telephone system when such systems were still natural monopolies (i.e., before cell phones became available). As the number of people subscribing to telephone services increased, the value to each subscriber increased because more relatives, friends, businesses, etc. could be called.

It is sometimes claimed that computer software both is a natural monopoly and is characterized by substantial network effects. On closer examination, however, it can be seen that the former is not correct despite the fact that much of the software industry is at present dominated by one large company with a high degree of monopoly power. Regarding the latter, it is true that there are currently large network effects for some types of software as a result of the de facto standards for the interoperability of data and programs (i.e., for file formats and operating systems) established by the dominant company. However, it can be argued that these proprietary (i.e., belonging to a single company) standards prevent the full potential of network effects from being realized that would be achieved in a more competitive environment with open standards that could be implemented by all firms that might enter the industry.

REFERENCES:

1. Berg, S.V. and J. Tschirhart (1988), *Natural Monopoly Regulation: Principles and Practice*, Cambridge: Cambridge University Press
2. Ai, C. and D. Sappington (2002), "The Impact of State Incentive Regulation on the U.S. Telecommunications Industry," *Journal of Regulatory Economics*, 22:2 133-160
3. Bacon, J.W. and J. Besant-Jones (2000), "Global Electric Power Reform, Privatization and Liberalization of the Electric Power Sector in Developing Countries," World Bank, Energy and Mining Sector Board Discussion Paper Series, Working Paper No. 2, June
4. Banerjee, A.(2003), "Does Incentive Reg-

ulation "Cause" Degradation of Telephone Service Quality?" *Information Economics and Policy*, 15: 243-269

5. Braeutigam, R. (1989), "Optimal Prices for Natural Monopolies," *Handbook of Industrial Organization*, Volume II, R. Schmalensee and R. Willig, eds, Amsterdam: Elsevier Science Publishers

6. Hausman, J.A. (2003), "Regulated Costs and Prices of Telecommunications," in G. Madden, ed., *Emerging Telecommunications Networks*, Edward Elgar Publishing.

7. Prager, R. A. (1989b), "Franchise Bidding for Natural Monopoly," *Journal of Regulatory Economics*, 1:2 115-132

Xülasə

Məqalədə inhisarın ən çox rast gəlinən formalarından biri olan təbii inhisarlar, onların yaranma əsası və başlıca xarakterik xüsusiyyətlərindən bəhs edilmişdir. Həmçinin qısaca da olsa təbii inhisarların dünya praktikasında yaranmış müxtəlif formalarının əsas praktiki cəhətlərinə də toxunulmuşdur.

Резюме

В статье говорится о наиболее распространенной формой монополии в области естественных монополий, а также основные характерные особенности и о основах их начинаний. Кроме того также кратко упоминается о основных практических аспектов различных форм естественных монополии.

Customs Policy of the European Union

Narmin Asadova

*Master degree student of European Law,
Law Faculty, Baku State University*

Keywords: The Customs Union; The Customs Policy; Single Market; The Common Customs Tariffs.

The Customs Union, characterised by an absence of internal borders, is a foundation of the European Union and an essential element in the functioning of the single market which applies to all trade of goods. The single market can only function properly when there is a common application of common rules at its external borders. This implies that the 28 Customs administrations of the EU must act as though they were one.

These common rules go beyond the Customs Union as such - with its common tariff - and extend to all aspects of trade policy, such as preferential trade, health and environmental controls, the common agricultural and fisheries policies, the protection of economic interests by non-tariff instruments and external relations policy measures.

Today, customs are facing new challenges: they must ensure the smooth flow of trade whilst applying necessary controls on the one hand, whilst guaranteeing protecting the health and safety of the Community's citizens. To achieve the correct balance between these demands, customs procedures and control methods must be modernised and co-operation between the different services must be reinforced. For this reason, the Modernised Customs Code (Regulation (EC) No 450/2008) was adopted in April 2008 and replaced by the Union Customs Code.

In order that the EU's economy can continue to compete in a global context, it is essential that customs IT systems are able to exchange electronic information and are provided with

a range of interfaces with the trade, based on commonly used technology. In order to improve the interoperability between Member States' automated customs systems, the Council and the European Parliament have adopted a Decision on a paperless environment for customs and trade.

Customs are in a unique position today to be able to:

- facilitate trade and
- protect the interests of the European Union and its citizens.

Customs authorities implement EU policies in almost every field connected with international trade. They are in the front line in the fight against fraud, terrorism and organised crime.

Until recently, the role of the customs consisted primarily of collecting customs duties and indirect taxes at import. Numerous developments, including enlargement and the development of e-commerce and the threat of terrorist attacks and the internationalisation of organised crime, have altered the environment in which customs operate.

To effectively assume these roles customs maintain a continuous dialogue with stakeholders. In this context, consultation with the business sector has been enhanced. Trade associations are regularly invited to seminars and working groups to give their input to the development of new policy and legislative initiatives. For example, the Trade Contact Group, in which all major players in the international supply chain are represented, has been established. Customs authorities shall be primarily responsible for the supervision of the Community's international trade, thereby contributing to fair and Open Trade, to the implementation

of the external aspects of the internal market, of the common trade policy and of the other common Community policies having a bearing on trade, and to overall supply chain security. Customs authorities shall put in place measures aimed, in particular, at the following:

- Protecting the financial interests of the Community and its Member States;
- Protecting the Community from unfair and illegal trade while supporting legitimate business activity;
- Ensuring the security and safety of the Community and its residents, and the protection of the environment, where appropriate in close cooperation with other authorities;
- Maintaining a proper balance between customs controls and facilitation of legitimate trade.

The Commission adopted a Communication on 1 April 2008 in order to develop a strategy for the evolution of the Customs Union.

The Commission's strategy aims to complete the reform process, already launched with the Modernised Customs Code and the Decision on a paperless environment for customs and trade, by modernising customs working methods, developing staff competences and re-allocating resources in an efficient and effective way.

The Commission proposes setting out a strategic framework for customs with common strategic objectives covering aspects such as:

- Protecting society and the EU's financial interests by developing effective measures against illicit, restricted and prohibited goods and developing effective risk assessment as part of the fight against terrorist and criminal activity;
- Supporting the competitiveness of European companies by modernising customs working methods and developing new EU standards;
- Facilitating legitimate trade by designing and improving control systems to reduce interference in the flow of goods, and reducing the administrative burden on businesses;
- Controlling and managing the supply chains used for the international movement of goods by enhancing effective and systematic sharing of risk information;
- Developing and enhancing cooperation between customs authorities and with other governmental agencies and the business com-

munity.

REFERENCES:

1. Nicolas Mousis, "Access to European Union, economics, policies", 21st edition, 9 January 2015
2. http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_strategy/index_en.htm
3. http://akson.sgh.waw.pl/~wczyzo/Materials/eu_customs_policy/EU_Customs_Policy_Law_SGH_070928.pdf
4. <http://www.orgalime.org/page/customs-policy>

Xülasə

Açar Sözlər: Gömrük Birliyi; Gömrük Siyasəti; Vahid Bazar; Ümumi Gömrük Tarifləri.

Daxili sərhədlərin olmaması ilə xarakterizə olunan və bütün növ malların ticarətində iştirak edən Gömrük İttifaqı, Avropa İttifaqının əsas orqanlarından biri, həmçinin Avropa vahid bazarının fəaliyyətinin mühüm elementidir. Vahid bazar yalnız İttifaqın xarici sərhədlərində ümumi qaydaların vahid tətbiqi şəraitində lazımi qaydada fəaliyyət göstərə bilər. Bu isə o deməkdir ki, Avropa İttifaqına daxil olan 28 gömrük orqanı vahid orqan kimi fəaliyyət göstərməlidir.

Резюме

Ключевые Слова: Таможенный Союз; Таможенная Политика; Единый Рынок; Общий Таможенный Тариф.

Таможенный Союз, характеризующийся отсутствием внутренних границ, является важнейшей основой Европейского Союза, который распространяется на все торговли товарами, а также важным элементом в функционировании единого Европейского рынка. Единый рынок может функционировать должным образом только тогда, когда есть единое применение общих правил на внешних границах Союза. Это означает, что 28 таможенных органов Европейского Союза должны действовать как один единый орган.

Leniency Programs in Competition Law

Flora Taghiyeva

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Keywords: competition law, cartel, leniency program, necessary conditions, systems of sanctions, key differences.

Competition is one of the key elements of the development in the economy. So the purpose of all markets is to provide healthy competition between competitors. However, some companies conclude horizontal agreements such as price-fixing, market allocation, bid rigging which are prohibited by law as preventing, restricting or distorting competition within the market. These agreements known as cartels pose the most serious threat to the competition since they artificially decrease or even eliminate the natural level of competition in the market and consequently, increase prices to final consumers as well as decrease the overall competitiveness of the industry.

The viability of cartels depends on a great extent on their ability to set up control and retribution mechanisms that discourage cheating by cartel members. Despite being inherently unstable, cartels are increasingly difficult to detect and prove. Therefore, competition authorities all around the world commenced to look for alternative solutions on how to discover and punish cartel members. As a result, various competition authorities have introduced special programs which encourage cartel members to betray their fellow conspirators in exchange for full or partial immunity from sanctions. The idea of so-called “whistle blowing” has been institutionalized in many parts of the world in the form of amnesty or immunity programs or alternatively referred to as Leniency programs. Despite to the increase of the amount or degree of the fine, this program is considered as more effective and accurate

way to encourage the participants who don't want to be sacrifice or to feel danger between “companions”.

A leniency program is a system, publicly announced, of, “partial or total exoneration from the penalties that would otherwise be applicable to a cartel member which reports its cartel membership to a competition [law] enforcement agency”. [4] Leniency program can be defined as reduced legal sanctions for wrongdoers who spontaneously self-report to law enforcers or, in more detail, as granting full immunity from possible sanctions (or at least their considerable reduction) to the cartel member who first provides the competition authority with information about the cartel agreement, its participants and at the same time actively cooperates during the following investigation with the competition authority. Although the main purpose of competition authorities still remains to reveal illegal cartel-type relationships in the markets through their own instruments and market surveillance, at the age of global economy, leniency programs form an alternative method of revealing the increasingly sophisticated and geographically expanded cartels which would not be feasible in their absence.

Numerous publications refer to last ten years of leniency programs expansion as “explosion” or “leniency revolution”. That is partly because the leniency programs implemented in the USA and other countries have proven positive results but also because the scope of economic damage caused by cartels to final consumers has been widely acknowledged by the officials from the biggest economies in the world. [5]

Analyzing the effectiveness of those pro-

grams requires to define the objectives first. The primary objective of leniency programs, as of antitrust laws in general, is to deter cartels or harmful behavior. This primary objective can be separated into two parts: Ex ante or general deterrence and ex post deterrence or desistance. In other words, these two derived objectives imply prevention of cartels either before they occur or prosecution due to the detection of already existing cartels. [3, p.23]

Leniency programs have undergone significant development in their short time of existence. The first country which introduced them was the United States (U.S.) in 1978 when they started a new era of fight against frauds to the federal government in the antitrust law. Under the Corporate Leniency Policy (or “Amnesty Program”) the amnesty was only available to applicants prior to the initiation of the Department of Justice’s investigation and was not granted automatically to the reporting cartel member. As a consequence, this program was not too successful, it resulted in a few applications (approximately one per year) but no amnesty was granted during those proceedings.

In order to encourage the cartel members to self-report their illegal activities the Antitrust Division of the Department of Justice expanded its leniency program in 1993 into the Corporate Leniency Policy. The generosity and transparency of the program dramatically increased: The complete amnesty (100 % reduction of the fine) was automatic to the first cartel member who self-reports under the condition that no investigation had been underway before the applicant came forward (Type A Immunity). In addition, the lenient treatment was extended to two other areas: First, granting “ex post” immunity to the first reporting firm in cases when the Department of Justice does not already have evidence against the applicant that is likely to result “in a sustainable conviction” (Type B leniency). Second, granting amnesty from criminal prosecution to all individual officers, directors and employees if the confession was in a form of a “truly corporate act”. [6]

In all three scenarios mentioned above, the leniency applicant had to cooperate continuously and completely with the Department of Justice, terminate promptly its involvement in the cartel and also must not have been the coercer, leader of originator of the illegal ac-

tivity.

After the pioneering introduction of Leniency Programs in the US and the very effective reform in 1993, the European Commission has approved a regulation in 1996 and reformed it in 2002. Moreover, many other countries have adopted similar schemes. [8] Although there is currently no global leniency program merging the regional and local specificities, several key principles have proven to be applicable to all successful leniency programs. A successful leniency program must be have both deterring and detecting function, i.e. it prevents the formation of cartels as well as reveals the cartels by eliciting information from cartels members. The factor which plays a crucial role in weighing the interests of remaining in the cartel vs. reporting the cartel is the seriousness of possible penalties, ranging from administrative fines to criminal sanctions including imprisonment. [7] Some countries like the U.S. operate not only corporate liability for competition infringements but also individual liability which is generally regarded as a powerful motivator to encourage early cooperation with the competition authorities.

Spagnolo identifies three major effects of a successful leniency program: Firstly, it protects the applicant from fines, or alternatively reduces fines below the expected level if the applicant does not report first or prior to authority’s reveal of the cartel. Secondly, the ideal leniency program brings the “protection from punishment” effect which follows the “carrot and stick” penalizing strategies as well as stricter punishment for repeated offenders. Thirdly, leniency should also feature the deterrence effect causing that the illegal agreement appears more risky, increasing the likelihood of “breakdown in trust” and considering the strategic risk if to abstain from collusion or to join a cartel together with a likely cheater. [3, p.148]

In addition to sanctions, there are three key features which make the leniency program successful: Certainty and transparency, attractiveness and competition authority with sufficient competencies and clear procedures.

Necessary conditions for an effective leniency program include:

(a) Anti-cartel enforcement is sufficiently active for cartel members to believe that there is a significant risk of being detected and pun-

ished if they do not apply for leniency;

(b) Penalties imposed on cartelists who do not apply for leniency are significant, and predictable to a degree. The penalty imposed on the first applicant is much less than that imposed on later applicants;

(c) The leniency program is sufficiently transparent and predictable to enable potential applicants to predict how they would be treated;

(d) To attract international cartelists, the leniency program protects information sufficiently for the applicant to be no more exposed than non-applicants to proceedings elsewhere. [4]

Different leniency programs operate on one of the following systems of sanctions: Administrative and dual combining administrative and criminal sanctions. Some countries penalize only undertakings, others include also individuals. The most common sanctions are fines, imprisonment and a ban of trade.

The most common sanctions for antitrust infringements are fines which can be of administrative or criminal nature. In various countries fines can be imposed against enterprises or against natural persons. The fixing of the fine must be substantially high to create the deterrence effect to lead a rational cartel member to defect from any collusive or illegal agreement. Generally, the fines for competition law infringers are augmenting, for example in France the fines doubled in 2001. Interestingly enough, the increases in fines tend to follow major legislation changes.

In order to make the leniency program successful, the criteria for setting fines must be clearly identified in public and legally binding documents and therefore, easily predictable by leniency applicants. However, determining the fixing of fine is a very complex process, taking into account many different criteria, for example length of participation in the cartel or the seriousness of the competition infringement. Countries differ in their regulation of the fixing of fines: They can be defined by percentage of last year's turnover of the undertaking, by a maximum amount or by combination of both.

As mentioned, the leniency program established in US and EC in the different times and of course, they have unique and different characteristics, so key differences between US and EC Leniency Programs:

- Privilege. In the US (unlike the EC) leniency applications to the Antitrust Division are privileged under the US law. Although the Commission has stated it would not disclose evidence to US courts, it may do so to a national court of any EC member state in connection with the application of Art. 81 of the EC treaty.

- Automatic immunity. Granting the US immunity from fines is automatic but in the Community it is dependent on the value of the submitted information.

- Fine reduction. The US, unlike the EC, has not adopted clearly set guidelines which would be transparent and provide affirmative fine reduction commitments.

- Individual leniency. Given the fact the individual liability for cartel infringements exists under the US law, the American system also includes individual leniency. In contrast to that, the EC recognizes only the corporate leniency granted by the Commission and therefore, no individual leniency for managers or other employees.

- Ringleader. Although the language differs in determining the exact involvement of the ringleader, the US leniency is open only to a ringleader who was not the sole instigator or the sole leader of the illegal activity.

- Perception of importance. The US society realizes more the importance of competition law for everyday life. 83 % of Americans perceive the antitrust policy as important compared to only 10 % in the UK. [1, p.27]

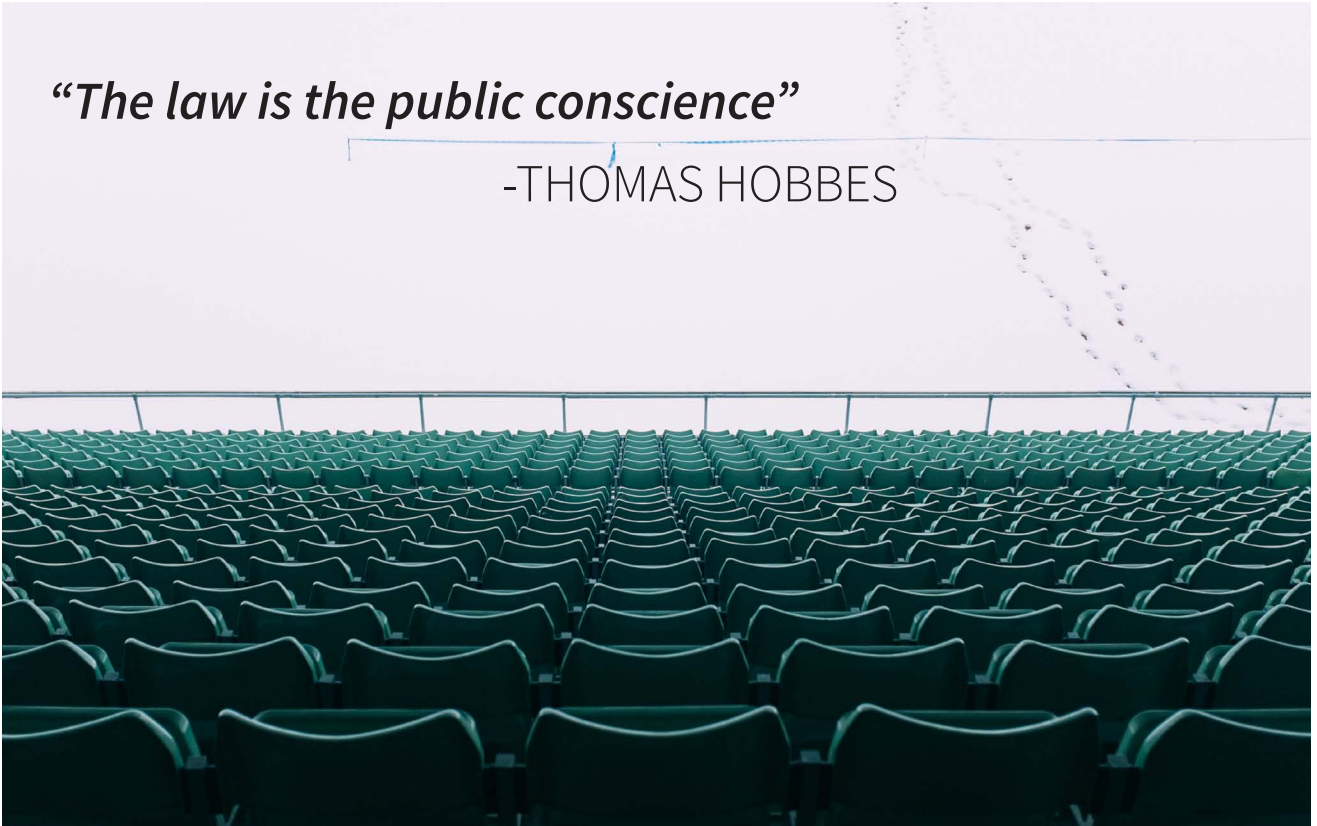
- Quantity. Partly because of higher awareness of competition law in the American market, leniency applicants in the US come forward at three times the rate of companies in Europe. [2, p.563]

REFERENCES:

1. Holmes, K. (2004): Public enforcement or private enforcement? Enforcement of competition law in the EC and UK. *European Competition Law Review*, No. 4, 2004
2. McElwee, D. (2004): Should the European Commission adopt "Amnesty Plus" in its Fight Against Hard-Core Cartels? *European Competition Law Review*, No. 9, 2004
3. Spagnolo, G. "Leniency and Whistleblowers in Antitrust," in Buccrossi P.(Ed.),

“The law is the public conscience”

-THOMAS HOBBS

Handbook of Antitrust Economics, MIT Press, Cambridge, Massachusetts 2008.)

4. http://unctad.org/en/Docs/trdrbp-conf7d4_en.pdf

5. <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/9928.htm>

6. <http://www.usdoj.gov/atr/public/guidelines/0091.htm>

7. <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/212269.htm>

8. http://www.barcelonagse.eu/tmp/pdf/motta_leniency.pdf

Xülasə

Açar sözlər: rəqabət hüququ, kartel, leniency (güzəşt) proqramı, əsas şərtlər, sanksiya sistemi, vacib fərqlər.

İqtisadiyyatın inkişafına mane olan üfuqi sazişlərin və ya kartel sövdələşmələrinin aşkar edilməsi və araşdırılmasında inkişaf etmiş ölkələrdə geniş yayılmış “Leniency (Güzəşt)” Proqramı xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu proqram gizli kartel sövdələşməsinin qarşısının

alınması, açılması, nəticəsinin aradan qaldırılması məqsədi ilə vaxtında bu hüquq pozuntusu haqqında rəqabət orqanına lazımi məlumat vermiş həmin kartelin iştirakçısı olan şirkətlərə münasibətdə cəza tətbiq edilərkən güzəştlərin edilməsini nəzərdə tutur.

Резюме

Ключевые слова: антимонопольное право, картель, программа смягчения ответственности, необходимые условия, система санкций, основные отличия.

Широко распространенная в развитых странах программа “Leniency” (программа смягчения ответственности) имеет особое значение в обнаружение и расследование горизонтальных соглашений или картельных сделок, которые мешают развитию экономики. Программа предоставляет шанс смягчения ответственности участникам которые дают необходимые информации о тайных картелях.

Creating a Probation Service for Juvenile Offenders

Rzazada Ulviyya

Master degree student of Transnational Crime Law,
Law Faculty, Baku State University

Keywords: juvenile justice, probation, mediator, offender, juvenile, probation officer

The main function of Juvenile Probation is to provide supervision to youth under the jurisdiction of the court and ensure that youth on probation comply with all court orders. Juvenile Probation officers have the ability, through the investigation process, to identify the services and supports a young person and his/her family may need. The probation officer is then in the unique position of being able to make whatever referrals are appropriate to meet these needs, including referrals for mentoring. In addition to serving as a sanction for adjudicated youth, Juvenile Probation may be used as a way of diverting status and first-time juvenile offenders from the court system. Direction, guidance and rehabilitation services are provided to youth on probation and their families in an effort to encourage and support behavior considered to be appropriate by the court and the community. Rehabilitative services are provided by the probation officer(s) and/or community-based providers. This service provides information to judges, monitor court ordered conditions and services for children and their families to increase the chances of successful rehabilitation of juveniles

It is stated in Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe probation rules that, while probation is not easy to define simply or precisely, it is a familiar term understood widely and internationally to refer to arrangements for the supervision of offenders in the community and to the organisations (probation agencies, probation services) responsible for this work. In many countries, the statutory supervision of offenders in the

community is the main characteristic of probation. Probation also denotes conditionality: if people offend again or fail to comply with specified conditions, they may be taken back to court and be liable for punishment.

Possible Challenges Facing Youth Involved with Juvenile Probation The overarching goal of mentoring youth in the juvenile justice system is to build and strengthen youth assets. When dealing with youth in this setting, one should be cognizant of potential challenges:

Individual

Conduct disorders (authority conflict/rebellious/stubborn/disruptive/antisocial)

General delinquency involvement, mental health issues (including substance abuse), unmet medical and dental needs

Family

Mental disorders/antisocial parents, family history of problem behavior/criminal involvement

Family poverty/low family socioeconomic status, family violence (child maltreatment, partner violence, conflict)

Parental use of physical punishment/harsh and/or erratic discipline practices

Poor parental supervision (control, monitoring, and child management)

Poor parent-child relations or communication, family stress, parent criminality

School

Poor school attendance, poor school performance; academic failure and learning disorders

Most often the term "probation" is used in connection with the activity on execution of punishments alternative to imprisonment, pen-

alties that convicts serve in society. Probation is regarded as a criminal supervision.

Community service is one type of exercising probation. For the first time community service were introduced in Switzerland in 1971, was originally a punishment prescribed only juvenile offenders between the ages of 7 to 18 years. Later in the Swiss community service were appointed as the main punishment to minors. Among the Scandinavian countries first community service as a form of criminal punishment imposed Denmark (in 1982) and Norway (in 1984). Since 1990, this type of punishment began to be used in Finland, and since 1991 - in Sweden. In Denmark, Sweden and Finland community service were introduced gradually, first as an experiment in several areas, and then - after a serious assessment of the implications of - throughout the country. It is important to note that in Sweden this kind of punishment in the first 8 years of experimental appointed only offenders aged up to 21 years. The experience of the Nordic countries in the field of probation services is rather widely distributed. At the same time, these countries pay special attention to the problem of juvenile delinquency and the social protection of childhood. Introduction of punishments alternative to imprisonment in the criminal punishment system, due to the fact that the deprivation of liberty has proven to be ineffective in terms of the impact on the correction of prisoners and prevention of new crimes.

State Probation Service - a government agency that takes care of public safety, by working with people who are serving a criminal punishment is not in custody and in the community (suspended sentences, forced labor), and helping ex-prisoners reintegrate into society. The main directions of work of the probation service is the development and organization of criminal sanctions policy executable in the community and helping people after his release from prison institutions.

In Latvia, October 7, 2003 the Cabinet of Ministers approved a regulation on the Office of the State Probation Service, and in December 2003 the Seimas adopted the Law "On the State Probation Service", which established the principles of probation, functions and competence of the State Probation Service. To achieve these goals, and effective use of public resources Probation Service of

Latvia in the activity determines the levels of risk and the needs of the offender and organizes measures to reduce the opportunity to commit new offenses.

State Probation Service of Latvia:

- It provides pre-trial reports to the court and prosecutors

- Provides assistance to persons released from imprisonment institutions

- Develop and implement programs of social behavior correction supervised entities

- Coordinates the course of the execution of punishment to persons sentenced to forced labor

- It provides execution of public works of juvenile offenders.

- Manages the reconciliation process with the help of a mediator between the victim and the victims of a crime

- Pre-trial report - that is, information which is characterized by customer probation, the probation officer prepares a report to the employee upon request of the court or the prosecutor. Pre-trial report prepared in deciding on a preventive measure, of the punishment, as well as the prison administration shall prepare materials for trial on early conditional release a person from punishment, and the person falls under the supervision (probation).

- Program correction of social behavior - one of the tasks of the State Probation Service. After the judge ruled the verdict, according to which the sentenced person is not associated with deprivation of liberty and be served in the community, such person is obliged to appear before the probation service. An employee of the service has a number of programs that are implemented by local authorities or public services are provided by the organization (these services are paid by the state). These programs sent to the convicted person to serve his sentence in the community.

- Reconciliation with the help of a mediator - Probation Service implements a reconciliation with the help of a mediator, the role of mediator may exercise probation workers and specially trained volunteers and the probation service itself is developing a program of training workers to perform this function.

- In Estonia, the Probation Service (probation supervision) is integrated into the judicial system. Probation Officers (the criminal Supervision) are integrated into the departments of

probation supervision, which functions as part of almost all the courts 1st instance. Criminal Supervision Department submits to the presiding judge, who carries out the general direction and control. Departments usually have units that are designed to ensure the availability of on-site services. Estonian probation service specially set up for the application of penalties, alternatives to imprisonment.

Functions of probation service in Estonia:

- gives to the prosecutor and the court a pre-trial report (report, report) about the identification of the accused or defendant, containing the summary of personal characteristics of the accused or defendant and his social position data as well as the conclusion of the test period and the choice imposed on condemned duties; pre-trial report includes facts of the biography of the accused or defendant and socio-psychological prognosis;

- on the basis of a court decision realizes the execution of prisoners of punishments appointed by the court, not connected with isolation from society.

Probation Inspector (probation supervision) monitors the performance of the duties specified in the court sentence, helps supervised and advises him in the performance of these duties and assists, facilitates their social adaptation, namely, for a trial period of supervised assisted in finding places work, study and residence, as well as in dealing with other personal problems. Also submits to the court the extraordinary reports of supervised in cases where under surveillance does not fulfill tasks assigned to it by the court duties, commits crime during the probation period or acts interfering with the way to probation supervision, in this case in the extraordinary report the probation supervisor may raise the question before the Court about the imposition of additional duties. The task of the inspector of probation is to promote the improvement and stabilization of the situation of the supervised in the community. During probation supervision is carried out not only control over the behavior and supervised the execution of their duties by the court, but also the measures on their social adaptation. Probation inspector is working with organizations offering social assistance.

State and local government agencies are required to provide employees of probation (probation supervision) necessary for the per-

formance of their duties in the field of assistance to social security under surveillance. The structure of the Probation Service (probation supervision) is consist of psychologists who provides the necessary advice to the employees of the service.

In Azerbaijan is preparing a law on probation based on the experience of European countries.

Almost in all European countries as well as in Canada and the United States the probation service structure is required to have a specialization in the implementation of probation supervision for juvenile offenders.

To sum up the purpose of testing (probation supervision) is to contribute to the social adaptation of juvenile offenders under surveillance and preventing them from committing further offenses. It realized by using alternative punishments such as community services under the supervision of probation officers. Today in many developed countries probation service created and realizes successfully.

REFERENCES:

1. Criminal Code of the Azerbaijan Republic. Chapter XIV
2. The law of Azerbaijan Republic on the prevention of neglect and delinquency of juvenile offenders. Bakı Qanun 2005
3. Shatankova EN-Institute of probation: experience of foreign countries // Journal of Russian Law Academy. 2007. N 4.
4. Davydenko VM-Probation service as a basis of social rehabilitation of juveniles in conflict with the penal law // Sheets of the correctional system. 2011. N 4. C. 24
5. Nikolaev YV -Prospects for improving the legal protection of the rights of minors in Russia // lawyer. 2011. N 7. S. 16
6. Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe
7. International Centre for Prison Studies (2009), Prison Brief for Norway. London: King's College.
8. Barton W., and J. Butts. 1990. "Viable Options: Intensive Supervision Programs for Juvenile Delinquents."
9. Greenwood, P.W. 1996. Responding to Juvenile Crime: Lessons Learned. The Future of Children
10. Griffin, P. 1999. Developing and Ad-

ministering Accountability-Based Sanctions for Juveniles. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention

11. J. Wheeldon and T. Sanford, *Toward Integrated Community Justice in Latvia* in *University of Latvia Law Journal*, Fall 2002

12. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/workhors.pdf>

13. http://www.ojjdp.gov/mpg/litreviews/Probation_Services.pdf

14. http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Summary%20information%20on%20Norway.pdf

15. https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_federal_probation_and_supervised_release

срок имеют возможность выявления потребностей и поддержки молодого человека и его/ее семьи, которые могут понадобиться, посредством процесса расследования.

Xülasə

Açar sözlər: yuvenal ədliyyə, probasiya, vasitəçi, cinayətkar, yetkinlik yaşına çatmayan, probasiya xidmətinin əməkdaşı

Yetkinlik yaşına çatmayanlar barəsində probasiyanın əsas funksiyası məhkəmənin yurisdiksiyası altında olan gənclərə nəzarəti təmin etmək, və gənclərin bütün məhkəmə tapşırıqlarını yerinə yetirdiklərinə əmin olmaqdan ibarətdir. Yetkinlik yaşına çatmayanlar barəsində probasiya xidmətinin əməkdaşlarının gənclər və onların ailələrinə istintaq prosesi vasitəsi ilə lazım olan dəstəyi və xidməti göstərmək səlahiyyəti var.

Резюме

Ключевые слова: ювeнильный юстице, испытательный срок, посредник, преступник, несовершеннолетний, работник службы пробации

Функцией Ювенального условного освобождения на испытательный срок по делам несовершеннолетних является обеспечение надзора и контроля над молодежью под юрисдикцией суда и обеспечение выполнения всех распоряжений суда молодежью во время испытательного срока. Сотрудники отдела по делам условного освобождения несовершеннолетних на испытательный

Remedies for breach of contract: In Azerbaijan and different legal systems

Sevana Huseynova

Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University

Keywords: breach of contract, remedies, common law, civil law, damages, compensation

In the modern free market economic conditions, property and property-related obligations are of great economic and social importance. The fulfillment of the obligations in good faith arising from contracts, first of all, serve to the mutual lawful interests of parties and the stability of the civil process. In today's world, contracts are common in everyday business practice, they are at the heart of any modern society. A contract is a legally binding and enforceable contract between two or more parties. Each party to the contract makes a promise to do something or refrain from doing something in exchange for the other party's promise. Contracts take many different forms and are used for many different reasons. Through history, the use of contracts has developed and now we find ourselves forming contracts on a daily basis.

Frequently, a contracting party fails to fulfill or completely perform, the contract. Without remedies, contracts would no backbone and therefore historically some form of remedy would have always been available since the creation of contracts. Every legal system has developed its own unique contract law and all legal systems have a means to resolve breach of contract through a remedy. Therefore, remedies have are needed as they ensure a contract is fulfilled to what was agreed.

In general "breach" in relation to a contract means a failure, without legal justification, to perform an obligation under the contract as required by the contract.[1] Failure of one party to perform its duties in a lawful contract renders the party liable for breach of contract.

Breach of contract means a violation of law or non-adherence to the terms of the contract. Breaches of a contract are single, occurring at a single point in time, or continuing breaches. The contract may be either written or oral. The party which suffers loss or damage as a result of this breach may take action against the party which is responsible for such loss.

The main types of breach of contract will be minor, material, fundamental, and anticipatory. [2] When one party has breached the contract, the party who has performed is entitled to various remedies for the breach.

Azerbaijani contract law has developed a range of remedial responses where a breach of contract occurs. According to Article 448 of the Civil code of Azerbaijan Republic the debtor shall be liable for all the events of non-performance of the obligations, entering the extent of his risks, if nothing otherwise is envisaged by this Code. The debtor shall be liable for every violation of the obligation (action or failure to act). Any advance indemnification for a fault, willful misconduct or gross carelessness, is prohibited.

According to Azerbaijani legislation non-performance of the contractual obligation is one of types of breach of contract which has legal consequences. The Civil Code does not contain a comprehensive concept of breach of contract such as is recognized in Anglo-American Law. Nevertheless, it gives definition of non-performance of contractual obligation in Article 442 of Civil Code as non-performance of obligation shall mean its violation or improper performance (untimely performance, performance with the breach of other terms and conditions, certain defects in goods, works and services, or performance with the violation

of the other terms of the obligation defined by the subject matter of the obligation.

The innocent party may maintain a right of action by claiming one or more of the remedies. We will not associate any of the remedies with any particular form of contract. Various remedies exist in contract law. These include:

- 1) Damages
- 2) Restitutionary awards
- 3) Suspension of performance
- 4) Rescission
- 5) Specific performance
- 6) Injunctions

Specific performance is an equitable remedy available at the discretion of the judge. It is an order by the court requiring one party to perform their contractual obligation. Whilst it is often said that contracts are made to be performed and parties should be held to their contractual obligations, the courts are often reluctant to order a party to unwillingly perform the contract and specific performance is only available in limited circumstances. [3]

Specific performance grants the plaintiff what he actually bargained for in the contract rather than damages (pecuniary compensation for loss or injury incurred through the unlawful conduct of another) for not receiving it; thus specific performance is an equitable rather than legal remedy. By compelling the parties to perform exactly what they had agreed to perform, more complete and perfect justice is achieved than by awarding damages for a breach of contract.[4] In Common Law, expectation damages are the default remedy. specific performance is only awarded in cases in which damages are deemed inadequate.[5]

The Azerbaijani language equivalent of the term ‘specific performance’ is “*naturada icra*” and literally means ‘performance in kind’. According to 450.2 of Civil code in the event of non-performance of the obligation, compensation of the forfeit and losses for the obligation thereof shall release the debtor from performing the obligation in kind if nothing otherwise is set forth in this Code or the agreement.

Suspension of performance is one of the remedies available. If one party has not performed an obligation at the due time the other party can withhold any performance, due at

the same time or later, which is the counterpart of the performance which has not been received. The contract is not brought to an end. The situation where the remedy of suspension of performance is useful is where the contract contains obligations which are the counterpart of each other but does not make either obligation conditional on the performance of the other.

Suspension of performance as a non-judicial remedy is specified in the Civil Code of Azerbaijan Republic. According to Article 441.2 in the event of failure of a party to perform obligation envisaged by the contract, or in the event of circumstances resulting in impracticability of such performance within the set term, the party being subject to mutual obligations performance, may withhold performance of its obligation or refusing a performance may claim losses.

Rescission is a remedy whereby the aggrieved party brings the contract substantially to an end. It is available in response to a repudiation or material breach but not in response to a non-material breach. As far as possible, each party must place the other party into the position he was in before the contract was entered into. In addition to being reserved in the contract, the right to rescind can (and often does) arise by operation of law as one of the remedies the innocent party can elect when the other party is in default of his contractual obligations. The contracting parties are obligated to return the benefits received from the other party without delay. Special problems occur when the benefit to be returned consists of an object which was damaged, destroyed, or lost in some other way due to the fault of the contracting party obligated to return it. If the right of rescission was exercised on the basis of a clause in the contract, then the party obligated return the object is required to compensate the rescinding party for all destruction, damage, or losses which occurred since he received the object; but, the former is entitled to reimbursement for expenses he incurred in maintaining it.

The most common ground is restitution for unjust enrichment. There are two elements: some form of payment or transfer by the claimant to the defendant coupled with some unjust factor that vitiates the claimant’s intention. The difference between restitution and compensa-

tion lies in the manner in which the monetary award is calculated. With restitution, the award is calculated based on how much the defendant gained from the violation. With compensation, the amount is calculated based on how much the plaintiff lost .

One of the more common remedies for a breach of contract is a damages award. This is monetary compensation that must be made by the breaching party to compensate the other party for losses and other expenses connected with the breach.

Compensatory damages are those that are meant to compensate the non-breaching party for the breach. These include expectation damages and consequential damages. Expectation damages are those that give the non-breaching party the monetary funds that he or she would have received had the contract been performed. These damages are usually based on the contract itself or the fair market value of the subject matter of the contract. For example, compensatory damages may be the amount necessary for the non-breaching party to purchase a substitute product that is equivalent to the one contracted for. If the contract was for a sale of goods, compensatory damages are usually the difference between the contract price and the market value of the goods.

These damages also consist of the expenses necessary to make the non-breaching party whole after the breach, such as advertising expenses to advertise the products that the breaching party failed to pay for. However, the non-breaching party generally has a duty to mitigate his or her losses

Some civil law countries also allow non-pecuniary damage to be claimed, which is known as moral damage. Moral damages are damages occurring from intangible injury to feelings, honor, or moral principles, causing pain or suffering.

Consequential damages are those damages that reimburse the innocent party for indirect costs that resulted from the breach. They often result from special circumstances that are involved in the contract that may not be ordinarily predictable. For example, an innocent party may ask to be reimbursed for the loss of business profits that derived from not having access to the necessary materials to produce a product for a third party. In order for the innocent party to receive these damages, he or

she must show that this loss was reasonably foreseeable to both parties when they wrote the contract and the loss was a direct result of the breach. This requires the breaching party to pay the non-breaching party an amount that puts the non-breaching party in the same position they would have been in if the contract was performed.

Courts can force the breaching party to make a payment as a punishment for the breach of contract so called punitive damages. Punitive damages are meant to punish a guilty party in order to prevent that party or others from engaging in similar conduct in the future. However, punitive damages usually require a stronger intent than is necessary in standard breach of contract claims. For example, to be awarded punitive damages, a plaintiff may have to show that the breaching party acted in a malicious or fraudulent matter. Some states specifically prohibit plaintiffs from recovering punitive damages on the breach of contract claims.

The main distinction between the award of punitive damages under the Civil Law and the Common Law is that under Civil Law punitive damages may only be considered when specifically set out in applicable legislation. Under the Common Law, the court has a discretion to award punitive damages where it finds that the award of compensatory damages will not serve as a sufficient deterrence and that the defendant's actions must be further punished. Punitive damages and disgorgement stand in contrast to damages that are compensatory.

Compensatory damages measure what the plaintiff has lost through the defendant's breach of contract. Punishment and disgorgement, in contrast, focus on the defendant: punishment on the outrageousness of the defendant's act, and disgorgement on what the defendant has gained through the wrong. This contrast between compensation on the one hand and punishment and disgorgement on the other means that the latter two cannot be considered in isolation from the function and possible inadequacies of the former.[6]

In some contracts, specific damages are predetermined. These damages are called liquidated damages. They are typically part of contracts where it would be difficult to determine the actual amount that a party was damaged due to a breach, such as a breach of a contract not to compete. The parties agree, at the time they

make the contract, that if one party breaches the contract, the breaching party should pay a specified sum. Thus, this is an amount written in the contract. Such a clause will be enforceable by the courts only in so far as it is a genuine pre-estimate of loss. If it is a genuine pre-estimate it is known as a liquidated damages clause. If however, the amount specified in the contract is not a genuine pre-estimate but is aimed at deterring a breach of contract or punishing the party in breach, this is known as a penalty clause which is not enforceable. Nominal damage is a minimal amount provided to the non-breaching party if that party won the case but did not financially lose much.

Damages for breach of contract are available under Azerbaijan Law in accordance with several Articles. The debtor, which does not perform its obligation, shall be subject to compensate damages caused to the creditor. Damages shall be determined in accordance with the rules, envisaged by Article 21 hereof. According to the Article damages are the expenses, incurred or to be incurred by which a person, whose right has been violated, incurred or will incur to restore the violated right or damage to his property (tangible loss) as well as profits, which the person would have earned under ordinary conditions of civil relationships, if his rights have not been breached (lost profits). Damages have two classes. The first refers to damages actually suffered from reliance and the second refers to one of the parties 'expectation' loss according to Article 21

The right to damages is always available when a contract has been breached. The aim of damages is to compensate a party for the loss which he has suffered as a result of a breach. As stipulated in Article 454.1 it is allowed to limit the right for a claim for complete compensation of losses under certain obligations and under obligations relating to certain types of activity (limited liability).

In the event of determination of a forfeit for non-performance or improper performance of the obligation, a forfeit of the deficient part of the damage shall be compensated.

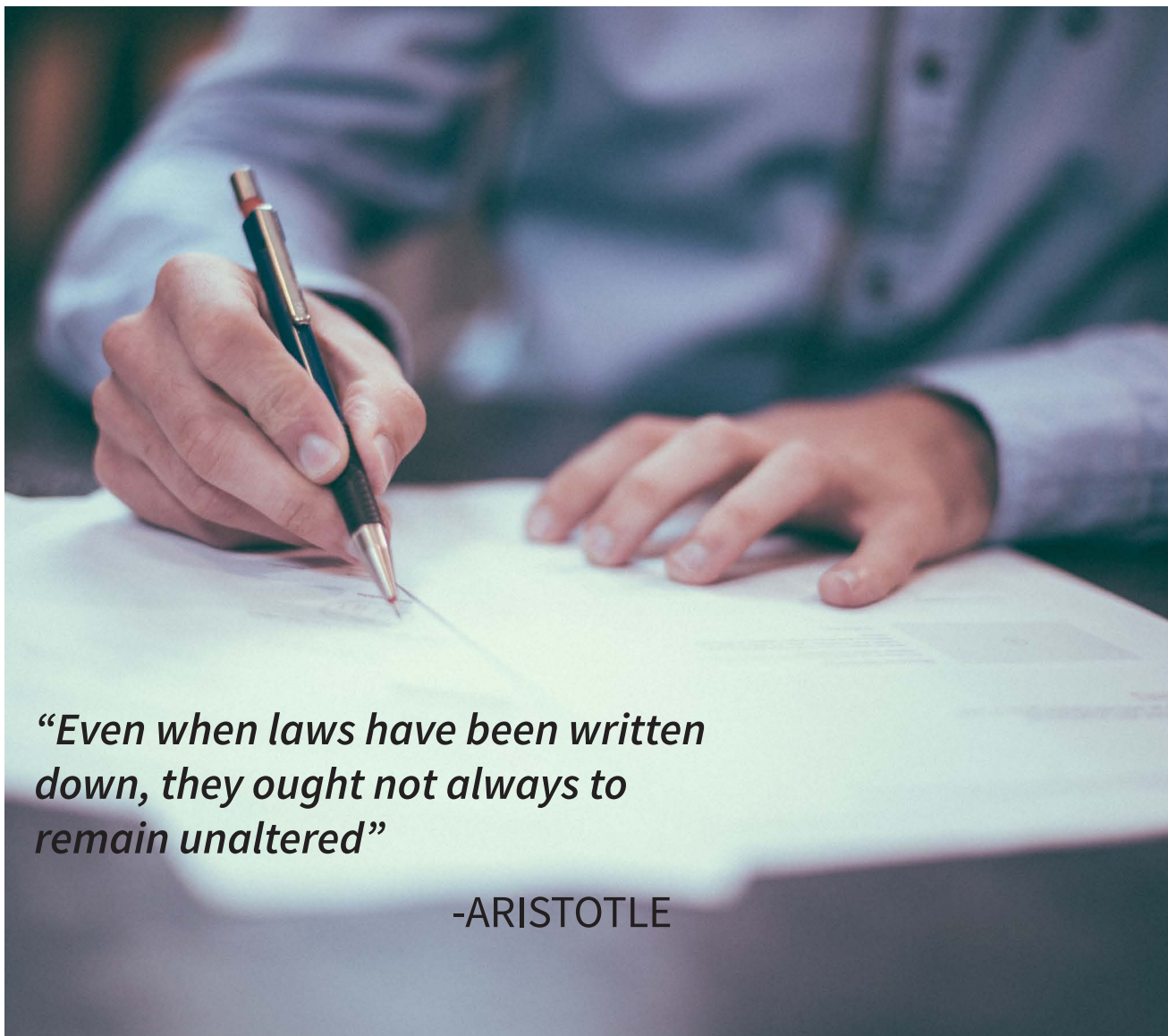
According to Article 450.2 in the event of non-performance of the obligation, compensation of the forfeit and losses for the obligation thereof shall release the debtor from performing the obligation in kind, if nothing otherwise is set forth in this Code or the agreement.

Importantly, according to Article 458, damages will be reduced if one of the parties is to blame for the defendant's breach of contract. Nevertheless in the event of determination of a limited liability for the non-performance or improper performance of the obligation, the damage not reaching the amount of the forfeit, or exceeding the forfeit, or being subject to payment instead of the forfeit, can be withheld to the extent determined by the limitation. As stated in Article 458 "if the creditor's negligence has contributed to cause the damage, the compensation is reduced according to the seriousness of the negligence" This therefore, means a party cannot claim damages for breaches of contract brought about by their own fault, or for losses which they could and should have avoided.

According to Article 451 creditor may perform the contract obligation at the expense of the debtor by may assigning the obligation performance to third parties, for a reasonable payment and within a reasonable time, or perform it on his own, and demand from the debtor all the compensation of the necessary expenses and other losses incurred. For example, if an individual is building a house and the brick layer does not complete the building of a wall, the innocent party through performance can request someone else to complete the work according to Article 451 and then claim for damages.

Remedies for breach of monetary obligations are specially stipulated in Civil law. According to Article 449 under the name of liability for non-performance of the monetary obligations In the event someone's monetary funds are utilized and are illegally not returned, or in the event of any evasion from return thereof, or other delays of repayment thereof, or groundless acquisition or accumulation of funds, interest is due payable on the amounts of such funds. The amount of interest shall be determined by the Central Bank of Azerbaijan Republic.

Summary-Due to the aggressive growth in the field of technology, the parties entering into commercial transactions are more cautious than ever, thus making the parties deliberate even on the minute details or specifications so as they can best secure their interest. Therefore, contents of a contract have become highly detailed and elaborate. Particularly, as

“Even when laws have been written down, they ought not always to remain unaltered”

-ARISTOTLE

a measure of safeguarding, securing and protecting their respective interests in an event of the breach of the terms of the contract, parties generally negotiate and agree upon the various remedies that the injured party can invoke to mitigate and compensate for the losses it may suffer on account of such breach. Therefore, with regard to liquidated damages and penalties, the primary conclusions of the court appear to be that liquidated damages should be regarded as reasonable compensation, while penalties should not. Further, it also appears to have concluded that in case of a penalty, damages will have to be proved.

REFERENCES:

1. Sherwood v. Walker, Contracts, 519
2. <http://www.contractsandagreements.co.uk/>
3. <http://e-lawresources.co.uk/Contract-remedies.php>
4. <http://lp.findlaw.com/>
5. Yonathan A. Arbel, Contract remedies in action: specific performance.
6. WEINRIB, E. J. Punishment and Disgorgement as contract remedies

Review of Specific Performance as a remedy for breach of contract

Sevana Huseynova

*Master degree student of Commercial Law,
Law Faculty, Baku State University*

Keywords: specific performance, remedy, contract, damage, equitable remedy

There are a few different legal remedies a party may consider when another party has allegedly breached its contractual obligation, including lawsuits and arbitration. One of remedies for breach of contract is specific performance. How is a right to specific performance of a contract used by parties? Despite longstanding scholarly interest in the topic, this question has been largely left unexplored. This article presents a qualitative study of parties involved in specific performance litigation. It investigates how parties choose between remedies, whether they negotiate after judgment for specific performance, whether specific performance is implemented, and the difficulties involved in its implementation

As is generally known, one of the more common remedies for a breach of contract is a damages award. This is monetary compensation that must be made by the breaching party to compensate the other party for losses and other expenses connected with the breach. But sometimes a monetary remedy doesn't quite make the plaintiff whole, which is the goal of any civil remedy. Courts can order defendants in contract disputes to actually perform the contractual duties as originally agreed if it is determined that money alone cannot resolve the issue. This is called specific performance. Specific performance is a central contractual remedy but, in Anglo-American law, generally is subordinate to damages. The familiar rule is that courts will not award specific performance when damages provide adequate relief. [1]

Specific performance is a specialized remedy used by courts when no other remedy (such as

money) will adequately compensate the other party. If a legal remedy will put the injured party in the position he or she would have enjoyed had the contract been fully performed, then the court will use that option instead. The most common reason courts grant specific performance is that the subject of the contract is unique, when it's not merely a matter of money or where the true amount of damages is unclear. When a contract is for the sale of a unique property, for instance, mere money damages may not remedy the purchaser's situation.

Specific performance is an extraordinary equitable remedy that compels a party to execute a contract according to the precise terms agreed upon or to execute it substantially so that, under the circumstances, justice will be done between the parties. Specific performance grants the plaintiff what he actually bargained for in the contract rather than damages for not receiving it; thus specific performance is an equitable rather than legal remedy. By compelling the parties to perform exactly what they had agreed to perform, more complete and perfect justice is achieved than by awarding damages for a breach of contract. [12]

Specific performance can be granted only by a court in the exercise of its equity powers, subsequent to a determination of whether a valid contract that can be enforced exists and an evaluation of the relief sought. As a general rule, specific performance is applied in breach of contract actions where monetary damages are inadequate, primarily where the contract involves land or other personal property. Damages for the breach of a contract for the sale of ordinary personal property are, in most cases, readily ascertainable and recoverable so that

specific performance will not be granted.[12]

The remedy of specific performance presupposes the existence of a valid contract between the parties to the controversy. The terms of the contract must be definite and certain. This is significant because equity cannot be expected to enforce either an invalid contract or one that is so vague in its terms that equity cannot determine exactly what it must order each party to perform. It would be unjust for a court to compel the performance of a contract according to ambiguous terms interpreted by the court, since the court might erroneously order what the parties never intended or contemplated.[12]

Specific performance is ordered only on equitable grounds in view of all the conditions surrounding the particular case. The determining factor is whether, in equity and good conscience, the court should specifically enforce the contract because the legal remedy of monetary damages would inadequately compensate the plaintiff for the loss.

An important advantage to this remedy is that, since it is an order of an equity court, it is supported by the enforcement power of that court. If the defendant refuses to obey that order, she can be cited for criminal Contempt and even imprisoned. These enforcement powers are one of the principal reasons why plaintiffs seek specific performance of contracts.

As noted, the traditional common law rule is that specific performance is available only when damages are inadequate. The rule is an instance of the more general principle that equitable relief—specific performance being an equitable remedy is awarded only when the legal remedy is inadequate.[2] This leaves open the question of when damages are “inadequate.” This condition occurs when damages are difficult to quantify—for example during the sale of a business with no ready market value, or when the breach would prevent the non-breaching party from performing a contract with a third party—as when the non-breaching party is under a contractual obligation to resell the specific property in question and has no realistic ability to obtain the goods elsewhere. Damages can also be inadequate when the plaintiff has a particular use for the property which cannot be fully compensated by a damage award based on market value. Courts may in their discretion conclude that

damages are inadequate in other settings as well.[2]

Section 52(1) of English Sale of Goods Act (1979) limits application of specific performance to the cases of “ascertained” goods, which are “clearly identified and agreed at the time of contract” formation. In any case discretion of application is with the court, including situations where a buyer is put in hardship, which means there is no legal certainty for the plaintiff applying for the remedy. If the goods are considered to be unascertained, equitable remedy as specific performance cannot be awarded, as established by the leading case. In another case the opposite decision is reached, where in case of selling non-specific goods court has granted specific performance, considering the state of the market. Traditionally specific performance was considered as remedy claimed by the buyer only, but practice established right of the seller to demand acceptance of delivery and compensation of losses alongside. Specific performance is the most accurate method of achieving the compensation goal of contract remedies because it gives the promisee the precise performance that he purchased.[3]

US Uniform Commercial Code 118 (UCC) distinguishes the agreement as bargain of the parties from the contract as total legal obligation between the parties, resulting from agreement.[13] Under Sec. 52(1) of UK Sales of Goods Act 1979 court may at own discretion in plaintiff’s action for breach of contract to deliver specific or ascertained goods (by judgment or decree) award specific performance without giving the defendant the option of retaining the goods on payment of damages.[11]

Under §2-716 UCC specific performance can be affected by the court where the goods are unique or in other proper circumstances; additionally court may order payment of the price, damages or other relief as my deem just. A buyer has right to receive identified goods, if he is unable to find substitute or under the reasonable circumstances such effort is not justified. Doctrine of specific performance is expounded by three subsidiary rules: 1) damages presumed inadequate when the subject of the contract is unique and 2) in respect of real property; 3) prevention of specific performance in respect of services of personal nature or causing undue judicial supervision. Current

general opinion expresses that specific performance is awarded more often, than conventional policy prescribes.

American legal doctrine of specific performance is divided into three mainstreams:

1) considering that specific performance should be granted routinely;

2) it should be more restricted (efficient breach theory);

3) it should be awarded, unless a special moral, policy or practical reason prevents in a certain group of cases, or if a “virtual” performance is available.

Major reasons in favor of specific performance are:

1) it is the best way to ensure indifference principle;

2) implementation of the bargain principle;

3) stimulates efficient information exchange.

A promise is a manifestation of intention to act or refrain from acting in a specified way, so made as to justify a promisee in understanding that a commitment has been made. §17 (1) the formation of a contract requires a bargain in which there is a manifestation of mutual assent to the exchange and a consideration.

Objections against specific performance are:

1) pitfalls of enforcement process (from position of society specific performance is very intrusive and coercive and inherent of judicial error risk);

2) opportunism of a promisee: (I) the latter decides should she sue for damages or performance; (II) undermining the mitigation of damages rule; (III) a seller, demanding specific performance or damages, is indifferent which remedy to apply, whereas a buyer can choose: to sue for damages only, which would be calculated at the time of breach or to sue for specific performance along with damages, which would be calculated at the time of award.

A promisee is entitled to sue for damages in conjunction with specific performance. Suit for damages can be decided by the jury trial, while specific performance by a single judge. Therefore a promisor will be placed in unequal procedural position by not having option to choose.[3]

Temporary injunction can be granted fast, but suit for specific performance can take long time. Duty of promisee to mitigate damages re-

duces social costs, but she can be awarded this remedy even without mitigation. Specific performance will involve significant social cost, because a breaching buyer values the seller’s performance less than the cost of production, by continuing performance a seller increases buyer’s costs without own benefit (seller covers his lost profit irrespective of performance, but buyer’s damages will increase), 2) cover damages are easier to prove; 3) minimizes social and private costs; 4) circumvent disadvantages of traditional specific enforcement.

This cover principle of Common law is analogous to the principle of surrogate performance in Civil law. We can see a good example of similarities of the end result, achieved in different legal doctrines; it also more precisely reflects practical aspect of the contract law in relation to current world economy. If to take a closer look on more recent instruments of International codification, we can see different ways of how divergence of specific performance in Civil and Common law doctrines was overcome.

Arguments in Favor of the Traditional Rule will be reviewed as follows. Several justifications can be imagined for the Anglo-American rule, at least as a default principle that most contracting parties would prefer: 1. Damages, it is said, are generally a more efficient remedy because they permit either party to engage in efficient breaches of contract—that is, to breach the contract results from the inability to procure at any price the goods necessary to assure the successful operation of a plant) when the social value of breaching exceeds the social cost. If one party will gain more from breaching than the other will lose from the breach, then the first party can breach the contract and pay the second party damages equal to the latter’s lost profits. The first party is better off as a result of the breach and the second is no worse off; society as a whole is a beneficiary. [2]

Specific performance, on the other hand, does not promote efficient breaches in the same way. Because under specific performance the non-breaching party can compel the breaching party to perform its obligations under the contract, the social value of the breach is lost. Settlement bargaining will overcome this problem if transactions costs are low enough the breaching party can pay the non-breaching

party some amount larger than the breaching party's damages but lower than the breaching party's profit from breach, leaving both parties better off and generating the socially efficient allocation of resources. But sometimes costs of transactions—such as strategic behavior of the parties, miscalculations, emotional factors, or simply a lack of time to bargain—can prevent the parties from engaging in this sort of value-enhancing deal. In such cases, society can be worse off under specific performance than under damages.[3]

2. The rule preferring damages over specific performance might limit the parties' ability to extract unfair consideration during settlement negotiations. Suppose that the plaintiff's damages from breach are \$100,000 but performing the contract would cost the defendant \$200,000. If it is presumed that the plaintiff's purpose in entering the contract is only to obtain the profits expected from the defendant's performance, rather than to also obtain extra profits after breach, then the injunctive remedy would allow the plaintiff to obtain up to \$100,000 in unbargained-for compensation from the defendant as the price for settling the suit. The rule limiting specific performance to cases where damages are inadequate polices against this sort of opportunism. At the same time, the rule may also limit the defendant's ability to behave opportunistically in some settings. Suppose that the contract is one for personal services. If the preferred remedy were injunctive relief, then the defendant could satisfy its obligation by performing the services in question. But since relations between the parties have broken down at this point, the defendant can elect to shirk on performance in order to reduce its costs of complying with the judgment. The Anglo-American rule protects plaintiffs against this risk by preferring a monetary remedy thus allowing the plaintiff to find another service provider to carry out the contract obligations.

3. The rule favoring contract damages over specific performance could be seen to police against destructive behaviors by litigants who are so emotionally involved in the litigation that they seek specific performance for reasons of spite—not to benefit themselves, but rather to harm their adversaries.

4. The rule could be seen as enhancing the defendant's right to jury trial, since it establishes a preference for damages (which trigger a jury trial) over injunctive relief (generally adjudicated by the court).

5. The rule might conserve on judicial resources to the extent that the burden on courts of ascertaining the correct measure of damages is lower than the burden of policing the defendant's performance of the contract.

6. The rule might be justified as a tie-breaker: since some remedy must be awarded, and it would not be appropriate to award both, courts need a principle for deciding which one to award. The Anglo-American rule (in theory) partitions the remedy into two mutually exclusive categories: cases where damages are adequate, in which case money is the exclusive remedy; and cases where damages are not adequate, in which case specific performance is the exclusive remedy.

7. The rule might be justified simply because it would be too disruptive to change it, given that millions of contracts are written under the assumption that the rule will govern their enforcement.

8. A preference for damages over specific performance might be justified from a moral point of view. The damages remedy, for example, could be conceived of not as an option to breach a promise, but rather as an alternative form of performing a contractual obligation; in this view, the morally problematic idea of the law rewarding people for breaking promises disappears because no promise is broken. [2] Backing this interpretation is the idea that because people in contractual relationships implicitly promise to act in a way that maximizes their joint welfare, the law does not unduly interfere with autonomy when it permits a party to an incomplete contract to avoid performance by paying damages. [4] Meanwhile, an order to pay damages can be seen as less intrusive on the liberty of the breaching party than an order requiring that party to perform the contract.[5]

The foregoing arguments support the rule favoring contract damages over specific performance. On the other hand other consider-

ations so-called Arguments against the Traditional Rule suggest that specific performance ought to be the favored remedy, or at least that the law ought to favor neither remedy, leaving the non-breaching party with the option about which to seek in a given case. These arguments include the following:

1. Specific performance might be preferred if courts frequently make errors as to the measure of contract damages.[6] The rule favoring contract damages takes this consideration into account, to a degree, by recognizing that uncertainty in the estimation of damages is one reason to conclude that the damages remedy is inadequate.

The problem is particularly acute if courts err systematically in measuring damages.[7] If the error bias is systematic and low, the result will increase the frequency of inefficient breaches because parties who are deciding whether to breach their promises anticipate that they will not have to pay full compensatory damages if they do breach. Especially if the inefficiencies of holding parties to inefficient terms are often corrected in settlement bargaining, the factor of judicial error may favor specific performance over damages.

2. Specific performance may enhance efficiency to the extent that it respects and enforces the *ex ante* agreement of the parties.[8]

If at the time of contract the parties have superior information, or superior analytical skills, than courts can bring to bear in *ex post* breach of contract litigation, then other things equal it could be more efficient to require the parties to perform their obligations.[3]

3. Specific performance may also enhance efficiency by providing nonbreaching parties with the power to decide what remedy is preferable once a breach has occurred. This avoids the need to expend time and effort to anticipate what the situation may be at the time of contracting. For example, an indenture contract may provide that, in the event of default, the indenture trustee may enforce rights by any method the trustee chooses “whether for the specific enforcement of any covenant or agreement in this Indenture or in aid of the exercise of any power granted herein, or to enforce any other proper remedy or legal or equitable right

vested in the Indenture Trustee by this Indenture or by law.”[2]

4. Specific performance might be preferable from a moral point of view.[9] If we accept the ethical premise that people ought to keep their promises, then it would seem that the law should hold the breaching to his promise. The non-breaching party did not promise to pay the breaching party damages; he promised to perform the contract as agreed. Thus, according to this argument, the courts ought to award specific performance as a matter of course, unless good reasons are presented to prefer the damages remedy.[6]

5. Specific performance might be preferred on the ground that it rewards and enforces the socially valuable investments that contracting parties make in their relationship with one another. If people could casually walk away from contractual commitments simply by paying money, they and their counterparties have less of an incentive to invest in the relationship in the first place—much as Donald Trump may find it easier to terminate a marriage when he has an iron-clad prenuptial agreement in place which allows him to exit in exchange for some specified monetary compensation.

6. Specific performance might be preferred because it honors and encourages norms of fidelity and trust in commercial settings. If one believes that these social norms are inherently valuable, and believes further that the damages rule encourages the breakdown of these norms by validating the commodification of commercial relationships, then perhaps specific performance should be preferred because it enhances norms of social solidarity.

7. Perhaps specific performance should be preferred because the preference for damages favors sophisticated parties, who are better able to determine whether to perform or breach and pay damages. If the law in general should avoid favoring more sophisticated parties, then perhaps it should prefer specific performance to damages when the contract is breached.[10]

The compensation goal of contract law can be achieved by requiring the promisor to pay damages or by requiring the promisor to ren-

der the promised performance. Under current law, a promisee is entitled to a damage award as of right but the court retains discretion to decide whether specific performance should be granted. Because specific performance is a superior method for achieving the compensation goal, promisees should be able to obtain specific performance on request

Setting aside qualifications, the conclusion for breach of contracts to produce goods is that parties would tend to prefer the remedy of damages, essentially because of the problems that would be created under specific performance if production costs were high. In contrast, parties would often favor the remedy of specific performance for breach of contracts to convey property, in part because there can be no problems with production cost when property already exists. The conclusions reached shed light on the choices made between damages and specific performance under AngloAmerican and under civil law systems, and they also suggest the desirability of certain changes in our legal doctrine.[1]

Specific performance is denied when a contract's terms are too uncertain, even though the uncertainty might not defeat a damage action. If the contract's meaning is unclear, a court would have difficulty in framing a specific performance decree, but would also have difficulty in making a damage award. Thus if a contract is not too uncertain to enforce at law, it should be enforceable in equity. This justification is unsatisfactory, however, because the liberty interest distinction between conveying property or performing services and paying money is obscure. tempting to create forms of contractual specific performance such as liquidated damage clauses.

REFERENCES:

1. Anthony T. Kronman, "Specific Performance," 45 *University of Chicago Law Review*
2. Specific Performance in Common Law Eisenberg, Theodore and Miller, Geoffrey P., "Damages versus Specific Performance: Lessons from Commercial Contracts" (2013).
3. Alan Schwartz, The Case for Specific Performance, 89 *Yale L.J.* 271, 276 (1979)
4. Louis Kaplow & Steven Shavell, Why Breach of Contract May Not Be Immoral Given

the Incompleteness of Contracts, 107 *Mich. L. Rev.*

5. Brian Bix, Theories of Contract Law and Enforcing Promissory Morality: Comments on Charles

6. Steven Shavell, Damage Measures for Breach of Contract, 11 *Bell J. Econ.* 466, 488-89 (2008).

7. Melvin A. Eisenberg, Actual and Virtual Specific Performance, The Theory of Efficient Breach, and the Indifference Principle in Contract Law, 93 *Calif. L. Rev.* 975 (2005);

8. Thomas S. Ulen, Specific Performance, in 3 *New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*

9. Charles Fried, Contract as Promise: A Theory of Contractual Obligation 16 (1981)

10. Gregory Klass, To Perform or Pay Damages, 98 *Virginia L. Rev.* 143, 146 (2012)

11. US Uniform Commercial Code

12. <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/specific+performance>

Cooperation of the European Union and the Republic of Azerbaijan on migration issues

Aliyeva Nisa

*Master degree student of European Law,
Law Faculty, Baku State University*

Keywords: migration, labour migration, Partnership and Cooperation Agreement, European Neighborhood Policy, Eastern Partnership.

The basic document providing the legal framework of EU-Azerbaijan relations is Partnership and Cooperation Agreement (PCA), which was signed in 1996 and entered into force at the beginning of July 1999. The cooperation based on this document is focused to the areas of political dialogue, investment, trade, economic, cultural and legislative cooperation. Migration issues are reflected in the framework of this cooperation as well. On the basis of PCA the Member States of European Union and the Republic of Azerbaijan have agreed to cooperate in order to prevent and control illegal immigration. To this end the parties agree to readmit their nationals illegally present on the territory of each other, upon request of respective State and without further formalities. Furthermore the Republic of Azerbaijan agrees to the obligation upon request of appropriate Member State for readmission of nationals of other countries and stateless persons who have arrived on the territory of any such Member State from the Republic of Azerbaijan or who have arrived on the territory of Azerbaijan from any such Member State.

Upon the willingness of EU to extend its cooperation with Azerbaijan beyond PCA, there was taken a decision by European Council in 2004 to incorporate the countries of Southern Caucasus into the framework of the European Neighborhood Policy (ENP). In the context of European Neighborhood Policy, the EU developed an Action Plan together with Azerbaijan, which reflects the specificity of the country and at the same time contains concrete actions and

goals to be achieved in the short term. In 2006 in Brussels the five-year ENP Action Plan for Azerbaijan was adopted. In the ENP Azerbaijan Action Plan there is enshrined the necessity to develop the cooperation on migration issues. One of the goals of such cooperation is to ensure adoption and proper implementation of the State Migration Program based on the State Migration Policy Concept, to exchange of information and best practices on transit migration and asylum issues (entry and stay, integration, Eurodac system, temporary protection, reception conditions for asylum seekers, detention of illegal migrants) and so on. ENP Action plan includes also statements facilitating the movement of persons such as exchange of views on visa issues, cooperation to improve security of travel documents and visa in conformity with international standards. The Action Plan provides development of modern and efficient asylum/protection system in line with international standards that is self-sustaining and that offers integration opportunities for those who qualify.

The other important legal framework for EU-Azerbaijan cooperation is Eastern Partnership, which is a joint initiative involving the EU, its Member states and 6 Eastern partners including Azerbaijan. Mobility and people-to-people contact is one of four Eastern Partnership main priority areas. In the context of Eastern Partnership in November 2013 EU and Azerbaijan signed the Visa Facilitation Agreement and in February 2014 the Readmission Agreement, both of which entered into force in September 2014. In 2013 there was signed the Mobility Partnership between European Union and Azerbaijan. According to the Mobility Partnership, the parties shall cooperate

with the purpose of better managing legal and labour migration within the limits and competences of respective Signature and taking into account their labour market and socio-economic situation. The further cooperation and dialogue is important in order to inform the potential migrants on opportunities of labour migration and the requirements for legal stay; to develop legal framework relating to employment conditions for migrants with taking into account competences, interests, needs and different labour market situations in Azerbaijan and EU Member States; to provide information on migration policies and job opportunities in Azerbaijan and in the European Union.

Adopting of such agreements of bilateral cooperation is aimed at preventing the illegal migration and combating with it more effectively and paying special attention to security of rights of persons readmitted to the territory of an appropriate State.

REFERENCES:

1. Partnership and Cooperation Agreement – http://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/documents/eu_azerbaijan/eu-az_pca_full_text.pdf
2. ENP Azerbaijan Action Plan – http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/action_plans/azerbaijan_enp_ap_final_en.pdf
3. Agreement between the EU and the Republic of Azerbaijan on the facilitation of the issuance of visas – [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0430\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0430(02))
4. Agreement between the EU and the Republic of Azerbaijan on the readmission of persons residing without authorization – [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0430\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0430(01))
5. Joint Declaration on a Mobility Partnership between the Republic of Azerbaijan and the European Union and its participating States – http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/eastern-partnership/mobility-partnerships-visa-facilitation-and-readmission-agreements/docs/azerbaijan_05.12.2013_en.pdf

Xülasə

Açar sözlər: miqrasiya, əmək miqrasiyası,

Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi, Avropa Qonşuluq Siyasəti Şərq Tərəfdaşlığı.

Miqrasiya məsələləri, o cümlədən əmək miqrasiyası, Avropa İttifaqı və Azərbaycan Respublikasının əməkdaşlığı sahəsində olan əsas hüquqi sənədlərdə öz əksini tapmışdır. Azərbaycan Respublikası (AR) və Avropa İttifaqı (AI) münasibətlərinin təməlini Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi (TƏS) təşkil edir. Bu sənəd 22 aprel 1996-cı ildə Lüksemburqda imzalanmış və 1999-cu il iyulun 1-də qüvvəyə minmişdir. Azərbaycan Respublikasının Avropa Qonşuluq Siyasətinə (AQS) daxil edilməsi ilə bağlı qətnamə AB tərəfindən 14 iyun 2004-cü il tarixində qəbul edilmişdir.

Şərq Tərəfdaşlığı Avropa Birliyinin önəmli layihələrindəndir ki, əsas məqsədi AI və Azərbaycan da daxil olmaqla altı Postsovet ölkəsi arasında inteqrasiya əlaqələrini inkişaf etdirməkdir. Layihə Avropa Qonşuluq Siyasətinin bir növ regional (Şərq) ölçüsü hesab olunur.

Резюме

Ключевые слова: миграция, трудовая миграция, Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, Европейская Политика Соседства, Восточное Партнерство.

Вопросы регулирования миграции, в том числе трудовой миграции, находят свое отражение в основных юридических документах в сфере сотрудничества Европейского Союза и Азербайджанской Республики.

Фундаментом взаимоотношений Азербайджанской Республики (АР) и Евросоюза (ЕС) является Соглашение о партнерстве и сотрудничестве (СПС). Этот документ был подписан 22 апреля 1996 года в Люксембурге и вступил в силу 1 июля 1999 года. Постановление о включении АР в Европейскую политику соседства (ЕПС) было принято ЕС 14 июня 2004 года.

Восточное партнёрство — проект Европейского союза, имеющий основной заявленной целью развитие интеграционных связей Евросоюза с шестью странами бывшего СССР, включая Азербайджан. Проект рассматривается как своего рода региональное (восточное) измерение европейской политики соседства.

Oil and Gas Regulation in Azerbaijan

Parvin Anvarli

*Master degree student of Maritime and Energy Law,
Law Faculty, Baku State University*

This article is about the general structure of petroleum ownership and regulation in Azerbaijan, and it is prepared inspired and on the basis of experience of professional lawyers from the best law firms in Azerbaijan.

Azerbaijan has created one of the most stable oil and gas regimes in the world. In 1994, the very first offshore Production Sharing Agreement (hereinafter the “PSA”) in Azerbaijan was signed for the Azeri-Chirag-Guneshli oilfields. In other countries, special laws regulate PSA contracts or the overall oil and gas industry, thus defining the legal conditions that PSAs must follow within the country’s existing legal framework.

1. REGULATORY BODIES

1.1. There is no independent public regulator for the oil and gas sector. Nevertheless, the Ministry of Energy and the State Oil Company of Azerbaijan Republic (hereinafter the “SOCAR”) carry out the functions of the regulator.

The Ministry of Energy of the Republic of Azerbaijan operates energy transactions in accordance with its Regulations approved by the Decree No. 575 of the President of the Republic of Azerbaijan and other relevant laws and presidential acts. The Ministry of Energy must supervise, and is entitled to issue special permits for exploration, exploitation, production, processing, storage, transportation, distribution and use of energy materials and products, including oil and natural gas. The Ministry of Energy is the central executive authority, which exercises state policy and regulation in the area of energy.

SOCAR is actively engaged in literally all

energy-related transactions as an implementing institution. Unlike the Ministry of Energy, which acts as a high-level regulator, SOCAR is the “commercial arm” of the State, having the prime responsibility, and possessing the requisite resources, to supervise and implement the projects in the energy sector. Acting as a sole representative of the government, SOCAR’s main objective is the implementation of exploration, discovery, preparation and development of both on- and offshore oil and gas fields, the transportation, processing and sale of oil, gas, condensate and products obtained from them, the stable and sustainable satisfaction of consumers’ demand for energy resources and provision of other works and services.

1.2. Other regulatory authorities:

Ministry of Emergency Situations has authority for ensuring technical safety at potentially hazardous oil and gas operations. It issues licences for certain activities in the oil and gas industry, in particular for the installation and operation of natural gas facilities and the construction of drilling facilities.

Ministry of the Labour and Social Protection of Population has the general responsibility of ensuring compliance with the requirements regarding the health and protection of labour by employers engaged in oil and gas activities.

Ministry of Ecology and Natural Resources supervised the compliance of oil and gas activities with environmental regulations and standards.

2. LAWS AND REGULATIONS

2.1. The legal system of Azerbaijan is based on a civil law system and, therefore, the country’s law is codified. There is, however, no

unified petroleum law regulating the oil and gas industry. Instead, the petroleum industry is governed by various laws enacted by the Parliament, as well as miscellaneous decrees, rules and regulations passed by the President, the Cabinet of Ministers, the Ministry of Energy and other relevant government bodies.

Main laws on the development, use and disposal of energy sources, including oil and gas, are:

1. Law on Use of Energy Resources dated 30 May 1996 (hereinafter the “Energy Resources Law”);
2. Law on Energy dated 24 November 1998 (hereinafter the “Energy Law”);
3. Law on Subsoil dated 13 February 1998 (hereinafter the “Subsoil Law”); and
4. Law on Gas Supply dated 30 June 1998.

Most provisions of the Energy Resources Law are of declaratory nature – they do not contain specific requirements with respect to the development of reservoirs. In particular, the Energy Law proclaims the government’s intention to achieve the efficient use of natural resources. The Energy Law contains more specific provisions, and governs “energy contracts”. The agreements on exploration, development and use of natural resources, such as oil and gas, are considered energy contracts. Under the Energy Law, energy contracts are awarded on competitive basis or as a result of negotiations.

The Subsoil Law defines “subsoil” as part of the land, which is located below the surface and consists of, among other things, natural and energy resources (such as oil and gas). Any natural resources below the surface of land belong to the government of Azerbaijan. The Subsoil Law defines “use” of subsoil. In particular, extraction of mineral resources is considered the use of subsoil. In order to use subsoil a legal or natural person must obtain a license from the government. The Subsoil Law allows for allocation of subsoil through negotiations with the government, although the law does not set out the procedure in more detail.

2.2. Two basic regulatory regimes apply to oil and gas exploration and production in Azerbaijan:

- Regulatory regime established under the Law on Energy and implemented through energy contracts;
- Ad hoc regime established by specific

PSAs.

Taking into consideration above-mentioned, under the Energy Law, the right to extract and develop energy resources may be granted according to ‘energy contracts’. The Energy Law regulates the exploration, extraction, distribution, transportation and storage of oil and gas in Azerbaijan. To engage in these activities, individuals and legal entities must obtain a special permit and enter into an energy contract with the Ministry of Energy or SOCAR. These contracts are in essence services contracts executed between the contractor and the Ministry of Energy or SOCAR.

The most common method of granting rights to develop oil and gas fields is by means of individually negotiated PSA. Approximately 25 PSAs have been signed during the last 20 years. It should be noted that Azerbaijan does not have a dedicated law governing PSAs. The Subsoil Law and the Energy Law are not sufficiently comprehensive to enable the regulation of most PSAs. Therefore, PSAs are usually negotiated and agreed separately. PSAs are entered into between number of large and multinational energy companies. Azerbaijan participates in oil and gas related PSAs through SOCAR. Most PSAs contain provisions governing in detail, among other things, each party’s interest (or share) in the project, the procedure for exploration of oil and gas reserves, formation of decision-making committees, procedure and criteria for making decisions in those committees, formation and functioning of operating companies. Besides regulating these contractual matters, PSAs also regulate issues of taxation of proceeds from oil and gas operations in the context of PSAs as well as import and exports of products. PSAs also regulate other matters that are normally within the ambit of regulations of general application.

3. RIGHTS TO OIL AND GAS

On the one hand, PSAs function both as the enabling commercial concession granting the subsoil use rights and as a rather comprehensive set of rules regulating almost all aspects of petroleum extraction and development. On the other hand, the Subsoil Law and the Energy Law set out separate rules on subsoil licensing.

Under the Subsoil Law, the right to engage in subsoil exploration and extraction activities may be granted pursuant to a special permit (licence) to Azerbaijani citizens and entities as well as to foreign individuals and legal entities. No person or legal entity may engage in oil exploration or production without a licence. Licences are awarded by tender, auction or, in exceptional cases, negotiation. Tenders may be open or closed, and licences under the Subsoil Law are available to foreign investors in the areas of exploration or production or both.

Rights under an energy contract must be registered with the Ministry of Energy. Contractors must also obtain special permits for engaging in energy activities (including the exploration, development and production of oil and gas).

4. TAX REGIME

The tax regimes provided under specific PSAs are specific to each project and differ from the general tax regime. Generally, PSA tax regimes provide for:

- Fixed withholding income tax rates.
- Exemption from VAT.
- Simplified reporting and accounting procedures.

As a rule, PSAs provide total exemption from a number of taxes. Pursuant to the Azeri-Chirag-Guneshli PSA, for example, all foreign oil companies (hereinafter the “FOC”) are entitled to full and complete exemption from all taxes (existing or future) in respect of their hydrocarbon activities except for the flat profit tax. In addition, FOCs are entitled to repatriate their profits freely outside Azerbaijan without payment of any branch remittance tax on profit, interest, fees or charges with respect to any debt, royalty, lease payment or management fee. In other words, the flat profit tax of 25% fully satisfies FOCs’ tax liability in respect of their hydrocarbon activity under the PSA.

Similarly, FOCs engaged in hydrocarbon activity under the PSAs are also exempt with credit (0% rate) from VAT on all: (1) goods, works, and services supplied to or by them, (2) their exports of petroleum, and (3) imports of goods, works and services acquired by them.

REFERENCES:

1. Chambers and Partners, Azerbaijan Law and Practice; contributed by Ekvita LLC, author Ilgar Mehti;
2. Practical Law, Global Guide 2015/2016, Energy and Natural Resources, Oil and Gas regulation in Azerbaijan; contributed by Baker & McKenzie- CIS Limited, author: Kamil Valiyev and Rena Eminova;
3. Remells Law Firm, Oil and Gas Summary 2014.

Xülasə

Bu məqalədə Azərbaycan Respublikasında enerji əməliyyatları ilə bağlı münasibətlər, bu münasibətləri tənzimləyən orqanlar, enerji əməliyyatları rejimi və s. öz əksini tapmışdır. Məqalədə, həmçinin, enerji müqavilələri, hasilatın pay bölgüsü və digər müqavilələr, eyni zamanda, enerji əməliyyatları ilə məşğul olmaq üçün lisenziyalar, bu müqavilələrlə bağlı xüsusi vergi siyasəti haqqında məlumatlar da yer almışdır.

Резюме

В данной статье нашло свое отражение отношения, связанные с энергетическими сделками, органы регулирующие данные отношения, режимы энергетических транзакций и т.п. в Азербайджанской Республике. Здесь также имеет место информация об энергетических контрактах, соглашениях о разделе продукции и других контрактах, в том числе о лицензиях для занятия энергетической деятельностью, а также о специальной налоговой политике в отношении данных контрактов.

Transnational Petroleum Transportation and Pipelines Legal Aspects of Transnational Pipelines

Aytan Teymurzade

*Master degree student of Maritime and Energy Law,
Law Faculty, Baku State University*

Although the world tries to change their energy resources from hydrocarbons to alternative energy resources which are more harmless and cheaper, it is obvious from statistical information that the world's need for hydrocarbons will last during the next decades. For example, according to the BP Statistical Review of World Energy for June 2015, consumption increased for all fuels, reaching record levels for every fuel type except nuclear power; production increased for all fuels except coal. Total world proved oil reserves reached 1700.1 billion barrels at the end of 2014, sufficient to meet 52.5 years of global production. Over the past decade, global proved reserves have increased by 24%, or more than 330 billion barrels. World proven natural gas reserves at end-2014 stood at 187.1 trillion cubic metres (tcm), sufficient to meet 54.1 years of global production. Proved reserves grew by 0.3% relative to end-2013. Growth in Russia (+0.4 tcm), Azerbaijan (+0.3 tcm) and the US (+0.2 tcm) accounted for all of the gross increase in global proved reserves in 2014. Iran (34.0 tcm) and Russia (32.6 tcm) hold the largest proved reserves. For this reason, dislocations in global supply and demand for hydrocarbons are becoming increasingly significant, thereby the petroleum transportation is also becoming of a great importance.

Transportation and storage in the oil and gas industry is the movement of crude oil from the oil fields (where oil has been discovered) to petroleum refineries (where the oil is further processed) to storage areas, where the petroleum products are stored for distribution and emergency reserves. In its raw state, petroleum is transported rail cars, trucks, tanker vessels, barges and through pipelines. What method is used to move this oil really depends on the amount they are moving and where they are

moving it to. Once the oil has been refined and separated from natural gas, pipelines transport the oil to another carrier or directly to a refinery. Petroleum products then travel from the refinery to market by tanker, truck, railroad car, or more pipelines. However, crude oil is transported by two primary modes: tankers, which travel interregional water routes, and pipelines where most of the oil moves through for at least part of the route:

Marine oil tankers can transport petroleum all around the world. These vessels are used because they can carry a lot of fuel, so the amount it costs per barrel to move this oil is very cheap. These tankers are also really the only way to move crude oil across the oceans. Usually the larger tankers are used to transport this fuel on a global scale, taking fuel from one continent to the other. There are various types of tankers: oil tanker, parcel tanker (chemical vessels), combination carrier (designed to carry oil or solid cargoes in bulk), and barges .

Barges. Another method of bulk liquid transportation is barges. Barges, which can carry on average about 15,000 barrels of oil, are primarily used on rivers and canals. For example, two barges were designed for grounding and floating operations in the Caspian Sea.

Railcars are another way to move crude oil across a landmass. The oil is loaded into the railcars, and are moved by a diesel train across the rails to the refinery or the trains planned destination. Trains can carry a mass amount of this oil by using of multiple tank cars. Though each rail car holds a lot less oil than a large marine tanker vessel, when multiple are used a lot of oil can be transported. Railcars are a common way to move this fuel a long distance to areas where they do not have pipelines set

up.

Tank trucks are used a lot like rail cars are, but they usually transport refined fuel to a fuel station, like a gas station. Trucks are usually used to carry smaller capacities of oil short distances. Like railcars these trucks can carry a whole bunch of different forms of this petroleum, but they do not really carry the petroleum in its crude oil form because it would take a lot of trucks to deliver the volume of crude that the refineries demand.

Pipelines are used to transport oil from the wells to refineries and storage facilities. Pipelines are viewed as the most cost efficient way to move oil on land. First the oil is collected at the wellhead, or some area where the oil is stored. From the wellhead it is pumped across the land through a pipe, and is discharged at its destination which typically is a refinery. Pipelines offer the most efficient mode of transporting this oil across a land mass.

In the last few years, there has been a marked increase in both interest and need for interstate or cross-border pipelines for hydrocarbons. This has been characterized by various factors, including the emergence of new energy markets and the wider policy objective of security of energy supply.

However, a prospective transnational pipeline project for the transportation of oil or gas raises a multitude of complex political, commercial, fiscal, environmental, technical and legal issues. The complexity of these issues frequently poses an unnecessary barrier to the realization of a much needed energy pipeline project. For instance, there is the issue of individual states with different political and economic interests, each with its own separate jurisdiction. There is also the issue of various entities, both public and private, taking part in the project. Furthermore, transnational pipeline projects are normally financed by both private and public financial institutions which require certain guarantees regarding the economic feasibility and the ultimate legal security of the prospective project.

Although all parties concerned may be genuinely interested in seeing a particular transnational pipeline project succeed, conflicting interests and the lack of compromise over some of the complex issues involved could result in long delays, enormous expense and even the failure of the project.

The international legal regime applicable to these transboundary pipelines is developing quickly to match the commercial practice. There are a number of existing international legal norms and treaties that deal with issues related to transboundary pipelines. Many of these sources of law arise from general public international law sources, and so are often not known to general commercial lawyers.

There are two basic models under public international law that can be used as the framework for a transboundary pipeline project: the Interconnector model and the Unified Project model. Which one is chosen can have significant legal implications for political and business relationships of the States and commercial players involved in such a project.

The Interconnector model is really two separate pipelines that are joined together at the common boundary between two States. Each State retains separate and distinct sovereignty over that part of the pipeline that lies within its territory. National laws on taxation, employment, health and safety and so on are applied separately by each country on "its" part of the pipeline. An analogy would be a highway that started in one country and continued into another country. The two interconnected pipelines are usually (but not necessarily) built by two separate entities. There is no requirement for an interstate agreement for an Interconnector model pipeline, although the commercial execution of such a project will be greatly simplified by a properly crafted agreement. The legal regime applicable will be the national laws of the relevant States, and any coordination can be accomplished by way of a host government agreement.

The Unified Project model is a true international pipeline. It is a single pipeline that straddles one or more boundaries. One single legal regime is created between the relevant States that applies to the entire length of the pipeline and all coordination problems (such as a common fiscal, safety and employment regime) are resolved by way of an IGA. This model has many other advantages for commercial actors and governments in simplifying the rules to be applied to the construction and maintenance of the pipeline.

The most significant difference between the two models revolves around the issue of national jurisdiction over the pipeline. In the

Interconnector model, there must be a prior agreement as to the location of the common boundary. Without that agreement, the delineation of sovereignty by virtue of control over a segment of the pipeline will in practice prejudice the territorial claims of the countries concerned. By way of contrast, the Unified Project model enables countries to by-pass sovereignty issues and isolate territorial and boundary disputes, without prejudicing a State's territorial or boundary claims. Because, the Interconnector model requires the two governments to agree on a physical separation of the pipeline into two national sectors, over which their separate national sovereignty and control would be exercised, to our knowledge, this model has never been used in situations where a pipeline would be required to traverse disputed territory.

Mostly as a result of the growing awareness from industry players of the relevance of public international law to their international business activities, and transboundary pipelines in particular, the past five years or so have witnessed an increase in the use of interstate agreements to facilitate pipeline projects regardless of the particular model used. In some instances, it may be possible to rely on the same international law principles that are applied to joint development zones.

If to sum up, whilst there are many and different types of petroleum transportation means, pipelines are the cheapest and most secure mean of transport. But, it is important both for sovereign states and private companies which are investors to negotiate all legal aspects in this regard by means for agreements. This will ensure security of this long term transborder relations.

REFERENCES:

1. BP Statistical Review of World Energy for June 2015;
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Petroleum_transport;
3. Second Edition of The Model Intergovernmental and Host Government Agreements for Cross-Border Pipelines;
4. <http://www.mondaq.com/x/18195/international+trade+investment/International+Law+Regime+of+Transboundary+Pipelines>.
5. Cinayət hüququ kafedrasının,
6. transmilli cinayət hüququ ixtisasının magistri
7. Əbilhəsənli Səməra Nurəddin qızı

Xülasə

Məqalədə hazırda dünyanın əsas enerji təchizatı hesab olunan neft və qaz məhsullarının beynəlxalq daşınma vasitələrindən, xüsusilə transmilli boru kəmərlərindən bəhs edilir. Məqalənin əsas müzakirə predmeti kimi transmilli boru kəmərlərinin hüquqi aspektləri, hüquqi rejimləri və s. bu kimi məsələlər çıxış edir.

Резюме

В статье говорится о средствах международных перевозок нефти и нефтепродуктов которые ныне считаются основным ресурсом энергии, в частности о транснациональных трубопроводов. В статье так же обсуждаются правовые аспекты, правовые режимы и другие смежные вопросы транснациональных трубопроводов.

Human Rights On Media

Elnur Karimov

Bachelor degree student of Law Department,
Faculty of Political Administration,
Academy of Public Administration
under the President of the Republic of Azerbaijan

On December 6, 1992, a large crowd of Hindu Kar Sevaks (means ‘volunteers’) entirely destroyed the 16th-century Babri Masjid mosque in Ajodhya, Uttar Pradesh, in the Northern India, in an attempt to reclaim the land known as Ram Janmabhoomi (the supposed birthplace of the Hindu God Rama). This demolition, then led to several clashes between Hindu and Muslim communities in Northern India, causing the death of more than 2.000 people. Thus, Article 18 of the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted on 16 December, 1966 by the United Nations, as well as, its provisions about the rights to freedom of thought, conscience and religion were strictly infringed.

Actually, the situation was not as simple as it was estimated; the subsequent occurrences displayed a great support to all those violations. Media kept silence and did not spread any news about the incidents, being under the pressure of Indian government. The media showed its absence again, when humanity needed them; it seems, the Muslim community in Ajodhya, perhaps, would have to be grateful to the press for not being a main weapon against them.

An overall view of the problem

Today in this rapidly globalised world, public and social media have penetrated through the lives of individuals so deeply that sometimes it is possible and much easier to get access to the news which ‘violates’ one’s personality and dignity by simply pressing a single button. The term of “violation” is not coincidentally used, because the media, while broadcasting the news about a particular incident of violation against a man, causes the second and harder violation unconsciously. Some confidential in-

formation is being published in order to raise the rate of press. What are the main mental or moral reasons of this complicated issue? To find a valid answer, we will have to descend the steps downward the core of the problem.

The main sources

One of the sources of the problem is that human rights have completely been idealized, because it covers the nature of law, morality and political philosophy. Media, in this case seems weak, because it originates from the facts, concerns ‘what happened’, ‘when it happened’ and ‘who did it’, regardless aforementioned philosophical nature of rights. It should be agreed that the conception of human rights for the philosophers of the Renaissance in Western Europe, namely John Locke, Jean-Jacques Rousseau and Voltaire, on the one side, and for the news reporters who sit at their desks and type whatever they want, on the other side, are different, mainly because the first side was thinking, realizing what human rights meant. If professional information portals, as a part of media are judged, there are still problems which need to be surmounted. Therefore, the gist of the problem is a certain purpose of any media. The reasons why media shows superficial attitude towards human rights should be analyzed next.

Firstly, the majority of the news is considered as “the stories which people are interested in”. Today the news which consists of violations against human rights is an “entertainment object”. The greater interest is shown by the people, the more commercial aims of media are reached – presentation is always easier for them in comparison with a good content. The object of the violation that is entitled to

respect their human rights remains humble in this regard, media is careless about their problems. Media is careless and strictly calm at many times in the way it had a poor tone when Graham Staines, along with his two sons were burnt to death by a gang while sleeping at his station wagon in Keonjhar district, Odisha, India on 22 January, 1999 due to his religious views. Surely, this case is also unfamiliar to most of society, because the media did not spread the details and became satisfied by covering up the crime. These cases also prove that the interest of the oligarchy is still a power to overwhelm human rights. We do not talk merely about the violations in India or about any religious views as a main object; concept and condition might be different.

Secondly, today's news lacks good information. The articles which encompass legal approach are not approved; it is a pity, people tend to read military and political news rather than social and economic ones.

Finally, a legal approach to the problem has to be analyzed more deeply, because human rights are a matter of law. Regarding the judgement of European Court of Human Rights in the case of *Jersild v. Denmark* - the applicant was judged for his article which described the racist attitudes of members of a group of young people in Denmark, associated with several humiliations against their dignity. Interestingly enough, the European Court of Human Rights showed an attitude likewise supporting media because any news is a main tool for media. But the Court also stressed that media must not abuse their proxy and freedom of thought spontaneously which can lead to violations against human rights. In other words, while publishing any criminal and civil news which encompass information about victims and one's property respectively, media, in general, has to have enough intelligence to be able to predict results. Legal norms put an obligation of not being infringed on media too, even firstly on them. Because any press organization plays a role of 'bridge' between the incidents and people that they function as a body of filtration in this regard. It means you can easily get valid information about the number of victims after a horrible natural disaster in Haiti, for example, from reliable information agencies, such as CNN International or BBC. In the same way, it would simply be nonsense

to claim that you violated human rights while reading an article about raped person, including several photos on an irresponsible website, because the rights had been violated before by the writer, therefore you are one of the next innocent victims.

Inside the media

The relationship between reporter and editor is also crucial. Reporters and editors are both involved in deciding what stories are identified and selected and how they are covered. An experienced editor is an impetus when selecting news of high quality, correcting the mistakes, especially being sensible about the legal issues, human rights, avoiding any kind of infringements. Today the news about human rights is commonly presented in a very simplified way by journalists. Such simplification is associated with eliminations of some important aspects of the incidents, crimes and geographical confinements in the certain area in which the news can be efficient.

To the global context

Human rights institute is a global matter and it needs each violation to be globalised around the globe. Hypothetically, when a shepherd in fabulous plateaus of New Zealand is a victim of a violation and his basic human rights are violated, the case has to be solved not only in the restricted land of New Zealand or Oceania, but in the world. The world has to be informed about any violation against human rights, because a violation is always against humanity too. Incidentally, the advancement of the latest technologies creates great opportunities to spread global news. Another tremendous problem is that media also tends to report the same stories in a uniform way (which is called 'herd mentality'), thus it reduces critical thinking. In many cases, media seems regardless to such necessary and global news, even sometimes, you cannot encounter key historical, social or economical aspects of the incident when you scan the news, because they are not thoroughly analyzed or have already been omitted as a result of some exterior pressure. In another example, the armed members of Taliban in Afghanistan treat the corpses of victims inhumanly, even by burning them. The reason why they are doing this is to get an attention of the media which is also conducted to their polit-

“Laws made by common consent must not be trampled on by individuals”

-THOMAS JEFFERSON

ical goals. They, actually, reach their goal, but what about the media in this case? What is the current success rate of media in cases of reflecting violations against sacred human rights? If they are successful, how much is it important for the humanity to get informed? This is a matter of another dispute.

Today there has been another tendency that a number of news agencies, particularly those which belong to government, try to open up the violations against human rights and claim that they happen abroad. Supposedly, this country is quite far off such violations, that is a wrong strategy of the press in a certain country. Definitely, it is not. If human rights exist everywhere, a violation might happen every day in any circumstance, no country has been insured from the infringements.

In conclusion, human rights and media are different but mutually conducted phenomena which need this relationship for their existence and protection. Media, firstly, have to assist other plenipotentiary bodies to raise the awareness about human rights in the society, using various effective methods, secondly they have to be carried out by professionals of this realm, being fully operative when they are reflecting the incidents like a mirror, especially they have to do it with human rights sensibly and finally, they do not have to put their blame on someone else for their mistakes and they have to intensify legal approach in every news, especially related with holy rules of human rights law.

REFERENCES:

1. Case of Jersild v. Denmark (1994). European Court of Human Rights. [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["15890/89"\],"it emid":\["001-57891"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (last visited: 27 April 2016).
2. Cook Margaret, Gutman Roy, Karikari Kwame, Marthoz Jean-Paul, White Aidan. Journalism, Media and the Challenge of Human Rights Reporting: Summary. International Council on Human Rights Policy, Vevoix, Switzerland. p.5. (2002).
3. Journalism, Media and the Challenge of Human Rights Reporting (2010). http://www.ichrp.org/files/summaries/22/106_summary_en.pdf (last visited 30 March 2016).
4. Pinto Anil. Human Rights and Media. Christ College, Bangalore (2008).

The launderers and organized criminal group as a subject of laundering of the proceeds of crime

Samra Abilhasanli

Master degree student of Transnational Criminal Law,
Law Faculty, Baku State University

Keywords: money laundering, money, criminal proceeds, launderers, organized crime, narcotics, drug trafficking, mafia, business.

Money laundering has increased in scope and is believed to contribute to disruption of the financial system and uphold drug trade, trafficking of women and children for commercial sex, weapon smuggling, and terrorist financing. It is not only conducted by traditional criminals, but is often assisted by corrupt financial institution officials. The expansion of finance capitalism allowed for worldwide capital flows in a weakly regulated financial system. Financial havens and electronic payment technologies supporting anonymous customer relations have in turn offered opportunities to launder illicit proceeds without raising suspicion from public authorities. [8]

Money laundering is defined as “the processing of criminal proceeds in order to disguise their illegal origin”. [3] Although it obviously occurs outside normal economic statistics, the IMF estimates the sums laundered each year to be between two and five per cent of the global Gross Domestic Product (Gilmore 1999:21). By 1998 statistics this corresponds to sums ranging between 800 billion and 2 trillion US Dollars per year (Wechsler 2001:45). Money laundering is not a new phenomenon, but it has changed in the sense that it has increased in scope. The expansion of finance capitalism allows for world-wide capital flows in markets with few regulatory restrictions, a situation that can be exploited by actors involved in money laundering. A few transactions can move vast sums of money anywhere around the globe in the time it takes to press a few computer keys.

The funds can then be concealed in financial havens operating with strategies of secrecy and anonymity, preventing governments from tracing dirty money.

Before going any deeper into the definition of money laundering we need to define the term illicit and illegal as well as evade and avoid. Illicit is a complex term. It is defined by the Shorter Oxford English Dictionary as meaning “not allowed; improper; irregular; unlawful; esp. not sanctioned by law, rule or custom. Illegal is defined by the Webster.com “not allowed by the law: not legal, not allowed by the rules in a game”. There is therefore a difference between the true illegal operation and illicit one, but they both give the operator benefits. In the case illicit operation the benefit is most often to avoid paying taxes. Evading taxes is illegal by the definition of illegal and avoiding taxes is tax planning. [5]

Money laundering is considered to be a process by which criminals try to hide the origins and ownership of their criminal activities. The criminals try to disguise the source of their income and wealth. This led that the general belief of money laundering is one or all of the following definitions. First definition is turning dirty money into clean money, the second is that it's washing drug money and the third is that it is disguising criminal money. These definitions miss the point, that money laundering happens every time any transaction takes place or relationship is formed which involves any form of property or benefit, whether it is tangible or intangible which is derived from criminal activity [7] This differs from the three definitions above by adding other objects than money.

Organized crime operates among other busi-

nesses, entrepreneurs and corporations. It is actively attacking “normal” business and business across the world. It’s not just the Mafia. Today, organized crime comes at us from every corner of the globe. For example FBI work to cripple these national and transnational syndicates the best they can. Using all the tools they have got: undercover operations; confidential sources; surveillance; intelligence analysis and sharing; forensic accounting; multi-agency investigations; and the power of racketeering statutes that help them take down entire enterprises. They cooperate closely with international partners—in some cases, swapping personnel—to build cases and disrupt groups with global ties. (Federal Bureau of Investigation, FBI.) FBI defines organized crime as any group having some manner of a formalized structure and whose primary objective is to obtain money through illegal activities. Such groups maintain their position through the use of actual or threatened violence, corrupt public officials, graft, or extortion, and generally have a significant impact on the people in their locales, region, or the country as a whole. In 2010 a former head of the UN Office on Drugs and Crime (abbreviation UNCOD), Antonio Maria Costa, told that criminals are getting profits in the tens of billions of dollars. He claims that countries are not cooperating enough with each other and with the U.N. He calls the criminal businesses “superpowers”. They are well armed business organizations. According to UNCOD’s report in 2010; Europe’s heroin market accounts for \$ 20 billion, counterfeit goods detected on Europe’s borders have a value over \$ 10 billion per year. Human trafficking for sexual exploitation in Europe gives \$ 3 billion and smuggling of migrant workers to the USA and Europe brings \$ 7 billion per year. [6] Costa also expresses his concern that not only the economic is in danger, but since the criminals today can influence elections, politicians and military, they can gain power. It is not only a problem of developing nations. The illicit flows head north. The world’s biggest economies like G8 and the BRIC countries are the biggest markets for illicit trade. This chapter is mainly about organized crime groups. There are others that also are, by the definition, doing crimes like tax evasion, but not considered as organized crime groups. They are more or less normal

businesses. These kinds of cases are covered here later in other chapters. Drug business also seems to be an interest by others than organized crime.

Global organizations. As mentioned in the chapter one, the criminal organizations originate from different parts of the world and they have a long history. The Chinese Triads has about 100,000 members. Japanese Yakuza organization is estimated to have also around 100,000 members and a turnover around \$ 90 billion per year. This means that they are Japan’s biggest individual business. They have big businesses in Japan for property and loan fraud with prostitution, debt collection and extortion rackets. Mexico has its Los Zetas which is a half military based group. There was in 2008 6 290 murders and 70-90 daily kidnappings in Mexico. The organization give work for 150 000 persons. About 300 000 persons make their living by producing marihuana. That puts Mexico the runner up after Afghanistan. The system is like an army. They work as soldiers, hit men, drug dealers and other members. The phenomenon has taken its place in the Mexican economy and it seems to be there for good. The corruption and poor politics causes an overall degradation. During the last years about 60 000 arrests have been performed. The phenomenon is still going strong. It has achieved such a huge social and an economical meaning, that it hardly can be wiped away just like that. The common moral degradation and the corruption of the political and public sector of the whole Mexican governmental area, make the phenomenon strong there. Both the governing and opposition parties have got tangled in illegal acts. Many parties openly support and plead the drug dealers’ cases as well as the police forces and the judicial system. The Mexican organized crime group Golfo reminds the Italian groups’ early stage. The organizations are complicated networks, mafia wars and varying alliances in order to gain power and control. Relations with the economy and business elite is similar with the Italian mafia groups. The Mexican organized crime groups arrange their own representatives into mayors and conveners in the same way as was done in Italy by Mafia. In Mexico they started by smuggling alcohol to U.S during the prohibition in the 1930s. In the 1970s they switched over to drugs like the Cosa Nostra did in U.S. Los Zetas is directed

by Heriberto Lazcano and Ezequiel Cardenas, who is the brother of a famous Golfo group's leader Osiel Cardenas's brother. The Sinaloa Carte (includes Pacific Cartel, Guzmán-Loera Cartel) is according to the United States Intelligence Community Mexico's most powerful organized crime group and "the most powerful drug trafficking organization in the world". According to the U.S Attorney General, the Sinaloa Cartel is responsible for importing into the United States and there distributing 200 tons of cocaine and large amounts of heroin during 1990 and 2008. One of the group's bosses stated in Chicago trial that the U.S agencies made an agreement that the American authorities would close an eye on the cartel's trafficking in exchange for information on the operations of enemy cartels. Los Angeles Times wrote that weapons were purchased on behalf of the powerful cartel by undercover informants working for the FBI and the DEA (abbreviation of U.S Drug Federal agency). Washington Times tells that the CIA is involved with the Sinaloa Cartel. There is blood flowing in Mexico. The drug wars are most violent and photos taken are unpleasant to look at. The transnational drug trade is worth up to \$400 billion a year and accounts for about 8 % of all international trade. The American government is not willing to prosecute the largest banks in the world for transferring and washing billions of dollars of this blood stained money. There will be more about this in chapter 9.5 about the HSBC bank. The Colombian cartels are highly organized, well equipped and financed. The US Government has reported that these international drug organizations have built powerful financial, transportation, intelligence and communications empires that challenge many small governments. The Cali cartel is said to be worth \$ 206 billion. Brothers Gilberto and Miguel Rodriguez are the leaders of it and were sentenced to 10 years' imprisonment in 1997. They still run their operations; even during they were in prison. Salvatore Mancuso leads the Autodefensas Unidas de Colombia (AUC) half military group. Mancuso roots from Italy Salerno Sapri. AUC fights against the leftist guerilla movement FARC and at the same time organizes cocaine transfer network. Mancuso was handed over to US in 2008. In the jungles in Columbia they have many airfields, which are not inspected. Mancuso has many Ndrangetan

associates. One of them is a business man from Rome Giorgio Sale, whose responsibilities were to buy and sell cocaine and launder millions of dollars. Mancuso's revenue is billions. With that money he can finance an 11.000 soldier's army, which is very cruel towards farm laborers, civilian population as well as commissioners, judges and others who challenge their mission. Nigerian groups are famous globally for their financial frauds, which have cost for example the U.S. alone an estimated \$1 billion to \$2 billion each year. Schemes are various they target individuals, businesses, and government offices. Nigerian groups operate in more than 80 countries.

Mafia. Italian criminal societies are known as the Mafia. Costa Nostra group comes from Sicily. They specialize in heroin trafficking, political corruption, military arms trafficking. Ndrangetans come from Calabria Italy. They specialize in kidnapping and political corruption, drug trafficking, murder, bombings, counterfeiting, gambling, frauds, thefts, labor racketeering, loan sharking, and alien smuggling. Camorra group comes from Napoli area. It is specialized in cigarette smuggling and collects payoffs from other criminal groups for any cigarette traffic through Italy. The Camorra is also involved in money laundering, extortion, alien smuggling, robbery, blackmail, kidnapping, political corruption, and counterfeiting. In 2008 the chief general manager of the bank of Spain remarks that there are far more 500 euro's notes than in any other European country. He states that only in the Iberian Peninsula there is 110 million 500 euro's notes where as the whole Europe has 464 million notes. Spain is ideal place for mafia people, because in Spain there is no special regime for mafia prisoners like Italy's Article 41bis (also known as hard prison regime; to protect that the prison cannot give instructions to it's' mafia members). The Spanish climate is similar to Italy's. The laws there are ideal for a person who has escaped from Italy. It is easy to start a fraud company and launder money. The estate business bloomed in Costa del Sol many years. According to Italian and Spanish investigators of police forces 50 kilometers Costa del Solo's coastline is covered with betony which is paid with laundering money from Italy. The construction businesses, restaurants, nightclubs, discos and bars are controlled by the "Napoli

men”. [1] After the Yugoslavian war 1991-1995, the humanitarian help by UN and European Union to Bosnia was exploited by one of the mafia families. “A local lady interpreted us. She proposed me (meaning Campanella) all kinds of investments.” This meant that the Villbate family arrived to Bosnia. Villbate family is very strong. They originate from the area between Sicily and Palermo. In Bosnia everyone could be bribed. The Villbate families delegate in Bosnia was Francesco Campanella. In Sarajevo he takes care to be active in getting a part of the humanitarian help by UN and EU. Unfortunately the Bosnian bank account is on a ladies name. There is some 40 000 DEM profits saved there. The local lady Mrs. Dada the interpreter, took the money from the bank account and left. Although the Villbate family had bad luck in Bosnia, they did not forget the route to Balkan. A police report in Germany evidences that in 2009 the Italian mafia clan from San Luca owned a huge amount of pizzerias in Germany. Germany understood the possible future development and laid down a new law. It allows confiscating a mafia person’s property. In Germany as in many other European countries the law development was not very fast and allowed the mafia families to locate themselves firmly in local business environments. Forgione says in an interview to Taloussanomat, that Mafia can be violent in Italy, but elsewhere mafia lives within the normal economy and business, where it cannot be recognized as criminal. The Schengen Agreement has helped the criminal organizations by its borderlessness.

Narcotics Kingpin Organizations list. For many years U.S government has compiled [4] a list of all the international organizations that operate with drugs. The list is called Narcotic Kingpin Organizations list. It is a huge list with hundreds of pages and with thousands of names of organizations, banks, and companies. After the 11.9.1999 U.S government made a new law Patriot Act. The Mexican organizations, as well as the Mafia organization Ndragheta with many other organizations are in the list. The government can confiscate the members’ assets and close their bank accounts. Ndragheta being in the list was supported by the fact that they help the Columbians get richer and stronger all the time.

Other organizations. Even thought this chap-

ter is about organized crime, there are cooperators, who are big players in the drug business. A report “Afghanistan Opium Survey 2013 Summary findings” by United Nations Office of Drugs and Crime stated that opium production is at an all-time high. It has risen since U.S occupation in Afghanistan started in 2001. Afghanistan has been under the military control of US and NATO forces for more than twelve years.

There are negative macroeconomic consequences of unchecked money laundering. It challenge strange changes in money demand, risks to bank soundness, contamination effects on legal financial transactions, and increased volatility of international capital flows and exchange rates due to unexpected cross-border asset transfers. It supports corruption and crime and damages the honest society and weakens democracy and the rule of the law.

REFERENCES:

1. Brandon James Reddington, ASSESSING THE TRUE EFFECTIVENESS OF AML/CFT CONTROLS IN DEVELOPING COUNTRIES, Washington, D.C. April 15, 2011, p.31
2. Financial Action Task Force, FATF, 2012
3. Financial Action Task Force on Money Laundering, available: http://www.fatf-gafi.org/40Recs-1996_en.htm
4. Foreign Narcotics Kingpin Designation Act, 2012
5. HAMK University of Applied Sciences “The phenomenon money laundering”, Visamaki, autumn 2014, p.27
6. UNCOD’s report, 2010
7. University of Oslo, Money laundering and money laundering countermeasures, “Globalization, Innovation and Policy”, 2004
8. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/17742/21117.pdf?sequence=1>

Xülasə

Açar sözlər: çirkli pulların yuyulması, pul, cinayət yolu ilə əldə edilmiş vəsaitlər, mütəşəkkil cinayətkar qrup, narkotik vasitələr, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi, mafia, biznes.

Məqalədə mütəşəkkil cinayətkar qrup cinayət yolu ilə əldə edilmiş vəsaitlərin yuyulması cinayətinin subyekti kimi nəzərdən keçir-

rilir. Eyni zamanda çirkli pulların yuyulması birinci anlayışda çirkli pulların təmiz pullara çevrilməsi kimi, ikinci anlayışda narkotik vasitələrin satışından əldə olunan gəlir kimi, üçüncü anlayışda isə cinayət yolu ilə əldə edilmiş pulun maskalanması kimi nəzərdən keçirilir. Həmçinin tədqiqatlar göstərir ki, çirkli pulların yuyulması miqyasca təsirini genişləndirərək maliyyə sistemlərinin dağılmasına səbəb olur, cinsi məqsədlər üçün qadın və uşaq alverin, eyni zamanda narkotik və silah qaçaqmalçılığını və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsini dəstəkləyir.

Резюме

Ключевые слова: отмывание денег, деньги, доходы полученные преступным путём, отмыватели, организованная преступность, наркотические средства, незаконный оборот наркотиков, мафия, бизнес.

В статье отмыватели и организованная преступная группа рассматриваются как субъект отмывания доходов, полученных преступным путем. Так же отмывание денег в первом описании определяется как превращение грязных денег в чистые деньги, во втором описании, что она моет деньги от продажи наркотиков, а в третьем что она маскирует криминальные деньги. Тем не менее, исследования показывают что, отмывание денег увеличилось в объеме и, как полагают, способствует нарушению финансовой системы и поддерживает торговлю наркотиками, торговлей женщинами и детьми для коммерческого секса, контрабанды оружия, и финансированием терроризма.

*“Ignorance of the law is no good
excuse, where every man is bound
to take notice of the laws to which
he is subject”*

-THOMAS HOBBS

Tövsif anlayışı və aparılma qaydaları

Leyla Əhmədova

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının

Siyasi İdarəetmə fakültəsinin

Hüquqşünaslıq ixtisasının bakalavr tələbəsi

Tövsif-ərəb mənşəli söz olan “tövsiyə”sözündən götürülmüşdür və mənası “bir işi necə görmək,necə hərəkət etmək barədə məsləhət,tapşırıq vermə” deməkdir.Tövsif anlayışından bir çox elm sahələrində,o cümlədən cinayət hüquq elmində geniş istifadə olunur.Cinayət hüququnda tövsif baş vermiş cinayət əməlinə görə məsuliyyətin həllində qanunun müəyyən normasını seçməyə dair fəaliyyət mənasında işlədilir və müxtəlif müəlliflər tərəfindən ona müxtəlif cür anlayışlar verilir.Məsələn,T.Qarayev və R.Şəmsizadə “Cinayət tövsifinin nəzəri əsasları” adlı monoqrafiyasında yazır: “Cinayətin tövsifi dedikdə törədilən konkret əməlin cəhətləri ilə cinayət hüquq normasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında eyniliyi müəyyən etməklə müvafiq hüquqi sənəddə öz əksini tapan və cinayət hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymət başa düşülür”. F.Y.Səməndərov isə törədilən ictimai təhlükəli əməlin əlamətlərinin cinayət qanunvericiliyinin normaları ilə eynilik təşkil edə bilmədiyini,onlar arasında yalnız uyğunluq ola biləcəyi fikrinə istinad edərək tövsifə bu cür anlayış vermişdir: “Cinayətin tövsifi törədilən ictimai təhlükəli əməlin əlamətləri və cinayət hüquq normasında nəzərdə tutulan tərkibin əlamətləri ilə uyğunluğun müəyyən edilməsi,müvafiq hüquqi sənəddə əksini tapan,cinayət hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ cinayət hüquqi qiymət verilməsidir”.V.N.Kudryaçev də F.Y.Səməndərovun verdiyi anlayışa uyğun olaraq,eynilik yox,dəqiq uyğunluğun müəyyən edilməli olduğunu vurğulamışdır:“Tövsif törədilmiş əməlin əlamətləri ilə cinayət hüquq normasında nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin əlamətlərinin dəqiq uyğunluğunun müəyyən edilməsi və buna hüquqi qüvvə verilməsidir”.İ.B.Ağayev də “dəqiq uyğunluq” ifadəsindən istifadə etmiş və “Cinayət tərkibi “adlı dərs vəsaitində yazmışdır: “Tövsif ani bir akt

olmayıb törədilmiş əməlin faktiki hallarının cinayət tərkibinin əlamətlərinə dəqiq uyğun gəlməsinin müəyyən edilməsinə yönəlmiş ardıcıl və məntiqi prosesdir”.

İ.R.Quliyev və M.N.İmanlının “Cinayət hüququ” dərsliyində qeyd olunur ki,bəzi müəlliflər tövsif anlayışını törədilmiş əməlin əlamətlərinin və cinayət hüquqi normalarla nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin əlamətlərinin uyğunluğunun müəyyən edilməsinin hüquqi təsbit edilməsi kimi müəyyən edirlər,bu cür təriflərlə isə razılaşmaq çətindir,çünki bu anlayışların hamısı tövsifin mahiyyətinin nəyinsə nə ilə uyğunluğunun müəyyən olunması ilə bağlayaraq,törədilmiş əməlin və cinayət tərkibinin əlamətlərini əks etdirən cinayət-hüquqi normaların mövcudluğunu nəzərdə tutur.Əgər tətbiq edilməli olan cinayət-hüquqi norma haqqında məsələ həll olunmuşsa,törədilmiş əməlin onun əlamətlərinə uyğunluğunun müəyyən olunmasının vəzifəsi tövsif deyil,onun yoxlanılmasıdır. Həmin müəlliflər tövsifə verilən anlayışda az əvvəl toxunduğum nüansa münasibət bildirmişlər: “ Cinayət-hüquqi tövsif törədilmiş əməlin əlamətlərinin cinayət tərkibinin əlamətləri ilə eyniliyinin müəyyən edilməsi və təsbit olunmasından daha çox qüvvədə olan cinayət qanunvericiliyinin mövqeyindən verilmiş əməlin cinayət və cəzalandırılmalı olması məsələlərinin həlli zamanı CM-in tətbiq edilməli olan konkret maddəsinin müəyyən edilməsidir”. Qeyd edə bilərəm ki,bu müəlliflər də adı çəkilən dərslikdə tövsif anlayışında “uyğunluq” yox, “eynilik” sözündən istifadə etmişlər

Tövsifə verilmiş bu anlayışları ümumiləşdirərək mən də bu nəticəyə gəldim ki,tövsif törədilən ictimai təhlükəli əməllə cinayət hüquq normasında göstərilən ci-

nayət tərkibinin əlamətlərinin arasında eyniliyin yox, məhz uyğunluğun müəyyən edilməsidir, fəqət törədilən əmələ düzgün hüquqi qiymət verilməsi üçün bu uyğunluq da tam dəqiq olmalıdır.

Hüquq ədəbiyyatlarında “tövsif” termininin 2 mənası fərqləndirilir. Bir halda bu, hüquqtətbiqedicinin çıxardığı, cinayət qanununun müvafiq maddəsində göstəriş nəzərdə tutan nəticəni, bir halda isə belə nəticənin alınmasına yönəlmiş, müəyyən məntiqi mərhələlərdən ibarət olan fəaliyyətin özünü nəzərdə tutur. R.A.Qasımzadə də bu məsələyə münasibət bildirərək “Mürəkkəb cinayətlərin tövsifində yol verilən səhvlər və onların aradan qaldırılması” adlı dissertasiya işində cinayətin tövsifi mövzusunun cinayət hüququ, yoxsa cinayət prosessual hüquq sahəsinə aid olmasına dair yekdil fikir olmadığını xüsusilə vurğulamışdır.

Tövsifin məzmununu bu cür təsəvvür etmək olar :

-şəxsin törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ cinayət kimi sosial qiymət verilməsi, yəni cinayətin tövsifinin sosial aspektinin müəyyən edilməsi;

-şəxsin törətdiyi əmələ hüquqi qiymət verilməsi, yəni cinayətin tövsifinin hüquqi aspekti;

-əməlin sosial və hüquqi qiymətləndirilməsinin müvafiq prosessual aktlarda prosessual təsbiti, yəni cinayət işinin qaldırılmasına dair qərarla, şəxsin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarla, ittihamnamədə, məhkəmə hökmündə və s.də təsbit edilməsi.

İctimai təhlükəli əməllərin sosial qiymətləndirilməsi cinayətləri digər hüquq pozuntularından fərqləndirir. Məlum olduğu kimi, cinayət digər hüquq pozuntularından ictimai təhlükəliliyinə görə fərqlənir. CM-in 14-cü maddəsinin 2-ci hissəsinə uyğun olaraq, -formal cəhətdən cinayət qanununun altına düşsə də, az əhəmiyyətli olduğuna görə ictimai təhlükəli sayılmayan əməl cinayət deyildir. Məsələn, praktika cinayətin həmcins hüquq pozuntularından -xırda xuliqanlıqdan, xırda oğurluqdan fərqləndirilməsi zərurəti ilə tez-tez rastlaşır.

Cinayətin tövsifinin hüquqi aspekti təqsirkarın cinayət əməlinə mövcud olan cinayət tərkibinin müəyyən edilməsindən ibarətdir. Cinayət tərkibi ictimai təhlükəli

əməlin cinayət qanunu ilə müəyyən edilmiş əlamətlərinin məcmusu qismində çıxış edir. Cinayət tərkibi cinayət haqqında hüquqi anlayış olaraq, cinayətin hüquqi modelidir. Cinayətin tövsifinin hüquqi aspekti təqsirkarın ictimai təhlükəli əməlinin əlamətləri ilə müvafiq cinayət tərkibinin əlamətləri arasında uyğunluğun, həm də tövsif edilən cinayətlə oxşar cinayətlərin tərkibləri arasında fərqlərin müəyyən edilməsindən ibarətdir.

Tövsifin düzgün aparılması üçün prinsiplərinə əməl olunmalıdır. R.A.Qasımzadə tövsifin prinsiplərinə bu cür anlayış verir: “Cinayətin tövsifinin prinsipləri dedikdə, hüquqtətbiqetmə orqanı tərəfindən törədilmiş əməlin əlamətləri ilə cinayət-hüquqi normada nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin əlamətləri arasında uyğunluğun müəyyən edilməsi və hüquqi cəhətdən təsbit edilməsi zamanı rəhbər tutulan ideyalar başa düşülür”. Cinayət qanununda əks olunub-olunmamasından asılı olmayaraq bu prinsiplər hər bir halda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, beynəlxalq-hüquqi aktların, cinayət və cinayət-prosessual qanunların məzmunundan irəli gəlməli, onlara uyğun olmalıdır. Tövsifin prinsiplərinə əməl olunması idrak prosesinin, yəni törədilmiş ictimai təhlükəli əməlin hüquqi xarakterinin müəyyən edilməsinin maksimum dərəcədə səmərəliliyini və həqiqiliyini təmin edir.

Qüvvədə olan CM-in 4-9-cü maddələrində cinayət hüququnun ümumi prinsipləri (qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, təqsirə görə məsuliyyət, ədalət və humanizm prinsipləri) təsbit olunmuşdur. Bu prinsiplər cinayət hüququ normalarının bütün mərhələlərinə, o cümlədən cinayətin tövsifinə də şamil olunur. Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 182.2.4-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 21 oktyabr 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, qanunçuluq prinsipinin mahiyyəti cinayət qanununun tətbiqi ilə bağlı hüquqtətbiqedən orqanın fəaliyyətinin yalnız qanuna əsaslanmasından və qanun əsasında həyata keçirilməsindən, eləcə də əməlin cinayət sayılması və belə əməli törədən şəxsin təqsirli hesab edilməsi və onun barəsində cəzanın tətbiqinə yalnız cinayət qanunu əsasında yol verilməsindən ibarətdir. Eyni zamanda, şəxsin cinayət tərkibi yaradan ictimai-təhlükəli əməli törətməsinin onun cinayət məsuliyyətinin əsaslarını yaratması, əməlin cinayət sayıl-

ması və cəzalanmalı olmasının yalnız cinayət qanunu ilə müəyyən edilməsi qanunçuluq prinsipinin təmin edilməsinin əsas üsullarındandır.

CM-in 8.2-maddəsinə görə heç kəs eyni bir cinayətə görə iki dəfə cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilməz. Bu, cinayət hüququnun ədalət prinsipinin, yəni ümumi prinsipin məzmunundan irəli gələn müddə kimi təsbit olunmuşdur. Lakin bu prinsip təkcə cinayət hüququnun deyil, həmçinin beynəlxalq hüquq, konstitusiyaya hüququ sahələrinin əsas prinsiplərindən biridir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 64-cü maddəsinə əsasən heç kəs bir cinayətə görə təkrarən məhkum edilə bilməz. İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Konvensiyada bu prinsip öz əksini tapmışdır. Həmin maddədə qeyd olunmuşdur ki, heç kəs hər hansı dövlətin qanunlarına və ya cinayət-prosessual normalarına müvafiq olaraq artıq bəraət aldığı və ya məhkum edildiyi cinayətlərə görə həmin dövlətin yurisdiksiya çərçivəsində cinayət qaydasında təkrar məhkum edilə və ya cəzalandırılırla bilməz.

Bunlarla yanaşı cinayətin tövsifinin özünəməxsus prinsipləri də mövcuddur ki, onlara, əsasən, cinayətin tövsifinin obyektivliyi, həqiqiliyi, dəqiqliyi, tamlığı aiddir.

Obyektivliyin mahiyyəti tövsifin iki qarşılıqlı əlaqəli məqamı ilə şərtləşməsindən ibarətdir. Bu, birincisi, cinayətin törədilməsinin faktiki halları, ikincisi isə onların cinayət-hüquqi əhəmiyyəti ilə bağlıdır. Bu prinsipin mahiyyəti törədilmiş cinayətin tam və hərtərəfli tədqiq edilməsi, təkcə istintaqın əsas, daha çox təqsirləndirici fərziyyə çərçivəsinə uyğun gələn hallarını deyil, həm də bu fərziyyəni rədd edən və ya əsas fərziyyənin bu və ya digər variantına işarə edən hallarının müəyyən edilməsidir.

Cinayətin tövsifinin həqiqiliyi dedikdə tətbiq edilən normanın real gerçəkliyə tam uyğunluğunun, həyatın tələblərini əks etdirdiyinin, işin faktiki hallarının tam və ətraflı şəkildə müəyyənləşdirilməsinin, tövsif prosesinin özündə səhvlərə yol verilməməsinin təmin edilməsi başa düşülür.

Cinayətin tövsifinin dəqiqliyi prinsipi cinayət qanununda törədilmiş ictimai təhlükəli əməlin daha tam və konkret şəkildə əks olunduğu normanın müəyyən edilməsinə nəzərdə tutur. Tövsif zamanı mütləq CM-in Xüsusi hissəsinin konkret maddəsinə (və ya mad-

dələrinə) istinad olunmalıdır. Əgər maddə bir neçə hissədən, bənddən ibarət olarsa, bu maddənin müvafiq hissəsi və bəndini göstərmək lazımdır. Zərurət olduqda isə tövsif zamanı Xüsusi hissənin norması ilə yanaşı Ümumi hissənin də normalarına istinad olunur.

Tövsifin tamlığı prinsipi dedikdə CM-in Xüsusi hissəsində təqsirli şəxs tərəfindən törədilmiş əməlin əlamətlərini müəyyən edən bütün maddələrə istinad edilməsi nəzərdə tutulur. Bu prinsipə uyğun olaraq Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin normaları ilə yanaşı, həm də Ümumi hissəsinin normaları müəyyən edilməlidir. Bu, cinayətlərin həm real, həm də ideal məcmusuna aiddir. Məsələn, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilən talama zamanı talamanın digər tövsifedici əlamətləri - xeyli miqdar və ya külli miqdarada ziyan vurma əlamətləri mövcud olduqda, talama əməli həmin cinayət nəticəsində qrupun hər bir iştirakçısının payına çatmalı olan məbləğə görə deyil, qrup tərəfindən talanmış bütün əmlakın həcmi ilə və yalnız daha ağır cinayət məsuliyyəti müəyyən edən tövsifedici əlamət ilə tövsif olunur, lakin ittiham aktında və hökmdə bütün tövsifedici əlamətlər göstərilir.

Cinayətin tövsifinin digər prinsipi əmələ subyektiv aidiyyətin mövcudluğudur, yəni əməlin cinayət-hüquqi əhəmiyyət kəsb edən halları onu törətmiş şəxsin şüuru ilə əhatə olunmalıdır. Cinayətin tövsifi zamanı şəxsin təkcə təqsiri deyil, eləcə də cinayət tərkibinin bütün obyektiv əlamətlərinə (obyektə, predmetə, zərərçəkmişə, əmələ, onun nəticələrinə, tövsifedici hallara və s.) subyektiv münasibəti müəyyən edilməlidir.

İşdə mövcud olan bütün şübhələrin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll edilməsi də cinayətin tövsifinin prinsiplərinə aiddir. Bu prinsipin də konstitusional əsası vardır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən şəxsin təqsirli olduğuna dair əsaslı şübhələr varsa, onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir.

Tövsifin ümumi prinsiplərinə əsasən, cinayət qanununun ümumi norması ilə xüsusi norması bir-biri ilə rəqabətə girdikdə xüsusi norma tətbiq olunur. Bu tələb həmçinin CM-in 17.4-cü maddəsinin məzmunundan irəli gəlir. Həmin normaya əsasən CM-in Xüsusi hissəsində həm ümumi, həm də xüsusi nor-

mada nəzərdə tutulmuş cinayətin törədilməsi cinayətlərin məcmusunu yaratmır və bu halda xüsusi norma tətbiq olunur. İki xüsusi normanın rəqabəti zamanı isə xüsusi əlamətləri daha çox olub, daha az halları əhatə edən norma tətbiq edilməlidir.

27.12.1996-cı il tarixli “Məhkəmə hökmü haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun qərarı”nın 10-cu bəndində göstərilmişdir:

“Əməlin tövsifi zamanı ümumi və xüsusi normalar rəqabət apardıqda, xüsusi norma tətbiq olunur. İki belə normanın rəqabəti zamanı, əgər bu normalardan biri məsuliyyəti ağırlaşdıran, digəri isə yüngülləşdirən halları nəzərdə tutursa, bu zaman məsuliyyəti yüngülləşdirici halı nəzərdə tutan normaya üstünlük verilməlidir (məsələn, iki və ya bir neçə şəxsin fizioloji affekt vəziyyətində zərərçəkən şəxs tərəfindən edilən zorakılıq və ya ağır təhqir nəticəsində öldürmək CM-nin 97-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir)”..

Tövsif cinayət qanunu tətbiq etməyə səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin fəaliyyətinin bütün mərhələlərində həyata keçirilir. Bu məntiqi proses cinayət işinin qaldırılması mərhələsi ilə başlayaraq, ittiham hökmünün qanuni qüvvəyə minməsi ilə də başa çatır. İttiham elan edilənə qədər şəxsin törətdiyi cinayətdə təqsirli bilinməsi üçün cinayət tərkibinə aid konkret faktiki əlamətlərin müəyyən olunması tələb olunur. Cinayətin tövsifi işin faktiki hallarının öyrənilməsi, Cinayət hüquq normasının seçilməsi, onun məzmununun izah edilməsi ilə bağlıdır.

V.N. Kudryavçev və C.A. Tararuxin tövsifin mərhələlərini cinayət işinin istintaqı və məhkəmədə baxılması mərhələləri ilə eyniləşdirirlər. “Cinayətin tövsifin nəzəri əsasları” monoqrafiyasının müəlliflərinin (T. Qarayev və R. Şəmsizadə) fikrincə cinayətin tövsifinin iki mərhələsini qeyd etmək olar:

1. Tövsif edilən ictimai təhlükəli əməlin əlamətləri ilə cinayət hüquq normasında nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin əlamətlərinin eyniliyinin müəyyən edilməsi.

2. Törədilmiş əməlin rəsmi cinayət hüquqi qiymətləndirilməsi.

F.Y. Səməndərov isə dərslində üç mərhələni göstərmişdir:

1. İşin faktiki hallarının müəyyən edilməsi və cinayət hüquqi əhəmiyyət kəsb edən əlamətlərin ön plana çıxarılması.

2. Baş verən əməli nəzərdə tutan cinayət hüquq normasının seçilməsi və normanın məzmununun şərh edilməsi.

3. Seçilən hüquq normasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri ilə araşdırılan ictimai təhlükəli əməlin faktiki əlamətlərinin müqayisə edilməsi və bunlara uyğun olub-olmamasının hüquqi aktda təsbit edilməsi.

Firudin müəllimin fikirləri A.V. Naumovun və A.S. Novçenkonun fikirləri ilə üst-üstə düşür.

Ancaq bunlardan fərqli olaraq Firudin müəllim üçüncü mərhələyə əldə olunmuş nəticənin hüquqi aktda təsbit olunması məsələsini daxil etmişdir. A. Levitski isə nəticənin prosessual aktda rəsmiləşdirilməsini dördüncü mərhələ olaraq göstərir. Tövsif üçün hüquqi faktın olması əsasdır. İctimai münasibətlərin pozulmasına səbəb olan ictimai təhlükəli əməl tövsif zamanı cinayət məsuliyyəti yaratmaya bilər. Məsələn, patoloji affekt vəziyyətində cinayət törədən şəxs məhkəmə tibbi ekspertizasının rəyinə əsasən patoloji affekt vəziyyətində olduğu üçün məhkəmənin hökmü ilə cinayət məsuliyyətindən azad edilir. Şəxsin törətdiyi əməl ictimai təhlükəli nəticələrə səbəb olmuşdur. Bu əməl nəticəsində ictimai münasibətlər pozulmuşdur. Ancaq cinayət tərkibinin subyektiv cəhətinin elementi olan şəxsin anlaşıqlığı olmadığından, yəni şəxs anlaşıqsız vəziyyətdə cinayət törətdiyindən cinayət məsuliyyəti istisna edilir. İctimai münasibətlər məhz şəxsin törətdiyi ictimai təhlükəli əməl nəticəsində pozulmalıdır.

Cinayətdə təqsirləndirilən şəxsin əməli ilə nəticə arasında səbəbli əlaqə olmalıdır. Əgər törədilən əməl nəticənin yaranmasının səbəbi deyildirsə, onda onlar arasında əlaqə yoxdur, deməli cinayət məsuliyyəti də yoxdur. İctimai münasibətlərin pozulması tövsif üçün əhəmiyyətli rol oynayır. Tövsif pozulmuş ictimai münasibətlərin bərpası ilə əlaqədar olan prosesdir və ictimai münasibətlərin pozulmasına səbəb olan əmələ verilən hüquqi qiymətdir. Tövsif zamanı pozulmuş ictimai münasibətləri bərpa etmək üçün konkret cinayət hüquq norması seçilir. Törədilmiş cinayətin bütün halları, xarakteri nəzərə alınaraq (yüngülləşdirici və ağırlaşdırıcı hallar) cinayət hüquq norması tərtib edilir və tətbiq edilir. İctimai münasibətlərin pozulmasına səbəb olmuş təqsirkarın törətdiyi əməl heç də bütün hallarda cinayət hesab olunaraq cinayət mə-

suliyətinə səbəb olmur. Misal olaraq, zəruri müdafiə zamanı şəxsin qanuni yol verdiyi və qarşı tərəfin ölümü ilə nəticələnən əməl cinayət hesab edilmir. Əgər zəruri müdafiə həddi aşılıbmışdırsa, burada törədilən əməl zərurimüdəfiə vəziyyətində törədilir. Əməlin cinayət hesab edilməsi üçün gərək o qanunsuz olaraq törədilsin. Qanunsuz əmələ qiymət verərkən cinayət hüquq norması yaradılır və tətbiq edilir. Yuxarıdakı misalda zəruri müdafiə vəziyyətində qarşı tərəfin ölümünə səbəb olan əməldə tövsif olunur. Bu zamancinayət hüquq normasından istifadə edilmir. Yalnız Cinayət Qanunvericiliyinin şərti normalarını rəhbər tutaraq tövsif aparılır və şəxs məhkəmənin hökmü ilə cinayət məsuliyyətindən azad edilir. Buradan da görünür ki, əmələ hüquqiyimət verilməsi prosesində cinayət hüquq norması seçilə də bilər, seçilməyə də bilər. Bu, əməlin cinayət hesab edilib edilməməsindən asılıdır. Əgər əməlcinayət hesab edilmirsə, onda cinayət hüquq norması tətbiq edilmir. Tövsifə səbəb olan pozulmuş münasibətlərin bərpa edilməsi prosesində isə şərti normalardan istifadə edilir. Şərti norma Cinayət Məcəlləsinin maddələrini müddəalarıdır. Bu müddəalar cinayət hesab edilən əməllərin tövsifi zamanı konkret cinayət hüquq normasının tərkibində nəzərdə tutulur.

Cinayətlərin tövsifi dəfələrlə-cinayət işinin qaldırılmasının, təhqiqatın, ibtidai istintaqın gedişində, məhkəməyə vermə və işin məhkəmədə həlli mərhələlərində həyata keçirilir. Cinayət prosesinin istənilən mərhələsi cinayətin tövsifi ilə əlaqləndirilir ki bu da müvafiq prosesual qərarlarda təsbit edilir. Cinayətin tövsifi istintaq fərziyyələrinin dəqiqləşdirilməsi və iş üzrə obyektiv həqiqətin müəyən edilməsi nəticəsində dəyişə bilər. Məsələn, cinayət işinin Cinayət Məcəlləsinin bir maddəsi ilə başladığı halda, ittihamnamənin başqa bir maddəsi ilə irəli sürülməsi istisna olunmur. Cinayətin qəti tövsifi məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmündə əks olunur .

Cinayət-hüquqi tövsifin bütün həlqələri qanuni yolla əldə olunmuş sübutlarla məhkəmləndirilməlidir. Azərbaycan Respublikası CPM-in 139-cu maddəsi sübut edilməli halların 2 qrupunu nəzərdə tutur.

1) Cinayətin tərkibi, 2) cəzanın fərdiləşdirilməsini.

Cinayətin tövsifində səhvə yol vermə dedikdə isə, törədilən əməldə cinayət tərkibinin

olub-olmamasını və ya cinayət əməlinin CM-də Ümumi və Xüsusi hissənin normalarına uyğunluğunu düzgün müəyyən etməmə başa düşülür. Bu səhvlərin baş verməsinin əsas səbəbləri hüquqtətbiqetmə və qanunvericilik fəaliyyətində mövcud olan qüsurlardır.

N.F.Kuznetsova tövsifdə yol verilən səhvləri 3 qrup üzrə təsnif edir:

1) Əməldə cinayət tərkibi olduğu halda onun müəyyən edilməməsi,

2) əməldə cinayət tərkibi olmadığı halda onun mövcudluğu barədə qərarın çıxarılması,

3) əməlin tövsifi üçün cinayət-hüquqi normaların düzgün seçilməməsi.

Bu qruplar barədə daha ətraflı danışaq.

Birinci qrup səhvlər cinayətlərin latenliyini yaradır. Bu səhvlər cinayətdən zərər çəkmiş şəxsləri ədalətli məhkəmə araşdırması hüququndan məhrum edir. İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında 1950-ci il Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsi ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu nəzərdə tutur. Bu maddə pozulmuş insan hüquqlarının bərpa olunması üçün ən səmərəli vasitələrdən biridir.

İkinci qrup səhvlər isə tövsifdə ən kobud səhvlər sayılır. Doğrudur ki, bu qrup səhvlər miqyasına görə birinci qrup səhvlərdən daha azdır. Təqsirsiz şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi çox ciddi qanun pozuntusudur. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən şəxsin təqsirli olmasına dair əsaslı şübhələr varsa, onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir. Əməldə cinayət tərkibi olmadığı halda onun mövcudluğu barədə qərar çıxarılmasına “ B.Yusifovanın şikayəti üzrə AR Ali Məhkəməsinin CİHDİÜMK 2005-ci il 7 mart tarixli qərarının AR Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair Azərbaycan Respublikası adından Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun qərarı”nı göstərmək istərdim. Qərarı oxudum, işin materialları ilə qiyabi şəkildə tanış oldum və bu barədə qeyd etmək istərdim ki, B. Yusifovanın əməlinə xuliqanlıq cinayət əməlinin əlamətləri mövcud olmadığı halda, onun hərəkəti məhz bu əməl kimi tövsif edilmiş və şəxsə 3 il 6 ay azadlıqdan məhrumetmə cəzası verilmişdir. B. Yusifova isə barəsində çıxarılmış hökmü qanunsuz və əsassız hesab etmiş, yuxarı məhkəmə instansiyalarına şikayət vermişdir. Sonda isə B. Yusifova Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə

şikayət edərək bildirmişdir ki,məhkəmə orqanları tərəfindən onun hərəkətlərinə düzgün hüquqi qiymət verilməmişdir.B.Yusifova pozulmuş hüquq və azadlıqlarının bərpa olunmasına dair qərar qəbul olunmasını xahiş etmişdir.Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu öz çıxardığı qərarını əsaslandıraraq B.Yusifovanın məhkum olunmasına dair Ali Məhkəmənin CİİHDİÜMK-nın 2005-ci il 07 mart tarixli qərarının qüvvədən düşmüş hesab edilməsini və işə bu qərara uyğun olaraq yenidən baxılmalı olduğunu qeyd etmişdir.

Bu qərardan aydın olur ki,şəxsin törətdiyi ictimai təhlükəli əməl düzgün tövsif olunmamış və hətta iş Konstitusiyaya Məhkəməsinədək çıxarılmış,sonda ədalətli qərar verilmişdir.Oxuduğum müxtəlif müəlliflərin fikirlərinə əsaslanaraq,xüsusən,qeyd etmək istərdim ki,xuliqanlıq cinayət əməli və xuliqanlıq niyyəti ilə törədilən digər ictimai təhlükəli əməllər nəinki bu mövzularda kazuslar həll etməyə çalışan biz tələbələr tərəfindən,eləcə də praktikada hakimlər tərəfindən də qarışdırılır,hətta bu misalda bu cür əməl olmadığı halda mövcudluğuna dair yanlış tövsif aparılır.

Əməlin tövsifi zamanı cinayət-hüquqi normanın düzgün seçilməməsi ilə də insan hüquq və azadlıqları kobud surətdə pozula bilər.Məsələn,02.07.13.tarixində Naxçıvan şəhər sakini Q.Həsənovun baldızı N.Axundovaya qarşı törətdiyi ictimai təhlükəli əməl ehtiyatsızlıqdan adamöldürmə əməli olduğu halda bu əmələ qəsdən adam öldürmə maddəsi ilə ittiham elan olunması.

Başqa bir misal.

23.05.14 tarixində 13 yaşlı A.Ə. dərindən evə qayıdarkən R.T.tərəfindən yaşadıkları mənzilə girməzdən əvvəl zərərçəkmişin verdiyi ifadəyə uyğun olaraq zorlanmışdır.Səse qonşular çıxmış,R.T.hadisə yerini tərk edərkən şəxsiyyət vəsiqəsini düşürmüş və asanlıqla tutulmuşdur.Zərərçəkmiş 3 dəfə ifadə deyərmiş,ilk ifadəsində əlində mobil telefon olduğunu söyləsə də sonradan telefonun olmadığını bildirmişdir.Təqsirli bilinən R.T.nin zərərçəkmişə yaxınlaşmaqda məqsədi isə zorlama yox,mobil telefonu ələ keçirmək olmuşdur.İşin faktiki halları araşdırılarkən zorlama cinayətinin əlamətlərinə təsadüf olunmamış və məhkəmə ittiham hökmü çıxararkən zərərçəkmişin verdiyi ifadəyə “mənə elə gəldi ki,o

məni zorlamaq istəyirdi..” ehtimalına əsaslanmışdır,lakin məhkəmə ittihamı ehtimallara əsaslanmamalıdır.Bu əməldə xuliqanlıqın əlamətləri olsa da, zorakılıq olaraq hüquqi qiymət verilmişdir.

Tövsif zamanı normanın tərkib yaradıcı əlamətlərində (cinayətin obyektı,törədilmə üsulu,vurulmuş ziyan,təqsirin forması,tövsifedici əlamətlər və s.) yol verilmiş bu cür səhvlər fundamental səhvlər sayılır.

Əsas tərkibyaradıcı elementlər ictimai təhlükəli nəticə,təqsir,motiv,məqsəd,cinayətin törədilmə üsulları sayılır.Bu elementlərin dəqiq əks olduğu cinayət-hüquqi normanın tətbiqində yol verilən səhvlər hüquqtətbiq etmə orqanının səhvi üzündən baş verir.Digər növ hüquq pozuntuları (məsələn,inzibati və ya mülki-hüquq pozuntuları) ilə sərhəddə yerləşən cinayət əməllərinin tövsifində yol verilən səhvləri minimuma endirmək üçün bir neçə variantdan biri də böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlərin dekriminallaşdırılması və onların xarakterindən asılı olaraq,inzibati,mülki və s. hüquq pozuntularına aid edilməkdir.

Buna belə bir misal çəkmək istərdim.

19.06.14 tarixində Q.R. özünəməxsus avtomobillə işdən qayıdarkən yaşadığı küçədə yaxın qonşusu S.E.ilə söhbət edir.S.E-nin də yanında 1 yaş yarımliq oğlu olur.Söhbətdən sonra Q.R. mənzilinə daxil olur,S.E-də oradan uzaqlaşır,az sonra təcili zəng gəldiyindən Q.R.dərhal mənzilindən çıxıb avtomobilini işə salır və bu zaman uşaq çıxırtısı eşidir.Sonra məlum olur ki,qonşusunun yaş yarımliq oğlu atası ilə getməmişdir. Azyaşlı avtomobilin təkəri altında hava isti olduğundan,həm də uşaq qızdırmalı olduğundan uzanmışdır.Uşağın həyatını xilas etmək isə mümkün olmamışdır.Xəstəxana,dəfnlə bağlı bütün məsrəfləri Q.R.çəkmiş, Q.R-nın qonşusu,yəni uşağın valideynləri şikayət etməsə də Q.R.cinayət əməli törətməkdə ittiham olunmuş,azadlıqdan məhrum etmə cəzası verilmişdir.

Fəqət, işin hallarına baxsaq Q.R.-nin əməlinə cinayət əməlinin əlamətlərinin mövcud olmadığını şahidi olarıq,çünki şəxs atası ilə getdiyi güman olunan uşağın təkərin altında yatmış olduğunu görməli deyildi,görə də bilməzdi.Başlıcası isə bu əməldə subyektiv cəhət,qəsd və ya ehtiyatsızlıq yoxdur.Cinayət Məcəlləsinin 14-cü maddəsinə əsasən bu Məcəllə ilə cəza təhdidi altında qadağan

olunmuş ictimai təhlükəli əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) təqsirli olaraq törədilməsi cinayət sayılır.

Ümummili liderimiz H.Əliyev demişdir: “Dövlət 2 şeydən sarsıla bilər: günahkar cəzasız qalanda, günahsız cəza verildə”. Təəssüflər olsun, bugünkü dövrdə də məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, bəzən hökm çıxarılanda qanunun əhəmiyyətli dərəcədə pozulması hallarına yol verilir və bu da öz növbəsində hökmlərin ləğvinə, süründürməçiliyə gətirib çıxarır. Məhkəmə iclaslarının səthi aparılması, məhkəmə baxışı zamanı əldə edilmiş sübutların düzgün təhlilinin verilməməsi, nəticələrin lazımı qaydada əsaslandırılmaması halları aradan qaldırılmamışdır. İttihamnamənin məzmununun mexaniki surətdə hökmə köçürülməsi hallarına da təsadüf edilir.

Cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət-hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir.

Cinayətin tövsifi mühüm sosial və hüquqi əhəmiyyətə malikdir. Tövsif Cinayət Məcəlləsində müəyyən edilmiş vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından, cinayət qanununu tətbiq etməyə səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslər tərəfindən həyata keçirilən mühüm məntiqi proses olub, onun yekununda konkret sosial hadisəyə, cəmiyyət üçün təhlükəli olan insan davranışına hüquqi qiymət verilir. Bu isə ilk növbədə işin faktiki hallarının hərtərəfli öyrənilməsinə, cinayət hüquq normasının seçilməsinə və onun məzmununun izah edilməsinə tələb edir.

Cinayətlərin düzgün tövsifinin böyük hüquqi əhəmiyyəti vardır. Tövsifin düzgün aparılması cəzalandırılan əməlin digər hüquq pozuntularından fərqləndirilməsinə yardım edir, qanuni cəzanın təyin edilməsi və cəzanın çəkilməsi şəraitinin müəyyən edilməsi üçün vacib şərtidir, bir çox cinayət prosessual müddələrin düzgün tətbiq edilməsinin ilkin şərtidir.

Cinayəti faktiki olaraq qrup halında törətmiş şəxsin məsuliyyəti məsələsində də müəyyən çətinliklər müşahidə olunur: həmin şəxs qrup tərəfindən törədilən cinayətə görə, yoxsa təkbəşinə cinayət törətməyə görə məsuliyyətə cəlb olunmalıdır? Ali Məh-

kəmənin Plenumunun müxtəlif qərarlarında 3 növ cinayət, yəni soyğunçuluq, quldurluq və zorlama cinayətlərinin qeyd edilən qaydada törədilməsi zamanı cinayət məsuliyyətinə bir nəfər şəxsin cəlb edilməsinə baxmayaraq əməlin bir qrup tərəfindən törədilən cinayət kimi tövsif olunmasına dair izahlar verilmişdir. Bu barədə araşdırdığım və mənə maraqlı olan bir məlumatı da qeyd etmək istədim. N.F. Kuznetsova göstərmişdir ki

Zorlama cinayətlərində yalnız kişi cinsindən olan şəxs subyekt ola biləcəyindən bir nəfər kişidən və bir nəfər qadıncadan ibarət olan qrup tərəfindən həyata keçirilən zorlama əməli qrup tərəfindən törədilən zorlama kimi tövsif oluna bilməz. (23.s. 209).

Mürəkkəb cinayətlərin bir növü olan digər cinayət vasitəsilə törədilən əməllərdə bütöv əməlin necə tövsif olunması məsələsinə də toxunmaq istəyirəm. CM-də xeyli sayda belə cinayət əməlləri mövcuddur. Belə əməllər CM-nin 15-ci maddəsində təsbit olunmuş cinayətlərin təsnifatına görə həmişə əsas cinayətdən yüngül cinayət sayılır. Mürəkkəb cinayətlərin bu növünün törədilməsinin əsasən 3 növü fərqləndirilir: zorakılıq, qulluq mövqeyindən istifadə etmə, saxta sənədlərdən istifadə etmə. Digər cinayətlərin törədilməsinin üsulu funksiyasını yerinə yetirən cinayətlər vahid mürəkkəb cinayətin komponenti sayılır və cinayətlərin məcmuyu qaydasında deyil, əsas cinayətin tərkibi ilə tövsif olunurlar. Yalnız o cinayət başqa bir cinayətin törədilməsi üçün üsul qismində çıxış edə bilər ki, həmin cinayət törədilməsi nəzərdə tutulan əsas cinayətdən ağırlıq dərəcəsinə görə yüngül olsun, əks halda və ya törədilən cinayətlər ağırlıq dərəcəsinə görə bərabər olduqda əməl cinayətlərin məcmuyu ilə tövsif olunur. Başqa cinayətlərin törədilməsində üsul qismində çıxış edən cinayət tərkibinin zəruri əlaməti qismində nəzərdə tutulmaya da bilər, lakin məzmun etibarına görə onlar belə xarakterli cinayət olduqlarından vahid mürəkkəb cinayətin tərkibinə daxil olur və əməl cinayətlərin məcmuyu qaydası ilə tövsifi olunmur.

“Cinayət hüququnda tövsif”lə bağlı fikirlərimə bu cür nöqtə qoymaq istədim. Hüquq ədəbiyyatında qeyd edildiyi kimi hər hansı şəxsin xəstə olub olmaması, onun xəstəliyinin daha səmərəli müalicəsi üsulunu seçmək haqqında məsələnin həlli ilk növbədə şəxsin xəstəliyinin dəqiq təyin edilməsindən asılıdır-

sa, şəxsin əməlinin cinayət olub-olmaması və həmin əmələhüquqtənzimetmə formasının seçilməsi üçün ilkin şərt əməlin düzgün tövsif edilməsidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. <http://www.constcourt.gov.az/decisions/125>
2. Агаев Й.Б. Состав преступления: М. Юрист, 2008, С. 102
3. Кузнецова Н.Ф. Проблемы квалификации преступлений М. Издательский Дом «Городец», 2007, С. 21
4. <http://supremecourt.gov.az/post/view/135>
5. İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Konvensiyanın 7 sayılı Protokolunun 4-cü bəndi., 22 noyabr 1984-cü il.
6. Рагор А.И. Квалификация преступления по субъективному признаку. СПб: Юридический Пресс 2003, С. 31
7. Кубрявцев В.Н. Теоритические

основы квалификации преступлений М. 1963, С. 65

8. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений М. 1984, С. 32
9. Ağayev İ.В. Cinayət tərkibi, Dərs vəsaiti. Bakı. "Təhsil", 2005, S. 450.
10. R.İ. Quliyev, M.N. İmanov, Cinayət hüququ, Xüsusi hissə, Bakı, «Qanun» 2004, S. 32.
11. R.A. Qasımzadə «Mürəkkəb cinayətlərin tövsifində yol verilən səhvlər və onların aradan qaldırılması yolları haqqında "dissertasiya işi, S. 3.
12. İ.В. Ağayev Cinayət hüququ Ümumi və Xüsusi hissələr, Bakı, "Nurlan" nəşriyyat 2010, S. 451..
13. K.N. Alief, Some problems of qualification of crimes on special subject
14. Cinayət və Cinayət prosessual hüquqda problemlər mövzusunda Respublika elmi-praktiki konfransının materialları, Bakı, 7 may 2010, s. 297.
15. Qarayev T.E., Şəmsizadə R.Ə. Cinayətin tövsifinin nəzəri əsasları. Bakı. 1989, S. 51.

*"If you have ten thousand regulations
you destroy all respect for the law"*

-WINSTON S. CHURCHILL

Aparteid anlayışı və tarixi

Aydan Ağazadə

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının

Siyasi İdarəetmə fakültəsinin

Hüquqşünaslıq ixtisasının bakalavr tələbəsi

Dünyada baş verən bir çox regional mübarizələrin və ya qarşıdurmaların mənbəyində müxtəlif irqələr arasında hökm sürən düşmən və əksmövqeli münasibətlər dayanır. Bir çox ölkələrdə hələ də davam edən və çoxsaylı insanın ölümü ilə nəticələnən fərqli irqələrin bir - birinə qarşı təcavüzkar siyasətinin səbəbi məhz “soy qoruyuculuq”, yəni daha dəqiq desək, “irqçilik”dir. Bu məfhum özündə bir irqin digərindən müəyyən əlamətlərə görə üstün olmasını, üstün olanın digərinə qarşı mərhəmət, hörmət, qayğı bəsləməsinin lüzumsuz olduğunu, hətta müxtəlif irqələrin nümayəndələrinin bir yerdə olmasının belə səhv olacağı ehtiva edir, lakin bu mövqə son dərəcə qeyri-insani bir yanaşma tərzidir. Çünki bu anlayışa görə fərqli xalqların var olmalarına ehtiyac yoxdur və bütün “fərqli olanlar” aradan qaldırılmalıdır. Ən azından cəmiyyətdəki neqativ halların aradan qaldırılmasında irqçiliklə mübarizənin mühüm əhəmiyyəti vardır. Əvvəldə də qeyd etdiyim kimi, müasir dövrdə dünyanın bir çox ölkələrində irqi ayrışdırılışın yaranması bir çox insan ölümlərinə, cinayətlərin meydana gəlməsinə səbəb olur ki, bu məsələlərə daha sonra toxunacağıq.

Ancaq irqçiliyin keçmiş illərdə olduğu kimi indiki zamanda da bu qədər şiddətlənməsinin səbəbləri arasında özünə fikri bir dayaq tapması məsələsi artıq hər birimizə bəlli bir məsələdir. Bir vəhşilik olaraq qarşımıza çıxan irqçi anlayışın “deyilənə görə” elmi bir dayaq vardır. Bu elmi dayaq Darvinin təkamül nəzəriyyəsidir. Düşünürəm ki, həqiqətdə təkamül nəzəriyyəsi bioloji bir anlayışından uzaq olan, geniş kütlələri təsiri altına alan “irqçilik” kimi yanlış fəlsəfələrin də infrastrukturunu meydana gətirən bir nəzəriyyədir. Hər nə qədər subyektiv olaraq Darvinin təkamül nəzəriyyəsini qəbul etməsəm də, danılmaz fak-

tdır ki, zaman keçdikcə Darvinin nəzəriyyəsi özünə daha çox dəstək qazandı. XIX əsrin hakim dairəsi məhz bu nəzəriyyə ilə əvəzolunmaz bir tapdı. Qısacası, XIX əsrin ikinci yarısında avropalılar digər mədəniyyətləri, şəhərləri yağmalayırdılar. Həç bir hüquqları olmadığı halda bir ölkəni zorla ələ keçirir, sonra bu ölkədəki insanları təzyiq altına salaraq ölkənin qaynaqlarını ələ keçirirdilər. Düşünürəm ki, indiki zamanda da irqçiliyin belə təhlükəli xarakter alması məhz yuxarıda qeyd etdiyim məsələlərlə bağlıdır. Məhz sonrakı başlıqlarda buna daha ətraflı baxacağıq, lakin deyilənləri ümumiləşdirərək aparteidin anlayışını, tarixini qısaca xarakterizə edək.

Aparteid insanlıq əleyhinə cinayətin tərkibini yaradan əməllərdən biridir. “Aparteid cinayəti” termini özündə vaxtilə Afrikanın cənubunda tətbiq olunmuş irqi seqreqasiya və ayrı - seçkilik siyasətini ehtiva edir. Cənubi Afrika Respublikasında aparteid irqçilər tərəfindən rəsmi dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırılmış və qanunvericilikdə öz əksini tapmışdı. Bu zaman afrikalıların yerdəyişməsi məhdudlaşdırılaraq onlara qarşı qadağanetmə siyasəti həyata keçirilirdi. Ümumilikdə, aparteid bir irqə mənsub olan insan qrupunun hər hansı digər irqə mənsub insan qrupu üzərində ağalığını qorumaq və saxlamaq, ona sisteməlik zülm vermək məqsədi ilə törədilən qeyri - insani əməlləri ifadə edir. İnsanlıq əleyhinə cinayət kimi aparteidin özünəməxsus tərkib elementləri vardır:

a) cinayətkar bir və ya bir neçə şəxsə qarşı aparteid cinayətinin tərkibini yaradan əməl törədir;

b) bu əməl Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statunun 7 - ci maddəsinin 1- ci bəndində göstərilən əməllə eynilik təşkil edir,

yaxud öz xarakterinə və təhlükəlilik dərəcəsinə görə bu aktların hər birinə oxşardır;

c) bu cinayəti həyata keçirən şəxs törətdiyi əməlin hansı şəraitdə baş verdiyini dərk etməli və bilməlidir;

d) bir qrupun digər irqi qrup üzərində ağalığ etmək və sisteməlik zülm etmək rejimi dövlət planı və ya siyasəti nəticəsində törədilməlidir;

e) cinayətkar bu əməldə rejimi qoruyub saxlamaq məqsədində olur;

Beynəlxalq cinayətlərin kateqoriyasına daxil edilmiş bu cinayətin tarixinə nəzər saldıqda görürük ki, Avropa müasir dövrün başlanğıcına qədər irqçilik anlayışıyla tanış deyildi. Orta əsrlərdə Katolik Kilsəsinin qurduğu cəmiyyət modeli irqçilikdən tamamilə uzaq idi və irqçiliyi qəbul etmirdi. İnsanlar özlərini hər hansı irqin nümayəndəsi kimi deyil də, ümumilikdə Xristian dininin nümayəndələri olaraq qəbul edirdilər. Xristian olmayan cəmiyyətləri də irqi ayrışdırılışa həssas yanaşırdılar. Hətta, 590-604 illəri arasında Papa Gregori yəhudilərə hər hansı irqi təzyiq edilməsini qadağan etmişdi və bu qayda sonrakı dövrlərdə də davam etdirilirdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, Katolik Kilsəsi Kolomb və adamlarının qarşıya qoyduğu "Amerikan yerlilərinin bir növ heyvan olduğu" şəklindəki düşüncəyə qarşı çıxmışdı. Amerikanı yəhudilik adına kəşfə çıxan Kolomb, yəhudi təlimindəki irqçilik düşüncəsini Amerikan yerlilərinə tətbiq etməkdən heç bir halda çəkinmirdi və elə bu səbəbdən Katolik kilsəsi buna reaksiya vermiş, qeyd etmişdir ki, bu insanlara da dinin izah edilməsi lazımdır. Bunun ən məşhur nümunəsi, Chiapas yepiskopu Bartolome də Las Casasın, Kolomb ilə birgə Yeni Dünyada yaşayan koloniyacıların "yerlilər bir növ heyvandır" iddiasına qarşılıq, yerlilərin "gerçək bir insan" olduğunu müdafiə etmiş olmasıdır. Yeni Dünyada irqçiliyin ən görkəmli nümayəndələri isə əsas etibarilə Püritenlər olmaq üzrə, İngilis koloniyacıları idi və onlar protestant idilər. Burada doğan irqçilik, Anqlo-Sakson (İngilis və Amerikan) irqçiliyini meydana gətirmişdir. İngiliscə danışan şəxslərin başqalarından üstün olduğunu müdafiə edən bu təlim imperalizmə də güc vermişdir. Anqlo-Sakson irqçiliyindəki Protestant və xüsusilə də Püriten təsirinin əhəmiyyətinə diqqət çəksək görürük ki, Tomas Gossett "üstün irq" birləşməsinin mənbəyini

belə analiz edir ki, Tanrı, öz xalqını firavan etmək üçün, başqalarının yox edilməsini istədi. Bir başqa Püriten, "Tanrı, aralarında xəstəlik yayaraq Massachusettsdəki Qırmızıdərililərin ədədlərini 30 mindən üç yüzə endirməmizi istədi" demişdi.

ABŞ - in görkəmli şəxsiyyəti Benjamin Franklin, daha sonra eyni düşüncəni müdafiə edərək öz avtobioqrafiyasında belə yazırdı: "Yerlilərə içirdiyimiz rom içkisi Tanrının qırmızıdərililəri yer üzündən silmək üçün etdiyi planın bir parçası idi".

2. İslam hüququnda və digər ölkələrin qanunvericiliklərində irqi ayrışdırılış

Düşünürəm ki, bu məsələnin müsəlman hüququnun əsasını təşkil edən Quranda necə əks olunduğunu bilmək maraqlı olardı. Quran əxlaqında fərqli xalqların və qəbilələrin yaradılmasının səbəbi "insanların bir-birləri ilə tanış olmaları" şəklində bildirilmişdir. Bu müxtəliflik Allahın yaratdığı bir gözəllikdir. Bir adamın bədəninin qara, digərinin sarı və ya ağ rəngdə olmasının heç bir önəmi yoxdur. Hər bir yaradılış gözəldir. Bir adamın fərqli rəngə, ya da fərqli fiziki xüsusiyyətlərə malik olması o adama hər hansı bir üstünlük vermir və ya əksinə, heç də onu digərlərindən aşağı mövqedə olduğunu göstərmir. Allah "Hucurat surəsi"ndə bu həqiqəti belə bildirir:

• Ey insanlar! Biz sizi kişi və qadınlardan yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyərək, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Şübhəsiz ki, Allah yanında ən hörmətli olanınız Ondan ən çox qorxanınızdır. Həqiqətən, Allah Biləndir, Xəbərdardır. (Hucurat surəsi, 13)

İstərdim ki, digər ölkələrin qanunvericiliklərində bu məsələnin necə əks olunduğuna diqqət yetirək. İlk öncə Türkiyədə məsələnin necə olduğuna baxaq. Türkiyə Konstitusiyasında qanun qarşısında bərabərlik 10-cu maddədə təsbit olunmuşdur: " X. Qanun qarşısında bərabərlik

Hər kəs , dil , irq , rəng , cinsiyyət , siyasi düşüncə , fəlsəfi inanc , din , məzhəb və bənzəri səbəblərlə fərq qoyulmadan qanun qarşısında bərabərdir ."

2005 -ci ildə qüvvəyə minən Türk Cəza Qanununa ayrı-seçkiliklə əlaqədar bəzi tənzimləmələr edilmişdir. Bunların başında isə qanunun tətbiq olunması əsnasında ayrı-seçkil-

iyin qadağan olunması 3. maddənin 2-ci bəndində belə göstərilmişdir :

“ Cəza Qanununun tətbiqində kəslər arasında irq, dil, din, məzhəb, milliyyət, rəng, cinsiyyət, siyasi və ya digər fikir yaxud düşüncələri, fəlsəfi inanc, milli və ya sosial mənşə, doğum, iqtisadi və digər ictimai mövqeləri cəhətdən ayrı-seçkilik edilə bilməz və heç bir kimsəyə imtiyaz tanınmamalıdır . “

Fransa İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin ilk məqaləsində də belə bir fikir vardır:”Mən anadan azad doğulmuşam və hər kəslə bərabər hüquqlara malikəm.” Hal - hazırda qüvvədə olan Fransa cinayət qanunvericiliyinə əsasən, belə qeyd olunur ki, əgər Fransada belə cinayət, yəni irqi-ayrıseçkiliklə bağlı cinayət olarsa, bu 45000 avro pul cəzası və ya 3 il müddətində azdıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Qeyd etmək istəyirəm ki, ABŞ-la müqayisədə Fransada irqi-ayrıseçkiliklə bağlı cəzalar daha sərtidir. Bir faktı da qeyd etmək lazımdır ki, “demokratiyanın beşiyi” adlanan ABŞ öz qanunvericiliyində belə irqi qruplara daha yüksək sanksiya tətbiq edir. Məlumat üçün deyim ki, 2009- cu ildə edilən bir araşdırmaya görə, qaralar Amerikan cəmiyyətinin 13% -ni təşkil etsə də, buna qarşı həbsxanalardakı məhkumların yarısına yaxını qaralardan ibarət idi . Qaraların aldıkları cəzalar ağırdır. 10% daha uzun olmaqda və ömür boyu həbs cəzası alanların 3 də 2 sini azlıq nümayəndələri təşkil etməkdə idi . Yəni Obamanın rəngi belə ABŞ - da irqi ayrı seçkiliyə son qoymadı.

Serbiya qanunvericiliyinə əsasən, Serbiyada yaşayan xalqlar və etnik icmalar arasında , etnik , irqi və ya dini nifrət və dözümsüzlüyə təhrik edən və bu təhrik nəticəsində cinayətin baş verməsinə səbəb olan şəxs beş il altı ay həbs cəzası ilə cəzalandırılır.

Bolqarıstan qanunvericiliyinə görə “Vətəndaşların bərabərliyinə qarşı cinayətlər” fəslində qeyd olunur ki, elektron informasiya sistemləri vasitəsilə və ya hər hansı digər söz , mətbuat və ya kütləvi informasiya vasitələriylə kimsə irqi, milli və ya etnik zəmində ayrı-seçkilik , zorakılıq və nifrət təbliğ edən çağırışlar edərsə, 1 ildən 4 ilə qədər azadlıqdan məhrumetmə və ya 5000 saatdan 10000 saatadək ictimai işlər cəzası ilə cəzalandırılır. Hətta “Qərbi Balkanlarda Moni inkişafının monitorinqi - məhkəmə və asayişin təminatı institutları 2009-2011” adlı “Monteneqro qaydalar proqramı”nda aşağıdakı fikir öz əksini tapmışdır:

“AB-yə nəzərdə tutulan gələcək hesabat öhdəlikləri nəzərə alaraq Əsas hüquqlar Agentliyi (FRA) irqçilik və ksenofobiya və digər nifrət motivi olan cinayətləri , uyğun təşkilatlar üçün mərkəz nöqtəsi kimi təyin edilməlidir,həmçinin irqçi cinayətlərin statistikasını toplanmalı, ksenofobiya və ya digər nifrət motivi əks etdirən cinayətlər minimuma endirilməlidir.”

Makedoniya Cinayət Məcəlləsinin (114/09 sayılı Respublikanın Rəsmi Qəzetində) Sentyabr 2009-cu ildə qəbul olunmuş qanuna görə bir irqin üstünlüyü haqqında fikir yayan,hər hansı irqi müdafiə və ya irqi ayrı-seçkiliyə sövq edən və yol verən şəxslər üç il altı ay həbs cəzası ilə cəzalandırılır, lakin bir digər ölkə ilə - Albaniya ilə müqayisədə Makedoniyanın bu əmələ görə nəzərdə tutduğu sanksiya, fikrimcə, olduqca aşağıdır. Albaniyada əhalinin bir qrupunun məhvinə qarşı konkret qəsdlə xarakterizə olunan, eyni zamanda işgəncə və zorakılıqla müşayiət olunan irqi, dini, etnik, siyasi, ideoloji motivlərlə törədilən cinayətlər 15 ildən az olmayaraq azadlıqdan məhrumetmə və ya ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzası ilə cəzalandırılır. Çox maraqlı məsələdir ki, coğrafi cəhətdən iki qonşu dövlətin eyni əmələ görə nəzərdə tutduqları sanksiyalar bir - birindən çox fərqlənir.

İsveçrə qanunvericiliyinə əsasən, şəxs hər hansı səbəb üzərinə , digər irqə mənsub olan şəxsləri açıq şəkildə pisləyir və ya irqi səbəbiylə , insan ləyaqətini alçaldan şəkildə, eyni zamanda təcavüz aktlarından istifadə edərək və ya digər vasitələrlə cinayət törədərsə, üç ildən çox olmayan həbs cəzası və ya cərimə cəzasına məhkum olunur. Hətta İsveçrədə hesab olunur ki, beynəlxalq hüquqa görə , İsveçrə rəsmi olaraq milli təhlükəsizliyin , ictimai asayişin və ya insanların sağlamlığını qorumaq üçün zəruri olan ən qəti - imkan tədbirləri seçərək sadalanan elementlərə qarşı edilən cinayətlərin qarşısının alınmasına yönəlmiş hər cür tədbirə haqq qazandırır. Bundan əlavə, hər hansı bir siyasət İsveçrə vətəndaşları və xarici vətəndaşlar arasında, bir sözlə, irqi qruplar arasında qarşıdurma yarada bilməz və ayrı-seçkiliyə heç bir halda yol verilmir. Hətta bu bir faktıdır ki, əcnəbilər (irqi, dini, etnik, milli mövqeyindən asılı olmayaraq) İsveçrə vətəndaşları ilə viza almadan evlənə bilərlər. Lakin hər nə qədər belə humanitar qanunlardan yazsaq da, təəssüflə qeyd etməliyik ki,

Yunanıstan parlamentinin üzvləri, hökumət və FRA - nın görüşündən aydın olmuşdur ki, son illərdə Yunanıstanda irqçi zorakılıq hadisələri artmaqda davam edir. Son zamanlar isə İtaliyada Tunisdən olan immiqrantların sayı sürətlə artmaqdadır və hakimiyyətin sağ qolu onlara qarşı “açıq irqçi” davranış sərgiləyir. İspaniyanı da Yunanıstanla müqayisə etsək, görürük ki son illərdə bu ölkədə də irqçilik artmaqdadır. İqtisadiyyatın müəyyən dərəcədə inkişafı Morokko kimi Şimali Afrika ölkəsindən olan immiqrantların sayının artmasına səbəb olsa da, irqi ayrışdırıcı hökm sürməsi qarşıdurmalara və vətəndaş müharibələrinə gətirib çıxarmışdır.

Ümumilikdə isə Avropada irqçi etirazlar bəzən belə demək mümkündürsə, “səhnələşdirilmiş” olur. Çünki siyasətçilər daha çox səs toplamaq niyyəti ilə digər irqlər üçün düşmənçiliyi qəbul edə bilirlər. Təbii ki, bu davam etsə, bundan əziyyət çəkən elə Avropanın özü olacaq.

Başqa bir fərqli ölkənin - Namibiyanın Konstitusiyasının 3 - cü fəslinin 10 - cu bölümündə (“Bərabərlik və irqi ayrışdırılıqdan mühafizə”) qeyd olunur ki, bütün insanlar qanun qarşısında bərabərdir. Şəxslər, irq, rəng, etnik mənşə, din, məzhəb və ya sosial və iqtisadi vəziyyətinə görə ayrı-seçkiliyə məruz qala bilməz.

Həmçinin həmin konstitusiyanın eyni fəslinin 23 - cü (“Apartheid və məqbul fəaliyyət” adlanır) bölməsində belə bir fikir vardır: “İrqi ayrışdırıcı paraktikası və apartheid ideologiyası Namibiya xalqının əksəriyyət hissəsinin uzun müddət əziyyət çəkdiyi bir məsələdir, məhkəmələrin bu barədə təcrübəsinin olması vacibdir və bu cür təcrübələrin təbliği məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzası ilə müşayiət olunur, bu kimi cəzaları Parlament namibiyalı insanların öz inqilablarını ifadə etmək məqsədi üçün zəruri hesab edir.”

3. İrqi-ayrışdırıcılıq beynəlxalq aspektdə

Təbii ki, bu qədər aktual məsələyə beynəlxalq tənzimləməni nəzərdən keçirməmək olmazdı. Ona görə də gəlin məsələyə beynəlxalq mövqedən yanaşaq. İlk öncə Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma statutunda 1998 - ci il 15 iyun - 17 iyul tarixləri arasında həyata keçirilən diplomatik konfransın Yekun aktının preambulasına nəzər salaq. Statutun preambu-

lasında qeyd olunur ki, bütün beynəlxalq birliyi narahat edən ən ciddi cinayətlərin cəzasız qalmamasının və onların təsirli təqibinin həm milli səviyyədə həyata keçirilən tədbirlər, həm də beynəlxalq əməkdaşlığın fəallaşdırılması ilə təmin edilməli olması səlahiyyətli şəxslərin üzərinə öhdəlik kimi qoyulur. Bu statutun 7 - ci maddəsinin (“İnsanlığa əleyhinə cinayətlər”) (j) bəndində apartheid cinayəti insanlığa əleyhinə törədilən cinayətlər sırasında göstərilmişdir və həmçinin hər hansı bir qrup milli, etnik, irqi motivlərlə təqibə məruz qalarsa, bu da insanlığa əleyhinə olan cinayət kimi qiymətləndirilir, çünki Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Statutu həmin əməlin, yəni apartheidin insan ləyaqətinin əsaslarına qəsd edən xüsusilə ağır və antihumanist xarakterini nəzərə alaraq, onu tamamilə əsaslı olaraq insanlığa əleyhinə cinayətlər sırasına daxil etmişdir.

Statut bu əməli “bir irqi qrupun digər irqi qrup və ya qruplar üzərində təsisatlaşdırılmış sisteməlik zülm və ağalığ rejimi kontekstində və həmin rejimi qoruyub saxlamaq məqsədi ilə törədilən qəddar hərəkətlər” kimi müəyyənləşdirir (7 - ci maddənin 2 - ci hissəsinin (h) bəndi). Bundan başqa, ilk başlıqlarda qeyd etmişdik ki, apartheid qeyri - insani əməlləri ifadə edir. Bu əməllər eynilə Apartheid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında 1973 - cü il Konvensiyasında öz əksini tapmışdır. Demək olar ki, apartheid cinayətinin “statusu” da məhz bu konvensiya ilə müəyyən olunur. Apartheid Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin statusunda insanlığa əleyhinə cinayət kimi göstərilmişdir. Apartheid insanlığa sığmayan elə bir əməldir ki, öz xarakterinə görə rejimin saxlanması məqsədilə özündə sisteməlik zülmü ifadə edir. Beynəlxalq hüquqda irqi ayrışdırıcılıq qadağası həm ümumi, həm də xüsusi, eyni zamanda bir çox beynəlxalq sənəd və müqavilədə əks olunan ümumi bir normadır. Bu ümumi norma, beynəlxalq hüququn 1945 - ci ildən sonra inkişaf edən iki spesifik sahədə konkret təsir doğurmuş, irqi ayrışdırıcılıq həm başlı - başına insan hüquqları pozuntusu meydana gətirdiyi üçün beynəlxalq insan hüquqları, eyni zamanda beynəlxalq cinayətlərə çevrildiyi üçün beynəlxalq cinayət hüququ tərəfindən tənzimləmə mövzusu olmuşdur. Buna görə də ilk öncə Avropa Konvensiyasının 14 - cü maddəsinə nəzər salaq:

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə cins, irq, dərindən

rəngi, dil, din, siyasi və digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti, doğum və ya digər hər hansı əlamətlərinə görə ayrı-seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.

Əsas kimi “İrqi və etnik mənşə”nin genişliyi Aİ və AİHM-in yanaşmaları baxımından fərqlənir. Fərq ondadır ki, İrqi Bərabərlik haqqında Direktiv “milliyət”i irq və ya etnik mənsubiyyət konsepsiyasından açıq şəkildə istisna edir. Milliyəti açıq şəkildə istisna etməkdən əlavə, İrqi Bərabərlik haqqında Direktiv özü-özlüyündə “irqi və ya etnik mənşə” anlayışını da vermir. İrq və ya etnik mənşənin necə başa düşülməli olması haqqında bir sıra başqa sənədlər də mövcuddur. Amma qeyd etmək istəyirəm ki, nə “rəng”, nə də milli azlığa məxsusluq İrqi Bərabərlik haqqında Direktivdə sadalanmasa da, AİHK-da ayrıca əsaslar kimi sadalanırlar.

Bundan başqa, Avropa Şurasının İrqiçilik və Dözümsüzlüyə qarşı Komissiyası (ECRI) da “irqi ayrışdırıcıya geniş bir anlayış vermişdir. Belə ki bu anlayışda özündə “irq, rəng, dil, din, milliyət və ya milli və ya etnik mənşə” kimi əsasları ehtiva edir. Oxşar şəkildə, İrqi Ayrışdırıcıya Ləğv olunması haqqında (AB-nin və Avropa Şurasının bütün üzv dövlətlərinin qoşulmuş olduğu) 1966-cı il BMT Konvensiyasının 1-ci Maddəsi ilə də irqi-ayrışdırıcıya verilən anlayış “irq, rəng, törəmə və ya milli və ya etnik mənşə” kimi əsasları özündə ehtiva edir. İrqi-ayrışdırıcıya Ləğv olunması haqqında Komitə (CERD) də müəyyən etmişdir ki, əksi sübut olunmayınca, bir fərdin hansısa bir irqi və ya etnik qrupa məxsus olub-olmadığının müəyyənəlməsi sözügedən şəxsin öz mənsubiyyətini necə müəyyən etməsinə əsasən həyata keçirilməlidir.

İrqi Ayrışdırıcıya Ləğvi Komitəsinin fərdi şikayətlər Proseduruna nəzər salsaq görərik ki, İrqi Ayrışdırıcıya Ləğvi Komitəsi 18 müstəqil ekspertdən ibarətdir və BMT-nin İrqi Ayrışdırıcıya Bütün Formalarının Ləğvi Üzrə Beynəlxalq Konvensiyanın nəzarət funksiyalarını həyata keçirən müqavilə orqanıdır. Digər (Dövlətlərin dövrü hesabatları, dövlətlərin dövlətlərə qarşı şikayət proseduru) prosedurlarla yanaşı fərdi şikayətlər proseduru da vardır. Konvensiyanın 14-cü maddəsinə qoşulduğunu bəyan edən istənilən dövlətə qarşı fərdi şikayət təqdim edilə bilər. Beləliklə, irqi ayrışdırıcıya qurbanı olduqlarını

iddia edən ayrı-ayrı şəxslər və ya şəxslər qrupu öz dövlətlərinə qarşı IALK-a şikayət verə bilərlər. Konvensiya həmçinin nəzərdə tutur ki, sözügedən bəyanatı vermiş dövlətlər hüquqlarının pozulmasının qurbanı olduqlarını iddia edən və digər yerli hüquqi müdafiə vasitələrini tükəndirən ayrı-ayrı şəxslərdən və ya şəxslər qrupundan petisiyalar (şikayətlər) qəbul etmək səlahiyyətinə malik milli orqanları təsis edə və ya göstərə bilərlər. Şikayətçilər bu məsələni baxılmaq üçün yalnız o halda Komitəyə verə bilərlər ki, həmin orqanın hərəkətləri onları qane etməsin. (İrqiçiliyə və irqi ayrışdırıcıya qarşı mübarizəyə dair İkinci Ümumdünya Konfransı tərəfindən 1983-cü ildə qəbul edilən Fəaliyyət Proqramında belə şikayətlərə baxılması üzrə dövlətlərin milli prosedurlarından daha geniş istifadə imkanını təmin etmək dövlətlərə təklif olunur. Mövcud prosedurlar barədə ictimaiyyətə məlumat verilməli, irqi ayrışdırıcıya qurbanlarına isə belə prosedurlardan istifadə etməkdə yardım göstərilməlidir. Şikayət vermə qaydaları sadə olmalı, şikayətlər isə mümkün qədər tez qəbul edilməlidir. İrqi ayrışdırıcıya aztəminatlı qurbanlarına mülki və ya cinayət mühakimə icraatı çərçivəsində hüquqi yardım göstərilməli və vurulan ziyana görə kompensasiya tələb etmək hüququ nəzərdə tutulmalıdır.)

Qeyd etmək yerinə düşər ki, irqi məsələləri AİHM “şübhəli kateqoriyaya” aid edir. Ona görə də gəlin belə bir məsələyə diqqət yetirək:

Şərqi Afrikadan olan asiyalıqlar Birləşmiş Krallığa qarşı iş (1973) həmin bölgədən olan asiyalıqların Birləşmiş Krallıqdan çıxarılması haqqında idi. Onlar müxtəlif kateqoriyalardan olan Britaniya vətəndaşları idilər, lakin getməyə başqa yerləri yox idi, çünki vətənləri olan Afrika dövlətlərində onların yaşamaqları çətin idi və onlar bir yerdən başqa yerə “köçürülmə” təhlükəsi altında ifilər. Rəftardakı bu aşkar fərq irqi əlamətlərə əsaslanırdı, çünki müvafiq qanunvericilik, ancaq nənə-babalarının Birləşmiş Krallıqla əlaqəsinin olduğu insanların məhdudiyət qoyulmadan ölkəyə daxil olmalarına icazə verirdi. Bu qayda “ağ dərilili” mühacir vətəndaşların xeyrinə işləyirdi. Komissiya qərara aldı ki, “irqə əsaslanan ayrışdırıcılıq müəyyən hallarda Konvensiyanın 3-cü maddəsinin mənası baxımından ləyaqəti alçaldan rəftara bərabər ola bilər” və “irqə əsaslanan ayrışdırıcıya xüsusi diqqət yetirilməlidir”.

AİHM Kipr adasında yaşayan sakinlərin iki qrupundan birinə qarşı ayrıseçkilik praktikasına aid müəyyən etdi ki, irqə əsaslanan geniş miqyaslı və ciddi ayrıseçkilik rəftarı sübuta yetirilib və qərara aldı ki, bu cür rəftar Konvensiyanın 3-cü maddəsini pozur, yəni buradakı ayrıseçkilik əvvəlki məsələdə də olduğu kimi eyni zamanda ləyaqəti alçaldıcı rəftar kimi qiymətləndirilməlidir.

Beləliklə, Komissiya hesab etdi ki, “ləyaqəti alçaldan rəftar” təşkil etmək üçün ayrıseçkiliyin digər əlamətləri kifayət qədər ciddi hal sayılmadıqda belə, irqi ayrıseçkilik kifayət qədər ciddi hal sayılır. Komissiya, həmçinin, hesab etdi ki, ləyaqəti alçaldan rəftarın olması üçün ayrıseçkiliyə qəsdən yol verilməlidir.

Bundan başqa, Aparteid cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında Beynəlxalq Konvensiyaya nəzər salsaq, görürük ki, bu konvensiyaya qoşulmuş dövlətlər beynəlxalq və milli səviyyələrdə yeni, daha təsirli tədbirlərin görülməsinə imkan verəcəyinə əmin olaraq, aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

Maddə 1 - 1. Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər bəyan edirlər ki, aparteid bəşəriyyətə qarşı cinayətdir və bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində müəyyən edilən aparteid siyasəti və praktikasının və ona oxşar irqi seqreqasiya və ayrı-seçkilik siyasəti və praktikasının nəticəsi olan insanlıqdankənar hərəkətlər beynəlxalq hüquq prinsiplərini, o cümlədən Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərini pozan və beynəlxalq sülh və təhlükəsizlik üçün ciddi təhdid doğuran cinayətlərdir.

2. Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər aparteid cinayəti törədən təşkilatları, təsisatları və ayrı-ayrı şəxsləri cinayətkar elan edirlər.

Həmçinin bu Konvensiyaya qoşulmuş dövlətlər aparteid cinayətinin kökünü kəsmək, eləcə də aparteid cinayətinin və ona oxşar seqreqasiya siyasətinin, yaxud onun təzahürlərinin hər cür təşviq edilməsinin qarşısını almaq və bu cinayətdə günahkar olanları cəzalandırmaq üçün hər cür qanunvericilik aktları və digər aktlar qəbul etməyi öz öhdələrinə götürüdürlər.

Həmçinin BMT-nin keçmiş baş katibi Kofi Annan 8 may 2007 - ci il tarixli nitqində qeyd etmişdi ki, nə qurtuluş, nə də müstəqillik elan edilməklə şəxslərin azadlığı təmin edilə bilər. Bir çox ölkələrdə, irqi ayrı-seçkilik artıq rəsmi olaraq qadağalarla müşayiət olursa da, iş

bununla bitmir. İrqi ayrıseçkiliyə son qoymaq və bu qaydalara riayət, hörmət hər bir ölkənin qarşısında mühüm vəzifə kimi qoyulmalıdır.

BMT - nin aparteidlə bağlı apardığı araşdırmalardan belə məlum olur ki, aparteid siyasətinə görə məsuliyyət daşıyan şəxslərin qeyri - insani əməlləri ölkə vətəndaşlarının etirazına, eyni zamanda bəzi ölkələrdə vətəndaş müharibəsinə qədər gətirib çıxarmışdır ki, bu da öz növbəsində beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin pozulmasına şərait yaradır. Aparteid həm də psixoloji təcavüzkar müharibədir, çünki onun baş verməsi nəticəsində cəmiyyətin bütün mənəvi və əxlaqi dəyərləri məhv edilir. Yüksək ictimai təhlükəliliyi həm də onunla xarakterizə olunur ki, bu cinayət təkcə bir ölkə daxilində deyil, hətta başqa ölkələri də əhatə edə bilər. BMT - nin Baş Məclisi özünün çoxsaylı bəyannamələrində dəfələrlə qeyd etmişdir ki, aparteid siyasəti və təcrübəsi BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə tam ziddir və bu beynəlxalq cinayət məsuliyyəti yaradır.

4. Milli qanunvericiliyimiz və irqi-ayrıseçkilik

Bu haqda danışmaq üçün ilk öncə Konstitusiyamızın 25- ci maddəsindən sitat gətirmək istəyirəm:

“Dövlət, irqindən, milliyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir. İnsan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını iri, milli, dini, dil, cinsi, mənşəyi, əqidə, siyasi və sosial mənsubiyyətə görə məhdudlaşdırmaq qadağandır.”

Həmçinin həmən maddənin 4-cü bəndində də qeyd olunur ki, yuxarıda göstərilən əsaslar üzrə zərər vurula bilməz, güzəştlər və ya imtiyazlar verilə bilməz, yaxud güzəştlərin və ya imtiyazların verilməsindən imtina edilə bilməz.

Bu cinayət tərkibinə (aparteid) Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin “İrqi ayrıseçkilik (aparteid)” adlanan 111 - ci maddəsi uyğun gəlir, lakin Rahim Məmmədov “Beynəlxalq cinayət hüququ və Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyi” adlı kitabında yazır ki, maddənin başlığında qeyri - dəqiqliyə yol verilmişdir: “İrqi ayrıseçkilik

və aparteid ayrı - ayrı anlayışlar olub müxtəlif normativ məzmununa malikdirlər və eyniləşdirilə bilməzlər”. Mən bu fikirlə tamamilə razıyam, çünki bu fikrin hüquqi əsaslandırması vardır. Onlar iki müxtəlif beynəlxalq hüquq aktı ilə - müvafiq olaraq, “İrqi - ayrışdırılışın bütün formalarının ləğvi haqqında 1965 - ci il Konvensiya” və “Apartheid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında Konvensiya” ilə tənzimlənir. Hətta maraqlıdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 111 - ci maddəsində söhbət irqi ayrışdırılışdan deyil, məhz aparteiddən gedir. Maddədə Apartheid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında Konvensiyanın 2 - ci maddəsi, demək olar ki, eynilə təkrar edilmişdir. Məhz məcəlləmizdə sadalanan əməllər də bu Konvensiyada əks olunan əməllərlə eynilik təşkil edir. Buna görə də düşünürəm ki, irqi ayrışdırılış ayrıca bir müstəqil tərkibli cinayət kimi (yəni aparteidlə qarışıq olmayaraq) öz əksini tapmalıdır, çünki 1965 - ci il Konvensiyasında deyilir:

“Bu Konvensiyada “irqi ayrışdırılış” ifadəsi məqsədi, yaxud nəticəsi siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni və ictimai həyatın hər hansı digər sahəsində insanın hüquq və azadlıqlarının bərabər əsasda tanınmasını, istifadə olunmasını, yaxud həyata keçirilməsini ləğv etmək və ya pisləşdirmək olan, irqi, dərinin rəngi, nəsəl, milli, yaxud etnik mənşə əlamətlərinə əsaslanan hər hansı fərqləndirməni, istisnayı, məhdudiyyəti, yaxud üstün tutulmanı bildirir”.

Yuxarıdan yazılanlardan da göründüyü kimi “aparteid” bir irqə mənsub insan qrupu üzərində ağalığı, irqi qrup, yaxud qrupların üzvlərini öldürməni və s. özündə ehtiva etdiyi halda, irqi ayrışdırılış siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni və ictimai həyatın hər hansı digər sahəsində insanın hüquq və azadlıqlarının bərabər əsasda tanınmasını, istifadə olunmasını, yaxud həyata keçirilməsini ləğv etmək və ya pisləşdirmək olan irqi, dərinin rəngi, nəsəl, milli, yaxud etnik mənşə əlamətlərinə əsaslanan hər hansı fərqləndirməni, istisnayı, məhdudiyyəti yaxud üstün tutulmanı özündə ehtiva edir. Məhz deyilənlərə görə müvafiq olaraq Cinayət Məcəlləmizdə və həmçinin Cinayət Məcəlləmizin Kommentariyasında da müvafiq düzəlişlərin nəzərə alınmasını istədim.

Yuxarıda dediklərimizi ümumiləşdirsək, belə nəticəyə gəlmək olar ki, bizim Cinayət Məcəlləmizin göstərilən maddəsi Roma

Statunun deyil, 1973 - cü il tarixli “Apartheid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında Konvensiya”nın transformasiyasıdır.

Məcəlləmizdə şərh olunan cinayətin obyektini irqindən, dərisinin rəngindən və milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq xalqlar, millətlər və dövlətlər arasında dinc yanaşı yaşamanın əsasları, onlar arasında sülhün, təhlükəsizliyin, əməkdaşlığın normal inkişafı təşkil edir. Əlavə obyekt isə hər hansı bir irqi qrupun həyat, sağlamlıq, mülkiyyət, azadlıq, hüquq və ləyaqəti təşkil edir. Cinayətin obyektiv cəhətini 111.0.1-111.0.6 - cı maddələrində sadalanan cinayətlərin törədilməsində ifadə olunur. Subyektiv cəhətdən isə qəsdlə xarakterizə olunur. Cinayətin subyektivi 16 yaşına çatmış şəxs ola bilər.

Məlumat üçün onu da deyim ki, 1996 - cı il may ayının 31 - də ölkəmizdə “İrqi ayrışdırılışın bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Beynəlxalq Konvensiyaya qoşulmaq barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu” qəbul edilmişdir və Azərbaycan Respublikası İrqi ayrışdırılışın bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən 21 dekabr 1965 - ci ildə qəbul olunmuş Beynəlxalq Konvensiyaya qoşuldu və beləliklə, Azərbaycan öz üzərinə kifayət qədər önəmli öhdəliklər götürdü. Həmçinin bu konvensiyaya görə İştirakçı dövlətlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə Komitədə baxılmaq üçün bu Konvensiyanın həyata keçirilməsinə kömək etmək məqsədilə gördüyü qanunvericilik, məhkəmə, inzibati və digər tədbirlər haqqında məruzə təqdim etməyi öhdələrinə götürürlər. Bu dövlətlər irqi üstünlüyə, yaxud nifrətə əsaslanan ideyaların hər hansı şəkildə yayılmasını, irqi ayrışdırılış hər cür təhrikçiliyi, eləcə də hər hansı irqə, yaxud başqa rəngli dəriyə, yaxud etnik mənşəyə mənsub insan qrupları əleyhinə yönəldilmiş bütün zorakılıq hərəkətlərini, yaxud belə hərəkətlərə təhrikçiliyi, habelə irqi ayrışdırılış fəaliyyəti aparılması üçün, onun maliyyələşdirilməsi də daxil olmaqla, hər cür yardım göstərilməsini qanunla cəzalandırılan cinayət növü elan edirlər ki, yuxarıda da qeyd etdiyim kimi bu məsələlər Azərbaycan Respublikasının Cinayət Qanunvericiliyində öz əksini tapmışdır.

Nəticə olaraq onu deyə bilərik ki, demokratikləşən dünyada insan hüquqları

global kontekstdə ən əhəmiyyətli müzakirə mövzularından birinə çevrilmişdir. Müasir dövrdə formalaşan kosmopolit düşüncə tərzini insan hüquqlarına öz yansımasıyla fərqlənir. Bu düşüncə tərzinə görə, dünyada insanları sırf “dünya vətəndaşı” kimi qarşılamaq lazımdır, yəni, bu halda irq, din, millət, etnik və s. kimi amillər arxa plana keçir. Bu baxımdan globallaşan dünyada sadalanan kateqoriyalara dair ayrıseçkiliyin aradan qaldırılması demokratikləşmə və liberal sistem yaradılması prosesində əsas müzakirə obyektlərindən biridir. İrqi ayrıseçkilik məsələsi, xüsusən Cənubi Afrikada baş verən bir sıra hadisələrdən (Ən dəhşətli - Şarpevil qətliamı) sonra dünya gündəminə çıxmışdır. Bu hadisələrdən sonra irqi ayrıseçkilik məsələsi beynəlxalq təşkilatlar səviyyəsinə çıxmış və Şarpevil qətliamının baş verdiyi 21 Mart tarixi hər il irqi ayrıseçkiliyə qarşı mübarizə günü kimi qeyd edilmişdir. Həmin dövrdən etibarən irqi ayrıseçkiliyin aradan qaldırılmasına dair müxtəlif konfranslarda çıxışlar səslənmiş, konvensiyalar qəbul olunmuşdur, lakin çox təəssüflə qeyd etməliyəm ki, hal-hazırda hələ də az olmayan miqdarda irqi ayrıseçkiliyin hökm sürməsi heç kimə naməlum deyil. Dünyanın hegemon ölkəsi olan ABŞ-da baş verən Ferquson hadisələri bunu deməyə, yəqin ki, əsas verir. İrqi ayrıseçkilik mövzusunda müasir dövrlə ötən əsrləri müqayisə etsəm, xeyli dəyişikliklərin olduğunu qeyd edə bilərəm. Məsələn, ötən əsrlərdə dünyanın xeyli ölkələrində qaradərili şəxslər bazarda qul kimi satılır, onlara Avropoidlərlə eyni məktəbdə təhsil almağa icazə verilmir və digər hüquqları əllərindən alınır. Daha sonra isə müxtəlif dövlət başçıları irqi ayrıseçkiliyin aradan qaldırılması üçün tədbirlər görmüş, Avraam Linkolnün dövründə qaradəriliyə hüquqlarının müdafiəsinə dair akt qəbul edilmiş, Harriyet Bicher - Stou “Tom dayının daxması” əsəriylə hərəkata dəstək vermişdir. Həmçinin, metropoliyaların müstəmləkə siyasəti də Avropoid irqinin ali irq olmasına gətirib çıxarmış, qara dəriliyə isə onlardan asılı vəziyyətə gəlib çıxmışdılar, lakin müstəmləkə sistemi dağıdıldıqdan sonra bir çox qitələrdən, o cümlədən Afrikadan Avropa və Amerikaya miqrasiya dalğaları baş vermişdir. Bundan sonra Avropa və Amerikada qaradəriliyə sayı artmışdır, bu isə multikulturalizm prosesinə öz töhfəsini vermişdir və nəticədə bəzi ölkələrdə multikulturalizm milli siyasət kimi

qəbul edilmişdir. Bu da qaradəriliyə müdafiəsində əhəmiyyətli addım olmuşdur.

Təəssüflə qeyd etməliyəm ki, hər nə qədər ötən illərlə müqayisədə bu sahədə Azərbaycanda inkişaf olsa da, yenə də irqi - ayrıseçkilik barəsində daha çox işlərin görülməli olduğunu düşünürəm. Ən azından Multikulturalizm mərkəzi Azərbaycanda daha çox tədbirlər, treyninglər keçirsə, fikrimcə, daha effektiv nəticələr əldə edə bilərik. Tolerantlığa dair tədbirlər və maarifləndirmələrin deyil, aparteidlə də bağlı tədbirlərin keçirilməsini daha məqsədəuyğun sayıram.

Müasir dövrdə də irqi qruplara qarşı edilən zorakılıqlar göstərir ki, bu sahədə olan boşluqlar hələ də davam edir. Təbii ki, bu boşluqları doldurmaq üçün beynəlxalq səviyyədə işlər görülməlidir. Fikrimcə, ilk olaraq, BMT başda olmaqla beynəlxalq təşkilatlar irqi ayrıseçkilik mövzusunda olan fəaliyyətini daha da genişləndirməli, komissiyalar müxtəlif ölkələrə səfərlər təşkil edərək azlıqların hüquq və azadlıqlarının nə dərəcədə qorunmasına nəzarət etməli, çətin vəziyyətdə olan azlıqlara istənilən sahədə kömək edilməlidir. Təbii ki, burada ölkənin daxili siyasəti də əsas faktorlardan biridir. Daim maarifləndirmə işləri aparılmalı, irqi azlıqlara dəstək fondları yaradılmalı, onların dövlətin siyasi, iqtisadi, mədəni və s. sferalarında iştirakına şərait yaradılmalıdır.

Həmçinin Cinayət Məcəlləmizdə bu məsələlərlə bağlı maddənin məzmununun qeyri - dəqiqliyi ilə bağlı qanunverici orqanın daha dəqiq fikirlər irəli sürməsinə, hər iki cinayət - aparteid və irqi ayrıseçkilik arasındakı fərqin düzgün müəyyən edilməsini daha məqsədəuyğun sayıram, düşünürəm ki onların hər biri ayrı - ayrı cinayət tərkibləri kimi Cinayət Məcəlləsində öz əksini tapmalıdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. [http:// evolutiondeceit.com](http://evolutiondeceit.com)
2. Rahim Məmmədov “Beynəlxalq cinayət hüququ və Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyi, NAT MMC (Bakı -2012, səh. 135
3. “Apartheid cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında” Beynəlxalq Konvensiya
4. http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/speeches/speech_2007_05_08.html
5. Azərbaycan Respublikasının Konsti-

tusiyası Bakı “Qanun”- 2009 s.25-26

6. Fundamental Hüquqlar üzrə Avropa İttifaqı Agentliyi(Ayrı-seçkilik əleyhinə Avropa Hüququ üzrə məlumat kitabı)”Aypara “ Nəşriyyat evi 2014 s.118

7. CERD, “Konvensiyanın 1-ci maddəsinin, 1 və 4-cü bəndlərinin tətbiqi ilə bağlı VIII Ümumi Tövsiyə”(General Recommendation VIII concerning the interpretation and application of Article 1, paragraphs 1 and 4 of the Convention”)

8. İnsan hüquqlarının müdafiəsinin universal mexanizmləri.(Universal human rights protection mechanisms) “Azərbaycan Hüquqlar Konsorsiumu”layihəsi. Bakı 2013 s.45

9. Fərhad Mehdiyev “Nəzəriyyə və təcrübədə İnsan Hüquqları”dərslisi Bakı 2013 “Adventa MMC” s.248

10. Kipr Türkiyəyə qarşı, 2001 (Türkiyənin “Kıbrıs çıxarması”)

11. <http://www.legislationline.org/search>

12. <http://www.globalpost.com/dispatch/news/offbeat/130809/switzerlands-biases-exposed-the-world>

13. <http://www.globalissues.org/article/165/racism#RacismInEurope>

14. The Constitution of The Republic of Namibia p.10-11, p. 15

15. Quran’i-Kərim. Hucurat surəsi 49/13

16. Türk Ceza Kanunu.2013- Genel Hükümler, YEDİNCİ BÖLÜM Hürriyete Karşı Suçlar

17. French and American Approaches to Antidiscrimination Law By Julie Chi-hye Suk Assistant Professor of Law, Benjamin N. Cardozo School of Law—Yeshiva University

18. Serbian Criminal Code and Procedure 2013

19. Bulgarian Criminal Code and Procedure 2011

20. Ələvsət Allahverdiyev “İnsanlığ əleyhinə cinayətlər beynəlxalq cinayətlərin bir növü kimi” mövzusunda dissertasiya işi, səh 98, Bakı- 2012

21. The Autobiography of Benjamin Franklin Copyright © 1998 - 2012 The Pennsylvania State University is an equal opportunity University.

*“The law is reason,
free from passion”*

-ARISTOTLE

Cinayət, cinayət-prosessual və cəzaların icrası qanunvericiliyi prizmasından qadınlara hansı diferensial güzəştlər nəzərdə tutulur?

Zəhra Nəzərova

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının
Siyasi İdarəetmə fakültəsinin
Hüquqşünaslıq ixtisasının bakalavr tələbəsi

Bir sıra sosial faktorların hüquq münasibətlərinə müncər edilməsi hər zamanı ərabərsizlik yaradır? Əlbəttə ki, yox.. Axı bu faktorların nəzərə alınmaması özü artıq ərabərsizlikdir. Çünki ədalətin olmadığı yerdə bərabərlik hüququndan danışmağa dəyməz...

Hüquqların diferensiasiyası əslində bərabərlik hüququnun zəruri təminatıdır. Eyni bir məsələyə ayrı-ayrı subyektlərin mənafeyi baxımından yanaşma elə amillərə görə aparılmalıdır ki, onlar artıq hüquqi nizamasalmaya müstəqil təsir edə bilər və hər hansı hüquqi problemin optimal həlli üçün həmin amillərin yaratdığı fərqlər mütləq nəzərə alınmalıdır, beləliklə unudulmamalıdır ki, hüquq norması hər şeydən əvvəl sosial normanın bir növüdür. Sözügedən obyektiv amillərdən biri də qanunvericini müxtəlif diferensial güzəştlərin bazasını yaratmağa vadar etmişdir. Elə məqaləmdə də sırf bu aspektdən insan orqanizminin xüsusiyyətləri və ən əsası da ənənəvi sosial dəyərlər nəzərə alınmaqla qadınlar üçün nəzərdə tutulan güzəştlərdən bəhs olunacaqdır.

Qadınlar cəmiyyətin özünəməxsus sosial dəyərə malik olan üzvləridirlər. Sözsüz ki, qadın orqanizminin xüsusiyyətləri nəzərə alınmasaydı və onlara kişi orqanizminin dözə biləcəyi normalar da şamil edilsəydi, bu ədalət prinsipindən yayınmaq olardı və qadınların hüquqlarının pozulmasına gətirib çıxarardı.

Doğrudur, qanunvericilik sahələrinə nəzər salsaq, belə güzəştlərə ən çox əmək və ailə qanunvericiliyində rast gələ bilirik. Lakin düşünürəm ki, cinayət, cinayət-prosessual və cəza-icra qanunvericiliyi baxımından da bu məsələyə həsr olunmuş normalara diqqət yetirmək lazımdır və çalışacam ki, diqqətdən

yayınan məqamların sayı mümkün qədər az olsun.

I. Cinayət qanunvericiliyinə baxış

Cinayət qanunu çərçivəsində daha çox -cəzaların şamil olunduğu subyektlər dairəsi, cəzadan azad etmə institunun tətbiqi halları, cəza təyin edilməsində yüngülləşdirici hallar və azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün müəyyən edilməsi baxımından məsələyə aydınlıq gətirə bilərik.

Kriminalist tədqiqatçılardan P.V.Korobova görə cinayət məsuliyyətinin 5 növün fərqləndirildiyi diferensiasiyasında cəzadan azad etmə və cəza çəkməkdən azad etmə də yer alır. Bu isə kifayət qədər aydınlıq yaratmır. Təqsirləndirilən şəxs barəsində cəza tədbirinin fərqləndirilməsi ilə məsuliyyətin diferensiallaşdırma prosesində fərqləndirmənin predmeti istisnalıq təşkil edir. Bu zaman realizə prosesi bir qədər dəyişikliyə məruz qalır. Məsələn, hamilə qadınlar və azyaşlı uşağı olan qadınlar tərəfindən cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması.

Cəza sistemindəki ardıcılıqla getsək, əvvəla qadınlara tətbiq olunmayan cəza növlərindən ictimai işlərin (məcburi işlər) adını çəke bilərik. Hamilə qadınlar və himayəsində səkkiz yaşınadək uşağı olan qadınlara bu cəza şamil olunmur. Nəzərdə tutulur ki, adətən bunlar şəhər və qəsəbələrin abadlığı, küçə və meydanların təmizlənməsi, xəstələrə qulluq, boşaltma-yükləmə ilə bağlı və xüsusi ixtisas tələb etməyən digər belə işlər ola bilər ki, hər halda qeyd olunan subyektlərin həmin cəzanı icra etməsi qeyri-mümkündür.

Qeyd etmək lazımdır ki, ictimai işlər növündə

cəzanın müddəti ərzində məhkumbirinci və ikinci qrup əlil hesab olunarsa məhkəmə onun barəsində cəzanın icrasının davamı haqqında, əgər məhkumun hamilə qadın (eləcə də ağır xəstə) olduğu müəyyən edilərsə cəzanın icrasının təxirə salınması barədə qərar qəbul etməlidir.

“Köhnə iyerarxiyada” məhkumun cəmiyyətdən təcrid edilməsilə əlaqədar olmayan ən ciddi cəza növü olan azadlığın məhdudlaşdırılması-on səkkiz yaşa tamam olmuş məhkumların cəmiyyətdən təcrid olunmadan, lakin nəzarət altında xüsusi müəssisələrdə saxlanması-cəzası üçün də bu cəzanın tətbiq olunmadığı şəxslər qismində də yuxarıda göstərilən subyektlər müəyyən olunmuşdu.

Məhkumun cəmiyyətdən təcrid edilməsi ilə əlaqədar olan cəzalardan biri də intizam xarakterli hərbi hissədə saxlanılmadır ki, bu cəza növü hərbi məhkəmə tərəfindən könüllü olaraq həqiqi hərbi qulluq keçən qadınlara tətbiq edilə bilməz.

Nəhayət, ən mühim məqamlardan biri ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasının qadınlara tətbiq edilməməsidir ki, onlara yalnız ən ciddi əsas cəza növü olaraq müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilə bilər. Bu halda cinayətlərin məcmusu üzrə cəza təyin edilərkən azadlıqdan məhrum etmə müddətinin qismən və ya tamamilə toplandığı hallarda cəzanın yuxarı həddi iyirmi ildən, hökmlərin məcmusu üzrə isə iyirmi beş ildən artıq ola bilməz....

Qadınlara tətbiq edilməməsi, xarakterli nəzərə alınaraq belə bir qərar verilib. Görünür, qanunverici belə bir məsələni həll edərkən gəldiyi nəticənin əsası ömürlük cəzaya layiq görülən əməllərin adətən qadınlar tərəfindən törədilmədiyini və elə çox güman ki, törədilməyəcəyini düşünməsi olub. Şübhəsiz burada istisnalar da vardır. Ancaq yəqinki, istisnalar qaydanı dəyişmir, söhbət əksəriyyətdən gedir.

Humanizm prinsipi daha çox müxtəlif növ cəzalardan şərtli və ya şərtsiz azad etmə institutlarının tətbiqi qaydalarının müəyyənləşdirilməsi zamanı necə deyirlər qanunvericinin xeyirxah münasibətini ehtiva edir. Bu cür azad etmə halları cinayətkara qarşı heç də rəhmli olmaq deyil, axı cinayət hüququndakı humanizm tam praktiki xarakter daşıyır və bəzi hallarda cəza tətbiqindən faydalı olur.

Hamilə qadınlar və eləcə də azyaşlı-səkkiz yaşına qədər uşağı olan qadınlar tərəfindən

cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması cəzadan şərti olaraq azad etmənin bir növü kimi özündə uşaq səkkiz səkkiz yaşına çatana qədər məhkəmənin cəzanın çəkilməsini təxirə salmağını əks etdirir.

Gün kimi aydındır ki, məhkum edilmiş qadının hamiləliyi, habelə azyaşlı uşaqlarının olması onun azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkməsini mümkünsüz edir. Belə ki, cəza çəkilən yerlər hamilə və azyaşlı uşaqları olan qadınlara saxlanması üçün uyğun deyildir. Hətta tam yararsızdır.

Qanunverici bu halda həm doğulmalı olan gələcək uşağa, həm də analarının cəza çəkməsi ilə əlaqədar normal inkişaf edə bilməyəcək az yaşlı uşaqlara qayğı mövqeyindən çıxış edir. Uşaq səkkiz yaşına çatdıqdan sonra məhkəmə məhkum olunmuş qadın-ananın taleyinin həlli məsələsinə qayıdır və onu cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən ya azad edir, ya bu cəzanı daha yüngül cəza ilə əvəz edir, ya da məhkum qadının cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən ötrü islah müəssisəsinə qaytarılması haqqında qərar qəbul edir. Qeyd edilməlidir ki, qəbul edilən qərar ilk növbədə qadınlardan asılı olacaqdır ki, barəsində cəzanın çəkilməsi təxirə salınmış ana təxirə salınma dövründə öz analıq vəzifələrini necə yerinə yetirmişdir və ümumiyyətlə onun davranışı nə dərəcədə nümunəvi olmuşdur.

Qanun məhdudiyyət qoymasa da, bəzi müəlliflər hamilə qadınlara və ya səkkiz yaşına qədər uşaqları olan qadınlara yalnız azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzanın real icrasından azad edildiklərini qeyd edirik. Lakin bu kateqoriyadan olan şəxslərin islah işləri növündə də cəzanı çəkməkdən azad olunması mümkündür.

Ədəbiyyatda ümumiyyətlə, ağır və ya xüsusilə ağır cinayət törədən həmin məhkum qadınlara bu institutun tətbiq edilməsinə məhdudiyyət qoyulmasını məqbul sayan qeyri-humanist təkliflər vardır. Hətta məsələn, Moldova və Tacikistan respublikalarının cinayət məəcəllərində ağır və ya xüsusilə ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilən hamilə və kiçik yaşda uşağı olan qadınlara cəzasının icrasının təxirə salınmasına yol verilmir.

Ancaq qeyd edilənlərdən əlavə vacib olaraq nəzərə alınmalıdır ki, məhkəmə öncə valideynlik hüququndan məhrum edilən, cəza çəkdiyi dövrdə rejim qaydalarını müntəzəm pozan, alkoqol, narkoman və ya toksikoman vərdişləri olub, müalicəsi başa çatmayan, habelə digər

ağır xəstəliyə-məsələn,vərəm, süzənək və s. tutulan məhkum qadınlar barəsində bu institutu tətbiq etməkdə haqlı sayıla bilməz.

Cəzanı yüngülləşdirən halların geniş siyahısına (həmin halların təsnifatında bu hal təqsirkarın psixi və fiziki statusunun xüsusiyyətlərinə və onun ailə vəziyyətini göstərən qrupa aid edilir.) cinayətin hamilə qadın tərəfindən törədilməsi daxildir.Bu kimi halın cəzanı yüngülləşdirən hal kimi müəyyən edilməsi ananın və gələcək doğulacaq uşağın mənafeyinin mühafizəsi barəsində humanizm prinsipinin təzahürü olub,qadın və uşağın sağlamlığı ilə bağlı dövlət qaygısının ifadəsi kimi qiymətləndirilir.Nəzərə alınır ki,hamiləlik vəziyyəti qadın orqanizmində bəzi funksional dəyişikliklərə səbəb olur və onun psixikasına öz təsirini göstərir.Onlar orqanizmdə baş verən bir sıra psixo-fiziki dəyişikliklərin təsiri altında yaranan səbirsizlik,əsəbilik,tez təsirlənmə, tündməcazlıq və s. bu kimi xüsusiyyətlərə malik olurlar ki, həmin xüsusiyyətlər hamilə qadının öz davranışına rəhbərlik etməsini zəiflədir,ətrafda baş verən hadisə və proseslərə normal reaksiya qabiliyyətini məhdudlaşdırır və onda münaqişəyə meyillilik yaradır.

Cəza bu halda da yüngülləşdirilə bilər ki, qadın cinayət törədərkən hamilə olmasa da, cəza təyin edilən məqamda artıq bu vəziyyətdə olmuş olsun.Belə hallarda qanunverici yenə humanizm prinsipini rəhbər tutur və hamilə qadının sağlamlığını, uşağın bətdaxili normal inkişafını, eləcədə doğuluşunu mühafizə etmək məqsədini güdür.

Nəhayət qadınlara müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunduğu zaman cəzaçəkmə müəssisəsinin müəyyən edilməsində cinayət qanunvericiliyində diferensiallıq məhdud da olsa özünü göstərir.Bu barədə daha çox cəza-icra qanunvericiliyi nöqtəyi-nəzərindən danışacağıq.AR Cinayət məəcəlləsinin 56.1.3-cü maddəsinə görə cinayətlərin xüsusi təhlükəli residivi zamanı qadınlar üçün ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi müəyyən olunmuşdur.Xüsusilə təhlükəli residivist kişilər üçünsə üçünsə onların xüsusi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsinə yerləşdirilməsi müəyyən olunmuşdur.

Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər cins, yaş, cinayətin ağırlıq dərəcəsi,məhkumun davranışı və sağlamlıq dərəcəsinə görə differensiasiya olunur.Həmin şəxslər bir-birindən sosial,psixoloji və mənəvi

keyfiyyətlərinə görə də fərqlənirlər.Qadın məhkumlar özlərinin psixo-fzioloji xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla şəxsi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və tərbiyə işinin aparılması məqsədilə ayrıca kateqoriyaya ayrılırlar.

II. Cinayət-prosessual qanunvericiliyindəki güzəştlərin dairəsi

Cinayət prosesual hüququnda diferensiasiya ilk növbədə cinayət mühakimə icraatı qaydasının, eləcə də prosesual formaların və prosesual təminatların təkmilləşdirilməsinə istiqamətləmişdir.İbtidai araşdırmanın, o cümlədən onun diferensiasiyasının prosesual-hüquqi tənziimi cinayət-prosessual qanunvericilikdə özünün perspektivli inkişafını tapmışdır. Lakin Azərbaycan Respublikasının Cinayət-prosessual qanunvericiliyində qadınlara yönələn güzəştlərin dairəsi bir qədər məhduddur –deyə bilərik.

Cinayət-prosessual məəcəllənin 178-ci maddəsinə müvafiq olaraq, məcburi gətirilmə, yəni şəxsin cinayət prosesi aparan orqana məcburi çatdırılması,habelə istintaq və ya digər prosesual hərəkətlərin aparılmasında iştirakının məcburi təmin edilməsi hamilə qadınlara hətta onlar cinayət prosesini həyata keçirən orqanın məcburi çağırışlarına üzrlü səbəb olmadan gəlmədikdə,cinayət prosesini həyata keçirən orqanın çağırışlarını almaqdan boyun qaçırdıqda , cinayət prosesini həyata keçirən orqandan gizləndikdə,daimi yaşayış yeri olmadıqda belə tətbiq oluna bilməz .

Tutulmuş şəxsin hüquqlarının təmin edilməsi baxımından qanunverici tutulmuş şəxslə davranış zamanı qadınlara (o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayanlara, qocalara, xəstələrə və əlillərə) xüsusi diqqət yetirməyi cinayət prosesini həyata keçirən orqanın və müvəqqəti saxlama yerlərinin əməkdaşları qarşısına vəzifə qoymuşdur.Polis haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda da bu normanı görmək mümkündür

Digər mühim məsələlərdən biri də hökmün icrasının təxirə salınması ilə bağlıdır.Belə ki, məəcəllənin 510-cu maddəsində birbaşa təsbit olunmuşdur ki, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş hallarda hamilə və ya azyaşlı uşağı olan məhkum edilmiş qadın barəsində cəzanın çəkilməsi hökmü çıxarmış məhkəmə tərəfindən uşağın səkkiz yaşı tamam olanadək təxirə salına bilər.Bu halda hökmün icrasının təxirə

salınması məsələsinə məhkum edilmiş qadının ərizəsi əsasında məhkəmə tərəfindən baxılır. Cəzaçəkmə müəssisələrində gigiyenik şəraitin olduğu aşağı səviyyədə olduğu və buradakı sıxlığın çox olmasını qəbul etməliyik. Özəl-liklərdə hamilə qadın üçün yetərsiz qidalanma şəraiti səbəbindən belə müddəanın tətbiq olunmaması məntiqsiz olardı. Həm də onlar cəza çəkərkən uşaqların yetərsiz baxıma məruz qalmaları və ya anaların uşaqları üzərində valideynlik hüququnu qoruya bilməmələri riskini artırdı.

CPM-də həm də belə bir maddə nəzərdə tutulurdu ki, (13 fevral 2015-ci il tarixli, 1194-IVQD №-li Qanunla ləğv edilmişdir.) andlı iclasçılar qismində üç yaşınadək uşağı olan qadınlar yazılı ərizələrində əks olunmuş öz xahişlərinə əsasən, məhkəmə iclasında sədrlik edən tərəfindən vəzifələrini icra etməkdən azad oluna bilərlər. Kişilər üçünə belə qaydanın tətbiq olunmasına yalnız üç yaşınadək olan uşağı təkbaşına böyütməsi halı olduqda icazə verilir.

III. Qadın məhkumların cəzaçəkmə müəssisələrindəki şəraiti və onlara tanınan üstünlüklər

Məhkum qadınların orta qəhətləri bəzi əsaslarla bağlıdır. Bunlara qadınların kişilərlə bərabər səviyyədə hüquqlarının tanınmaması, məhkum olunmazdan əvvəl bir çoxunun cinsi və fiziki istismara məruz qalması, ailədaxili şiddət görmələri səbəbindən yüksək psixoloji dəstəyə ehtiyac duymaları, cəzaçəkmə müəssisələrinin özündə cinsi istismar və şiddət, yüksək dozada narkotik vasitələrdən istifadə və spirtli içki aludəçiliyi, bir çoxunda psixi xəstəliklərin müşahidə olunması, cəzasını çəkəndən sonra cəmiyyət tərəfində daha çox "damğalanması", ailələri tətəfindən qəbul edilməməsi və digər problemlər aiddir. Kanada, Böyük Britaniya, ABŞ və bir sıra Avropa ölkələrində ruhi xəstəlikdən əziyyət çəkən, intihara cəhd edən qadın məhkumların sayının bir xeyli olduğu söylənilə bilər.

Belə məhkumların bir çoxu analardır. Məsələn Brazilyada ən böyük cəza evindəki qadınları demək olar ki, 90%-i anadır. Rusiyada bu göstərici 80%-dən çoxdur.... Ona görə də hüquqi baza daha çox onlara yönəlmişdir.

Azərbaycanda cəzaların icrası qanunver-

ciliyinin müddəaları arasında araşdırdığımız məqamlara asanlıqla rast gəlmək mümkündür. Burada cəzaçəkmə müəssisələrində təhlükəsizlik tədbirlərinin tətbiqi, qadın məhkumların ərzaq, maddi məişət, eləcə də digər zəruri sosial təminatları, onlara cəzaçəkmə müəssisəsindən kənarında yaşaya bilmə, qısa müddətli səfər imkanının tanınması, məhkumların sosial adaptasiyasında yaş fərqi, əmək şəraiti, məhkumların qazancından tutmaların miqdarı, tətbiq edilən tənbeh tədbirlərinin müddəti, həbsxana rejiminin dəyişdirilməsi, tərbiyə müəssisəsinin növünün müəyyənləşdirilməsi baxımından qadınlara bir sıra üstünlüklər tanınmışdır.

Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş qadınlar cəzaçəkmə müəssisəsindən qaçdıqda onlara qarşı müstəsna təhlükəsizlik tədbiri kimi odlu silahın tətbiq edilməsinə yol verilmir. Zəruri təminatlar baxımından qadınlara yönələn imkanların dairəsi genişdir. Bu özünü hamilə qadınlar və ya cəzaçəkmə müəssisələrinin nəzdindəki uşaq evlərində uşaqları olan qadınların əlavə olaraq ayda on beş manat miqdarında ərzaq məhsulları və ən zəruri mallar əldə etməyinə icazə verilməsində, dövlət məcburi sığortalanmasına cəlb edilməkdən əlavə hamiləliyə və ya doğuşa görə müavinətlə təmin olunmasında, hamilə və ya üç yaşına çatmamış uşağı olan qadınlara yaxşılaşdırılmış maddi-məişət şəraitinin yaradılması və onlar üçün yeməyin xüsusi normalarının müəyyən edilməsində və d. hallarda göstərir. Eləcə də hamilə və uşaq evlərində uşaqları olan qadın məhkumların bağlama, sovqat və ya banderol almalarına məhdudiyət qoyulmur.

Əməyə vicdanlı münasibət bəsləyən və cəzaçəkmə rejiminin tələblərinə riayət edən, habelə cəza müddətinin ən azı üçdə birini çəkmiş məhkum qadınlara hamiləliyə və doğuşa görə qanunla müəyyən edilmiş qaydada, işdən azad edildikləri vaxtda, həm də uşaq üç yaşına çatanaqədək cəzaçəkmə müəssisəsindən kənarında yaşamağa icazə verilə bilər. Onlar bu müddət ərzində adi həyatda işlədilər paltar geyinə bilər, məhdudiyətsiz halda yazışa bilər, pul baratları ala bilər və nağd puldan istifadə edə bilər, qohumları, həkimi və başqa şəxslər ilə görüşə bilər, eləcə də həddləri cəzaçəkmə müəssisəsinin müdiriyyəti tərəfindən müəyyən edilən ərzi daxilində sərbəst gediş-gəliş hüququndan istifadə edə bilərlər.

Qanunverici məhkumun könüllülük əsasında işləməsi üçün yaş həddini kişilərdə altmış yaşdan yuxarı müəyyən edib sə qadınlarda bu göstərici 55 yaşdır və həmçinin hamiləliyi dörd aydan çox olan və ya cəzaçəkmə müəssisəsinin nəzdindəki uşaq evində uşağı olan məhkumlara könüllülük əsasında işləməyə icazə verilir. Ümumiyyətlə, məhkum qadınlar hamiləliyə və doğuşa görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddətə işdən azad edirlər. Məhkumun qazancından tutmalara gəldikdə isə bu kateqoriyadan olan qadın məhkumların şəxsi hesabına aylıq əmək haqqının, pensiyanın və d. gəlirlərin keçirilməli olan miqdarı ən azı altmış faizdir və onlar ilk peşə-ixtisas və ya peşə hazırlığına öz arzularına görə cəlb edirlər. Cəzaçəkmə müəssisəsindən kənarında yaşamağa icazə verilmiş məhkum qadınlara isə tutulmalı bütün məbləğlərdən asılı olmayaraq ümumi gəlirin ən azı altmış beş faizi verilir.

Məhkumlara tətbiq edilən tənbeh tədbirlərinə gəldikdə, əgər cəzanın icrasını pozan qadın məhkumlar 10 günədək müddətə cərimə təcridxanasına keçirilə bilərsə, kişilərdə bu müddətin həddi on beş gün müəyyən edilmişdir. O cümlədən, qanunverici onların ciddi saxlama şəraitinə keçirilməsini də qadağan etmişdir.

Məcəllədə birbaşa müəyyən olunmuşdur ki, ictimai işlər və ya islah işləri növündə cəza çəkan məhkum qadın onun hamiləlik və ya doğuşa görə işdən azad olunduğu andan cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması barəsində ərizə ilə məhkəməyə müraciət edə bilər. Müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilən məhkumların sosial adaptasiyası, onlara yardım göstərilməsi nəzarət edilməsi baxımından qadın məhkumlara əlli yeddi yaşından sonra qocalar evinə göndərilmək imkanı tanınır. Kişilərdə isə bu yaş həddi altmış ikidir.

Əvvəllər müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş yetkinlik yaşına çatmayan qızların, belə halda yetkinlik yaşına çatmayan oğlan məhkumlardan fərqli olaraq möhkəm rejimli tərbiyə müəssisələrində cəza çəkməsinə yol verilmir. Onlar üçün ümumi rejimli tərbiyə müəssisələrində cəza çəkilməsi müəyyən olunmuşdur.

“Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 29-cu maddəsi qadınların həbs yerlərində saxlanılmasının xüsusiyyətlərini əks etdirir. Həmin

maddəyə görə, qadınlar üç yaşınadək uşaqları öz yanlarında saxlaya bilərlər. Hamilə və ya yanında üç yaşınadək uşağı olan qadınlar üçün yaxşılaşdırılmış maddi-məişət şəraiti yaradılır, onlar xüsusi tibbi yardım və müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş xüsusi yemək normaları ilə təmin edirlər və həmin şəxslərin müəyyən edilmiş gündəlik gəzintisi 4 saatdan az olmamalıdır.

Qeyd edilməlidir, üç yaşınadək uşaqlar üçün lazımı vəsaitlə təmin edilmiş və bağça tipli otaqlar yaradılmalıdır. Bu qadın məhkumların sosial fəaliyyətindən, digər məşğuliyyətindən yayınmasının qarşısını alar. Məsələn, Hindistan, Bolqarıstan, İspaniya kimi ölkələrin adını çəkmək lazımdır ki, burada qeyd edilən şərait olduqca yaxşı sayıla bilər.

Qeyd edilən qanunun 43-cü maddəsində həbs yerlərində fiziki qüvvənin, xüsusi vasitələrin, və ya odlu silahın tətbiqi şərtləri və hüdudları təsbit olunmuşdur. Belə ki, qrup halında və ya odlu silah işlətməklə basqın edildiyi, o cümlədən silahlı müqavimət göstərildiyi hallar istisna olmaqla, xüsusi vasitələr və ya odlu silahın tətbiq olunmadığı şəxslərin sırasına qadınlar da daxildir.

Hal-hazırda qadın məhkumların sayı getdikcə artmaqda davam edir. Bu isə səbəbsiz deyildir, və məqalədə qeyd etdiyimiz bir sıra səbəblərlə bağlıdır. Hətta təcrübədə yoxsul qadınların bir çoxunun oxuma və yazmağı bilmədiyindən “barmaq izi ilə” anlamadığı ifadələri imzalamaları qeyd olunur. Bu əcnəbi qadınlar üçün də keçərlidir ki, onlar dil problemləri ilə üzləşirlər. Sadalanan bu kimi problemlərə diqqət yetirilməlidir. Cəza çəkmə müəssisələrində bəzi qadın məhkumların cinsi istismar səbəbilə yaşadığı travmalar onlarda psixoloji rahatsızlıqlar və həddindən artıq həssasiyyət və qorxu yaratdığından çalışılmalıdır ki, həmin müəssisədə kişi personalın işləməsinə yol verilməsin. Cəzaçəkmə müəssisələrinin sayı məhdud olduğundan qadınlar yaşadıkları ərazidən bir xeyli uzaqda cəza çəkirlər, bu da onlara baş çəkən ailə üzvlərinə, yaxınlarına çətinliklər yaradaraq məhkumların əlaqələrinin zəifləməsinə və keçirdikləri sarsıntıların artmasına, zərərli emosional təsirlərə səbəb olur. Hətta bəzən analarını görməyə gələn uşaqlara tətbiq olunan axtarış tədbirləri onların üzərində hədsiz gərginlik yaradır və bu da anaların uşaqlarla görüşməyi qəbul etmək istəməməyinə səbəb olur.

Ona görə də qadınlar üçün müəyyən edilən cəzaçəkmə müəssisələrinin sayı artırılmalıdır. O cümlədən qadın personala da müntəzəm psixo-sosial təlimlərin keçirilməsi məqsədəuyğun olardı.

Gənc qızların həssas bir qrup olduğu və onların cəzaçəkmə rejimindəki ehtiyaclarının yetişkin qadınların ehtiyaclarından fərqlənməsi mütləq nəzərə alınmalıdır. Qadınlara lazımı gigiyenik şərait yaradılmalıdır. Bu kimi zəruri tələblər Avropa Penitensiar Qaydalarının müddəaları arasında da yer almışdır. Cəza evlərində idmanla məşğul olmaq kişilərə nisbətən qadınlarda daha az müşahidə olunur. Ancaq bu, qadınlarda depressiya kimi psixo-sosial əngəllərin qaşısının alınmasında böyük vasitədir. Ona görə də bu baxımdan mümkün qədər əlverişli şərait yaradılmalıdır.

Bütünlükdə qadınlara tanınlan bu güzəştlər və onlara göstərilən “anlayış” səbəbsiz deyildir. Dövlət həm də onların cəza çəkildikdən sonrakı taleyi ilə maraqlanmalıdır. Məhkumların sosial reabilitasiyası daim göz önündə olmalıdır. Bunun üçün görülən tədbirlərə hələ cəza çəkilərkən başlanılmalıdır. Azərbaycanda qadın məhkumların sosial və intellektual aktivliyinin artırılması, onlara reabilitasiya üçün real şəraitin yaradılması üçün tədbirlər görülür. Məsələn onların biznes və d. sahələrdə treninqlərə cəlb edilməsi, komputer və dil kurslarının açılması, məhkumların ifasında tamaşaların nümayişi üçün imkan yaradılması, tennis və b. idman yarışlarının, brein-rinqlərin keçirilməsi diqqətəlayiqdir. Ancaq yenə də bu kimi tədbirlə sayca məhdudlaşdırılmamalı, müntəzəmliyi ilə seçilməlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Murray J. “Həpislik durumunun etkileri kitabı” Liebling A. & Maruna S. Yayıncılık 2005 s450
2. National Institute of Justice Research in Brief August 1998 s1
3. Azərbaycan Respublikasının Kommentariyası Hüquq yayın evi-Bakı 2013
4. AR Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “AR Cinayət Məcəlləsinin 56.1.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 12 yanvar 2012-ci il tarixli Qərarı
5. STRATEJİ təhlil say 4(11) -2014 s109
6. 2010-cu il tarixli Qərarı ilə AR CM-in 79.1-ci maddəsinə Konstitusiyaya uyğun hesab etmişdir.
7. A.V.Naumov Rusiya cinayət hüququ. Ümumi hissə. Qanun 1998 s541
8. İ.Ağayev. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Hüququ. Bakı 2010 s347
9. A.V.Naumov. Rusiya cinayət hüququ. Ümumi hissə. Qanun-1998 s 54
10. Коробов. В. Понятие дифференциация уголовной ответственности. Ярославль, 1995 s 10

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Fəaliyyətinin Təşkilati Hüquqi Məsələləri

Qurbanov Orxan

Transmilli Cinayət Hüququ ixtisasının magistrantı,
Bakı Dövlət Universiteti Hüquq fakültəsi

Açar sözlər: Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Statutu, Məhkəmənin strukturu və idarəçiliyi, Rəyasət heyəti, Prokuror dəftərxanası, Apellyasiya şöbəsi

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutu öz məzmununa görə maddi cinayət hüququ, prosessual-cinayət hüququ, cəza-icra hüququ və o cümlədən, məhkəmənin təşkilini və quruluşunu tənzim edən təşkilati-hüquqi normalardan ibarət mürəkkəb hüquqi aktdır. Roma Statutunun belə bir özəlliyə malik olması tarixi inkişaf baxımından müstəqil beynəlxalq cinayət-prosessual hüquq normalarının inkişaf etməməsi ilə bağlıdır. Professor Antonio Kassezenin dili ilə desək, məhz belə bir reallıq sonda bu normaların maddi beynəlxalq cinayət hüquq normaları ilə birlikdə təsbit olunmasına gətirib çıxarmışdır (5, s.15). Statutun IV hissəsi Məhkəmənin təşkili və idarəçiliyi ilə bağlı məsələlərin hüquqi tənzimlənməsinə həsr olunmuşdur. Həmin fəslin 34-cü maddəsinə əsasən, Məhkəmə öz fəaliyyətini həyata keçirmək üçün aşağıdakı orqanlardan ibarət struktura malikdir: a) Rəyasət Heyəti; b) Apellyasiya şöbəsi, Məhkəmə şöbəsi və İlkin icraat şöbəsi; c) Prokuror dəftərxanası; d) Katiblik (2, s.42). 26 mart 2015-ci ildə Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin fəaliyyətinə həsr olunmuş 25-ci diplomatik brifinqdə məhkəmənin sədri Silviya Fernandes de Qurmendi məhkəmənin işinin səmərəliliyini onun struktur bölmələrinin işinin düzgün qurulması və qarşılıqlı fəaliyyət göstərməsi ilə əlaqələndirmişdir (4, s.54).

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin əsas orqanlarından biri onun Rəyasət Heyətidir. Lakin Statut Rəyasət Heyətinin statusunu dəqiq müəyyən etməmiş, sadəcə onun Prokuror dəftərxanası istisna olmaqla məhkəmənin

işlərinin lazımi qaydada idarə olunması ilə əlaqədar funksiyalarını müəyyən etmişdir (3, s.42). Rəyasət Heyəti həmçinin məhkəmənin işinin həcmi yol verirsə, istənilən vaxt hakimlərin sayını 18-dən az olmamaq şərti ilə azaldılmasını təklif edə bilər. Bu cür təklif qəbul olunduqdan sonra hakimlərin sayı tədricən, fəaliyyətdə olan hakimlərin səlahiyyət müddətinin bitməsi vaxtı ilə zəruri həddə qədər azaldılır. Statutun 38-ci maddəsinə müvafiq olaraq, Rəyasət Heyətinə sədr və sədrin birinci və ikinci müavinləri hakimlərin mütləq əksəriyyətinin səs çoxluğu ilə seçilir. Onlar öz funksiyalarını 3 il müddətində və yaxud bu müddətlərdən hansının tez bitməsindən asılı olaraq özünün hakim kimi səlahiyyətlərinin bitməsinə qədər icra edirlər. Lakin onlar bir dəfə yenidən seçilə bilərlər. Əgər sədr yoxdursa və ya kənarlaşdırılmışdırsa, sədrin birinci müavini sədri əvəz edir. Əgər sədr və ya sədrin birinci müavini yoxdursa və ya kənarlaşdırılmışdırsa, o zaman sədrin ikinci müavini sədri əvəz edir. Qeyd edək ki, sədr və sədrin birinci və ikinci müavinləri Rəyasət Heyətini təşkil edir və onlar aşağıdakılara görə cavabdehlik daşıyırlar: a) Prokuror istisna olmaqla məhkəmənin işlərinin lazımi qaydada idarəçiliyi; və b) Statutla üzərlərinə qoyulmuş digər funksiyalara. Özünün vəzifələrini yerinə yetirərkən Rəyasət Heyəti prokurorla fəaliyyəti əlaqələndirir və sonuncu ilə qarşılıqlı maraq kəsb edən bütün məsələlərdə razılaşmanı təmin edir. Rəyasət Heyətinə daxil olan hakimlər öz funksiyalarını seçildikləri andan daimi əsaslarla yerinə yetirirlər. Rəyasət Heyəti məhkəmənin işinin həcmi nəzərə alaraq və məhkəmənin hakimləri ilə məsləhətləşmələr əsasında vaxtaşırı digər hakimlərdən hansı həcmdə öz funksiyalarını daimi əsaslarla yer-

inə yetirmək tələb olunması barədə qərar qəbul edə bilər.

Bütün hakimlər öz səlahiyyətlərini daimi əsaslarla yerinə yetirən məhkəmə üzvü kimi seçilir və öz səlahiyyətlərinin başladığı vaxtdan bu əsaslarla öz funksiyalarını yerinə yetirmək üçün məhkəmənin sərəncamında olurlar. Məhkəmə 18 hakimdən ibarət olan tərkibdə fəaliyyət göstərir. Onu da qeyd edək ki, məhkəmənin Rəyasət Heyəti onun adından çıxış edərək lazımlığı, yaxud zəruriliyi səbəblərini göstərməklə hakimlərin sayının artırılması barədə təklif qəbul edə bilər. Katib təxirə salınmadan hər hansı bu cür təklifi bütün iştirakçı dövlətlər arasında yaymalıdır. Təklifə sonradan iştirakçı-dövlətlərin Assambleyasının iclasında baxılır. Bu cür təklif iştirakçı-dövlətlərin iclasında 2/3 səs çoxluğu ilə bəyənəlsə, qəbul edilmiş sayılır və iştirakçı-dövlətlərin Assambleyasının qərarı ilə müəyyən olunmuş vaxtda qüvvəyə minir.

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin hakimi vəzifəsinə iddia edən hakim-namizəd üçün Statutda bir sıra tələblər nəzərdə tutulmuşdur. Hakimlər onların namizədliyini irəli sürdüyü dövlətlərdə ali hakim vəzifəsinə təyin olunmaq üçün tələblərə cavab verən, qərəzsiz və müstəqil, yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik olan şəxslər sırasından seçilir. Məhkəmənin tərkibinə seçilmək üçün hər bir namizəd aşağıdakılara malik olmalıdır: 1) cinayət və cinayət-prosessual hüquq sahəsində mötəbər sərəştəyə və cinayət mühakimə sahəsində hakim, prokuror, vəkil və ya başqa analoji keyfiyyətdə zəruri iş təcrübəsinə; 2) beynəlxalq humanitar hüquq, insan hüquqları kimi müvafiq beynəlxalq hüquq sahələrində mötəbər sərəştəyə, həmçinin məhkəmənin fəaliyyət predmetinə aid olan peşəkar hüquq fəaliyyətində geniş təcrübəyə. Bundan əlavə hər bir namizəd məhkəmənin tərkibinə seçilmək üçün ən azı məhkəmənin işgüzar dillərindən birini bilməli və o dildə sərbəst danışmalıdır (Statutun 36-cı maddəsi).

Məhkəmənin tərkibinə seçilmək üçün namizəd Statutun iştirakçısı olan hər bir dövlət tərəfindən, yaxud bu dövlətdə mövcud olan məhkəmə vəzifəsinə təyin edilməsi üçün namizədin irəli sürülməsinə uyğun olaraq və ya Beynəlxalq Məhkəmənin Statutunda Beynəlxalq Məhkəmənin tərkibinə namizəd irəli sürülməsi üçün nəzərdə tutulan prosedurlara uyğun olaraq irəli sürülür. Seçkilər

keçirilən zaman hər bir iştirakçı dövlət bu dövlətin vətəndaşı olması məcburi olmayan, lakin hər bir halda hər hansı üzv dövlətin vətəndaşı olan bir namizəd irəli sürə bilər. Seçkilərin keçirilməsi üçün namizədlərin 2 siyahısı tərtib edilir. A siyahısı cinayət və prosesual hüquq sahəsində mötəbər sərəştəyə və cinayət mühakiməsi sahəsində hakim, prokuror, vəkil və ya başqa analoji keyfiyyətdə zəruri iş təcrübəsi olmaq kimi tələblərə cavab verən namizədlərin adlarından ibarət tərtib edilir. V siyahısı beynəlxalq humanitar hüquq, insan hüquqları kimi müvafiq beynəlxalq hüquq sahələrində mötəbər sərəştəyə, həmçinin məhkəmənin fəaliyyət predmetinə aid olan peşəkar hüquq fəaliyyətində geniş təcrübəyə malik olmaq kimi tələblərə cavab verən namizədlərin adlarından ibarətdir. Hər iki siyahı üçün kifayət edən keyfiyyətlərə malik olan namizəd hansı siyahıya düşməsinə öz seçiminə görə müəyyən edə bilər. Məhkəmənin tərkibinə ilk seçkilərdə «A» siyahısından doqquzdən az olmayaraq «V» siyahısından isə beşdən az olmayaraq hakimlər seçilir. Sonrakı seçkilər məhkəmənin tərkibində A və V siyahısından keçmiş hakimlərin proporsiyalarını saxlamaq üçün keçirilir. Hakimlər iştirakçı dövlətlərin Assambleyasının iclasında gizli səsvermə yolu ilə seçilir. Qeyd edək ki, səsvermədə olan və iştirak edən iştirakçı-dövlətlərin 2/3-dən çoxunun daha artıq səsini qazanmış 18 namizəd məhkəmənin tərkibinə seçilmiş hesab edilir. Əgər birinci turda səsvermənin gedişində lazımi sayda hakim seçilməmişdirsə, qalan yerlər dolana kimi növbəti səsvermə turları keçirilir. Məhkəmənin tərkibində eyni bir dövlətin iki vətəndaşı ola bilməz. Məhkəmənin tərkibinə münasibətdə iki və daha artıq dövlətin vətəndaşı hesab edilə bilən şəxs bu şəxsin, adətən öz mülki və siyasi hüquqlarından istifadə etdiyi dövlətin vətəndaşı sayılır. İştirakçı dövlətlər hakimlərin seçilməsi zamanı məhkəmənin üzvlərinin tərkibində aşağıdakıların təmin olunmasının zəruriliyini nəzərə alır: 1) dünyanın əsas hüquq sistemlərinin təmsil olunması; 2) ədalətli coğrafi təmsilçilik; 3) məhkəmənin tərkibində qadın və kişi cinslərində ədalətli təmsilçiliyi.

İştirakçı-dövlətlər məhkəmənin tərkibində xüsusi məsələlər üzrə, o cümlədən, qadınlara, yaxud uşaqlara qarşı zor tətbiqinə dair məsələlər üzrə hüquqi fəaliyyət təcrübəsinə malik olan şəxslərin olmasının zəruriliyini

nəzərə alır, lakin bununla məhdudlaşmırlar.

Hakimlər öz vəzifələrində 9 il qalırlar və yenidən seçilməsi hüququna malik deyildirlər. İlk seçkilərdə hakimlərin püşkatma ilə seçilən 1/3 hissəsi vəzifələrində 3 il müddətində qalırlar; hakimlərin püşkatma ilə seçilən 1/3 hissəsi vəzifələrində 6 il müddətinə qalırlar, yerdə qalanlar isə vəzifələrində 9 il müddətində qalırlar. Lakin 3 il müddətinə seçilmiş hakim tam müddətdə yenidən seçilmək hüququna malikdir. Əgər vakansiyalar açılsa, onların tutulması üçün Statuta uyğun olaraq seçkilər keçirilir. Vakansiyaları doldurmaq üçün seçilmiş hakim öz sələfinin səlahiyyət müddəti bitənədək vəzifədə qalır və əgər bu müddət 3 ildən azdırsa, tam müddətə yenidən seçilə bilər.

Hakimlər öz funksiyalarını yerinə yetirərkən müstəqildirlər. Hakimlər onların hakimlik funksiyalarını yerinə yetirməyə mane olan, yaxud onların müstəqilliyinə şübhə doğura bilən heç bir fəaliyyətlə məşğul olmurlar. Məhkəmənin olduğu yerdə öz funksiyalarını daimi əsaslarla yerinə yetirməsi tələb olunan hakim özünü heç bir digər professional xarakterli məşğuliyyətə həsr etməməlidir. Rəyasət Heyəti Prosedur və Sübutetmə Qaydalarına müvafiq olaraq hakimi öz xahişi ilə Statutla üzərinə qoyulmuş funksiyaları yerinə yetirməkdən azad edə bilər.

Hakim bu və ya digər əsaslarla onun qərəzsizliyinin məntiqi şübhə altına qoyula biləcəyi ilə bağlı işə baxılmasında iştirak etmir. Bunlardan başqa, əgər bu hakim əvvəllər həmin işə məhkəmədə hər hansı formada, yaxud milli səviyyədə bu işə aid istintaq altında olan və ya məhkəmə təqibinə məruz qalmış şəxsin iştirakı ilə bağlı olmuşsa, həmin bəndə müvafiq olaraq işə baxılmasından kənarlaşdırılır. Prokuror, yaxud istintaq altında olan, yaxud haqqında məhkəmə araşdırılması aparılan şəxs Statuta uyğun olaraq hakimə etiraz barədə vəsatət verə bilər. Etiraz edilən hakimə həmin məsələ üzrə qeydlərini təqdim etmək hüququ verilir, lakin o qərar qəbul edilməsi prosesində iştirak etmir (40 və 41-ci maddələr).

Məhkəmənin Statutunda şöbələrin statusu müəyyən edilməmişdir, lakin onu qeyd etmək lazımdır ki, şöbələrin məhkəmə çərçivəsində funksiyalarını onun palataları: Apellyasiya palatası, Məhkəmə palatası və İlk icraat palatası həyata keçirir. Eyni zamanda, Məhkəmənin işinin həcmi, onun səmərəli fəaliyyətinin zəruriliyi yarandığı

hallarda Statut iki və ya daha çox Məhkəmə palatalarının və ya İlk icraat palatalarının yaradılması imkanına yol verir (6, s.1011). Hakimlərin seçilməsindən sonra mümkün qədər tez məhkəmə öz tərkibində şöbələr təşkil edir. Apellyasiya şöbəsi sədr və daha 4 hakimdən, Məhkəmə şöbəsi azı 6 hakimdən, İlk icraat şöbəsi də azı 6 hakimdən ibarət olur. Hakimlərin şöbələrin tərkibinə təyin olunması hər bir şöbənin üzərinə qoyulan funksiyaların xarakteri, hər bir şöbədə cinayət hüququ və prosesi və beynəlxalq hüquq sahəsində mütəxəssis olan optimal sayda hakimin ola bilməsi üçün seçilmiş hakimlərin səriştəsi və təcrübəsi nəzərə alınmaqla həyata keçirilir. Lakin Məhkəmə şöbəsi və İlk icraat şöbəsi başlıca olaraq, cinayət işləri üzrə məhkəmə araşdırmalarının aparılması sahəsində təcrübəyə malik olan hakimlərdən ibarət olur. Məhkəmənin məhkəmə funksiyaları hər bir şöbədə Palatalar tərəfindən həyata keçirilir (mad.39). Apellyasiya Palatası Apellyasiya şöbəsinin bütün hakimlərindən ibarət olur. Məhkəmə Palatasının funksiyaları məhkəmə şöbəsinin üç hakimi tərəfindən həyata keçirilir. Həmçinin İlk İcraat Palatasının funksiyaları məhkəmə şöbəsinin üç hakimi tərəfindən ya da Statuta və Sübutetmə və Prosedur Qaydalarına uyğun olaraq şöbənin bir hakimi tərəfindən həyata keçirilir. Apellyasiya şöbəsinə təyin olunmuş hakimlər isə bu şöbədə öz funksiyalarını bütün səlahiyyət müddətləri ərzində həyata keçirirlər.

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin təşkilati strukturuna daxil olan həlqələrdən biri də Prokuror dəftərxanasıdır. Statutun 42-ci maddəsinə əsasən Prokuror dəftərxanası Məhkəmənin ayrıca orqanı kimi müstəqil fəaliyyət göstərir. Prokuror dəftərxanası məhkəmənin yurisdiksiyası altına düşən cinayətlər haqqında hər hansı informasiya və təqdim edilmiş situasiyaların alınmasına, onların öyrənilməsinə, məhkəmədə istintaqın və cinayət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə cavabdehlik daşıyır. Dəftərxananın əməkdaşları hər hansı xarici mənbədən göstərişlər tələb etmir və onları yerinə yetirmirlər. Bir sıra tədqiqatçıların qeyd etdiyi kimi, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutu prokurora cinayət işlərinin təhqiqatı və istintaqında prosessual müstəqillik verməklə onu beynəlxalq cinayət ədliyyəsində xüsusi subyektə çevirmişdir (1,s.57).

Dəftərxanaya prokuror tərəfindən rəhbərlik edilir. Prokuror şəxsi heyət, bina və onun

sərəncamında olan sair ehtiyatlar da daxil olmaqla, dəftərxanaya rəhbərlik və idarəetmə üzrə bütün səlahiyyətlərə malikdir. Prokurora, Roma Statutuna müvafiq olaraq, prokurorun yerinə yetirməli olduğu hər hansı hərəkəti yerinə yetirmək səlahiyyətinə malik olan bir və ya bir neçə prokuror müavini köməklik göstərir. Prokuror və prokuror müavini müxtəlif dövlətlərin vətəndaşları olmalıdır. Prokuror və prokuror müavinləri yüksək mənəvi keyfiyyətlərə, yüksək ixtisasa və cinayət işləri üzrə təhqiqat, yaxud istintaqın aparılması sahəsində geniş praktiki təcrübəyə malik olan şəxslər olmalıdırlar. Onlar məhkəmənin işgüzar dillərindən azı birini tam bilməli və onda sərbəst danışmalıdır. Prokuror iştirakçı- dövlətlərin Assambleyasının üzvlərinin mütləq səs çoxluğu ilə, gizli səsvermə yolu ilə seçilir. Prokurorun müavinləri prokuror tərəfindən təqdim edilmiş namizədlər siyahısından eyni qaydada seçilirlər. Prokuror hər bir prokuror müavini vəzifəsinə təyin olunmaq üçün 3 namizəd irəli sürür. Əgər onların seçilməsi zamanı daha qısa səlahiyyət müddəti nəzərdə tutan qərar qəbul olunmazsa, prokuror və prokuror müavinləri doqquz il müddətinə seçilirlər və yenidən seçilə bilməzlər. Nə prokuror, nə də prokurorun müavinləri funksiyalarının yerinə yetirilməsinə mane ola bilən, yaxud onların müstəqilliyini şübhə altına alan heç bir fəaliyyətlə məşğul olmurlar. Onlar peşə fəaliyyətinin başqa heç bir növü ilə məşğul olmurlar. Rəyasət Heyəti prokuroru, yaxud onun müavini onun öz xahişi ilə bu və ya digər konkret işdə iştirak etməkdən azad edə bilər. Nə Prokuror, nə də prokuror müavinləri hər hansı bir əsasla onların qərəzsizliyini məntiqi şübhə altına ala bilən heç bir işdə iştirak etmirlər. Əgər onlar əvvəllər bu işdə məhkəmədə, yaxud istintaq altında olan və ya məhkəmə təqibinə məruz qalmış şəxsə aidiyyəti olan, bu işlə əlaqəli cinayət işinə milli səviyyədə baxılarkən hər-hansı keyfiyyətdə iştirak etmişdirsə, onlar işdə iştirak etməkdən kənarlaşdırılır. Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun müəyyən etdiyi prinsiplərdən görüldüyü kimi prokuror və onun müavinlərinin müstəqilliyi özünü onda təzahür edir ki, onlar məhkəmə tərəfindən deyil, Statutun iştirakçısı olan dövlətlər tərəfindən seçilirlər.

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin digər orqanı Katiblikdir. Katiblik prokurorun

Statutda nəzərdə tutulan funksiya və səlahiyyətlərinə ziyan gətirmədən, məhkəmədə işlərin idarə olunması və məhkəməyə xidmətin qeyri-məhkəmə aspektlərinə cavabdehlik daşıyır (maddə 43). Katibliyə Məhkəmənin əsas inzibati vəzifəli şəxsi olan katib rəhbərlik edir. Katib öz funksiyalarını məhkəmənin sədrinin rəhbərliyi altında həyata keçirir. Katib və katibin müavini yüksək mənəvi keyfiyyətlərə, yüksək səriştəyə malik olur və məhkəmənin işgüzar dillərindən heç olmasa birini tam bilir və o dildə sərbəst danışır. Hakimler iştirakçı -dövlətlərin Assambleyasının istənilən tövsiyəsini nəzərə almaqla, katibi gizli səsvermə ilə mütləq səs çoxluğu ilə seçirlər. Katib 5 illik səlahiyyət müddətinə seçilir, bir dəfə yenidən seçilə bilər və tam məşğulluq əsasında işləyir. Statutun 44-cü maddəsinə müvafiq olaraq, prokuror və katib öz müvafiq orqanlarına lazımi qədər səriştəli şəxsi heyət təyin edirlər. Prokurora münasibətdə bu müstəntiqlərin təyinatını da əhatə edir. Katib Rəyasət Heyətinin və prokurorun razılığı ilə məhkəmə heyətinin təyinatı, mükafat alması və işdən azad olunması şərtlərini ehtiva edən şəxsi heyət haqqında Əsasnamə təklif edir və şəxsi heyət haqqında Əsasnamə iştirakçı dövlətlərin Assambleyasında bəyənilir. Buradan belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsində inzibati-texniki funksiyaların həyata keçirilməsi məhkəmənin yerinə yetirdiyi funksiyaların xüsusi xarakteri ilə şərtləşməklə onun iki orqanı arasında bölünmüşdür.

Roma Statutunun on birinci hissəsi məhkəmənin strukturuna aid olmasa da, lakin onun funksiyalarının təmin olunmasına xidmət edən bir qurumun yaradılmasını nəzərdə tutur. Söhbət Statutun iştirakçı-dövlətlərinin Assambleyası haqqında gedir. İştirakçı dövlətlərinin Assambleyası bir növ məhkəmə orqanlarından kənar müstəqil orqan kimi özündə: sədr, sədrin iki müavini və üç il müddətinə Assambleya tərəfindən seçilmiş 18 üzvdən və habelə Bürodan ibarətdir. Assambleya yoxlama, qiymətləndirmə və istintaq aparılmasında məhkəmənin effektivliyini və qənaətcilliyini artırmaq məqsədi ilə müstəqil nəzarət mexanizmlərinin yaradılması daxil olmaqla, zəruri olan köməkçi orqanlar yarada bilər.

Beləliklə, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin təşkilati strukturunu təhlil edərək aşağıdakı nəticəyə gələ bilərik: Roma Statu-

tunda istifadə olunan Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi və Məhkəmə terminlərinin elmi təfsiri geniş və dar mənada başa düşülməlidir. Geniş mənada Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi terminini Statut əsasında yaradılmış beynəlxalq təşkilatın adı kimi və habelə bir-birlərindən müstəqil surətdə fəaliyyət göstərən iki qarşılıqlı təşkilatı strukturun məcmusu kimi başa düşmək lazımdır. Bu mənada Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi özündə bütün orqanlarını və habelə iştirakçı-dövlətlərin Assambleyası da daxil olmaqla, məhkəmə kimi özünü ehtiva edir. Dar mənada məhkəmə yalnız öz orqanlarını ehtiva edir. Lakin bu zaman Prokuror dəftərxanası müstəqil orqan kimi fəaliyyət göstərir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Валеев Р.М. О правосубъектности Международного уголовного суда // Российский Ежегодник Международного Права. Специальный выпуск. 2003
2. Международный уголовный суд. Сборник документов. Казань: Центр инновационных технологий. 2004
3. Марусин И.С. Основные тенденции правового регулирования деятельности органов международной уголовной юстиции (на примере Международного уголовного суда и Международного трибунала по бывшей Югославии) // Российский Ежегодник Международного Права. Специальный выпуск. 2003
4. Ширева И.В, Ширева Д.А. К вопросу о деятельности Международного уголовного суда // Вопросы экономики и права. 2015, № 8
5. Cassese A. International Criminal Law. Dordrecht-Boston-London, 2001
6. Валеев Р.М. О правосубъектности Международного уголовного суда // Российский Ежегодник Международного Права. Специальный выпуск. 2003

Summary

Keywords: International Criminal Court, Rome Statute of the International Criminal Court, structure and administration of the Court, the Presidency, the office of the Prosecutor, an Appeals Division.

This article analyzes the organizational and legal issues of the International Criminal Court. The organizational structure of interstate association established by Statute of the International Criminal Court demonstrates its main feature as providing the functions of an international judicial body. The ICC is composed of four organs: the Presidency, the Chambers, the Office of the Prosecutor and the Registry. In the Court's structure also includes the Assembly of States Parties and its Bureau.

Резюме

Ключевые слова: Международный уголовный суд, Римский Статут Международного уголовного суда, состав и управление делами Суда, Президиум, Канцелярия Прокурора, Апелляционное отделение

В данной статье анализируется организационно-правовые вопросы деятельности Международного уголовного суда. Организационная структура межгосударственного объединения, созданного Статутом Международным уголовным судом отражает его основную особенность, заключающуюся в обеспечении функционирования международного судебного органа. Суд состоит из следующих органов: Президиум; Апелляционное отделение, Судебное отделение, и Отделение предварительного производства; Канцелярия Прокурора; Секретариат. В структуру Суда так же относится Ассамблея государств-участников и ее Бюро

Qanunvericilikdə olan bəzi boşluqlar, onların təhlili və həlli yolu qaydaları

Esmira Tağıyeva

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının

Siyasi İdarəetmə fakültəsinin

Hüquqşünaslıq ixtisasının bakalavr tələbəsi

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi tərtib edilərkən baza kimi Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsindən istifadə olunmuşdur. Hazırda qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin qəbul olunmasından keçən illər ərzində ona bir sıra düzəlişlər və əlavələr edilmişdir. Buna indi də ehtiyac var. Çünki tarixi təcrübə göstərir ki, qəbul olunan hər bir qanunun məntiqi və həyatı olması yalnız onun təcrübədə tətbiqi zamanı aydınlaşır. Qeyd etdiyimiz kimi baza rolu oynayan Rusiya Cinayət Məcəlləsi həmin ölkənin istintaq-məhkəmə təcrübəsində özünü tam doğrultmadığından sonrakı illərdə ona xeyli düzəliş və əlavələr edilmişdir. Lakin həmin Məcəllənin əvvəlki variantının həyatla uzlaşmayan və istintaq-məhkəmə təcrübəsində tətbiqi çətinliklər yaradan bir çox normaları bu günə qədər də bizim cinayət qanunvericiliyindən çıxarılmamışdır. Beləliklə də qanunvericiliyimizdə mövcud olan bu boşluqlar ibtidai istintaqa və məhkəmə orqanlarına müəyyən qarışıqlıqlar və problemlər yaradır. Həmin maddələrə aşağıdakıları nümunə göstərmək olar.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 24-cü maddəsində əməlin (hərəkət və hərəkətsizliyin) iki formada (qəsdən və ya ehtiyatsızlıqdan) törədilməsi göstərilir. Yəni təqsirin qarışıq (ikili) forması cinayət qanunvericiliyimizdə öz əksini tapmamışdır. Bu isə öz-özlüyündə müəyyən çətinliklər yaradır.

Ümumiyyətlə təqsirin mürəkkəb (qarışıq) forması- konkret halda törədilən əmələ və əməlin nəticəsinə eyni vaxtda həm qəsd, həm də ehtiyatsızlıq formasında olan müxtəlif psixi münasibətdir.

Azərbaycan Respublikasında qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin xüsusi hissəsində təqsirin qarışıq forması ilə törədilən cinayətlərə

görə məsuliyyət müəyyən edən xeyli mürəkkəb cinayət tərkibləri mövcuddur. Lakin qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin Ümumi hissəsində təqsirin qarışıq forması ilə törədilən cinayətlərin anlayışını müəyyən edən norma nəzərdə tutulmur. Bu isə cəza təyini zamanı müəyyən çətinliklər və narazılıqlar doğurur. Çünki təqsirin iki formasında olan cinayətlərin müəyyən edilməsi düzgün cəza təyini üçün vacibdir.

Xarici ölkələrin cinayət qanunvericiliyinə nəzər salsaq görə bilərik ki, cinayət qanunvericiliyimizdə olan bu boşluq həmin ölkələrdə öz həlli qaydasını, cinayət qanunvericiliklərində öz əksini tapmışdır. Məsələn, Gürcüstan, Qazaxıstan, Moldova, Kosova, Serbiya, Tacikistan və Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəllələrini misal göstərmək olar.

Bundan başqa, CM-in 42-ci maddəsində isə məhkəmə hökmü ilə təyin oluna bilən cəza (əsas və əlavə) növlərinin siyahısı verilmişdir. Cəzalar sırasında xüsusi və ya hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltiflərindən məhrum etmə qismində cəza növü də vardır. Həm də qanuna görə belə cəza növü yalnız əlavə cəza kimi tətbiq edilir (43.3-cü maddə).

Lakin bu cəza növünün tətbiqi qaydasını özündə əks etdirən 48-ci maddədə qeyd edilir ki, şəxsin məhkum olunması zamanı məhkəmə onun xüsusi və ya hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltifindən məhrum edilməsinin zəruriliyi nəticəsinə gəldikdə bu barədə xüsusi və ya hərbi rütbəni, fəxri adı və dövlət təltifini vermiş orqana müvafiq təqdimat göndərir.

Bildiyimiz kimi xüsusi və hərbi rütbə, fəxri ad və dövlət təltifi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilir. Belə qənaətə gəlmək olar ki, cinayət törətmiş şəxsə bu növ əlavə cəza son nəticədə məhkəmə tərəfindən deyil, icra

orqanı tərəfindən verilməlidir. Çünki, belə hallarda məhkəmələr yalnız təqdimat vermək hüququna malikdir və bu təqdimat icra orqanları tərəfindən təmin olunmaya da bilər.

Məntiqə uyğun olmayan bu qanun normasına şərh verilməsi məqsədilə vaxtilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinə də sorğu verilmişdir. Bu məsələ barədə Konstitusiyaya Məhkəməsinin 24 iyul 2004-cü il tarixli qərarı nəinki problemə aydınlıq gətirmiş, hətta bu normanın tətbiqində əlavə çətinliklər yaratmışdır. Konstitusiyaya Məhkəməsi hesab edir ki, 48-ci maddədə müəyyən edilən qanun norması yalnız ali hərbi və ya ali xüsusi rütbəyə, fəxri ada və dövlət təltifinə şamil edildiyi halda Konstitusiyaya uyğundur.

Fikrimcə, bu məsələnin həlli üçün CM-in 42.0.5-ci maddədə nəzərdə tutulan xüsusi və ya hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltiflərindən məhrum etmə növündə əlavə cəza cəzalar sırasından çıxarılmalıdır. Beləliklə də məhkəmə orqanları məsələnin həlli zamanı müstəqil şəkildə, yəni icra hakimiyyəti orqanının təqdimatına ehtiyac qalmadan hökm çıxara bilər.

Bu maddə nəinki Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində həmçinin Ermənistanın (CM-in 49.4-cü maddəsi), Qazaxıstanın (CM-in 39-cu maddəsi), Rusiya Federasiyasının (CM-in 44-cü maddəsi), Ukrayna Respublikasının (CM-in 51-ci maddəsi) qanunvericiliyində öz əksini tapmışdır. Yəni, eyni problem onlarda da mövcuddur.

Növbəti maddəni nəzərdən keçirək. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində adam oğurluğu ilə qadını evlənmək məqsədilə oğurlamaq cinayətləri eyniləşdirilmişdir. Halbuki adam oğurluğu ilə qadını evlənmək məqsədilə oğurlama cinayətlərinin motivi eyni deyildir. Adam oğurluğu cinayətləri tamah, qisas və s. alçaq niyyətlə törədildiyi halda qız qaçırma cinayətləri zərərçəkmişin iradəsi ziddinə onunla ailə qurmaq məqsədilə törədilir. Təcrübəyə nəzər salsaq görürük ki, bu əməllərin eyniləşdirilməsi istintaq və məhkəmə təcrübəsində bəzən elə vəziyyətə gətirib çıxarır ki, həmin orqanlar qanunu açıq-aşkar pozmaq məcburiyyətində qalırlar. Belə ki, CM-in 144-cü maddəsinin qeydinə görə oğurlanmış adamı könüllü azad edən şəxs cinayət məsuliyyətindən azad edilir. Təcrübədə elə hallar olur ki, qadını oğurlayan şəxs bir neçə gün onu müəyyən yerdə saxladıqdan sonra hər

hansı səbəbdən (qorxusundan, qızın onunla ailə qurmayacağına tam əmin olduqda və s.) onu könüllü azad edir. Xalqın mentaliteti nəzərə alınarsa belə hallarda təqsirkarın cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi praktik surətdə mümkün deyildir. Müdafiə tərəfi isə məhz 144-cü maddənin qeydinə əsaslanaraq təqsirləndirilən şəxsin azad edilməsində ısrar edirlər. İbtidai istintaq və məhkəmə orqanları uzun illər ərzində yaranmış təcrübəni əsas götürərək müdafiə tərəfinin tələbini rədd etsələr də, əslində qanunun tələbini pozmuş olurlar.

Digər tərəfdən CM-in 144-cü maddəsinin sanksiyalarında nəzərdə tutulan cəza adam oğurluğu halları üçün uyğun olsa da, qadını evlənmək məqsədilə oğurlama cinayəti üçün yaramır. Həmin maddədə cinayətin bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi (qız qaçırma cinayəti faktiki olaraq bütün hallarda qrup şəklində törədilir) 8 ildən 12 ilədək, zərərçəkmiş yetkinlik yaşına çatmayan olduqda isə 10 ildən 15 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məruz qala bilər.

Deməli, qız qaçırma cinayəti zamanı məsələ, avto-maşını idarə edən şəxs 8, yaxud 10 ildən az olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməlidir. Məhkəmələr bəzən belə hökmlər də çıxarmalı olurlar. Bunu isə cəmiyyət üzvləri həzm edə bilmir. Çünki qəsdən adam öldürmə cinayəti üstündə qanunvericilik 7 ildən 12 ilədək, zorlama cinayətlərinə görə isə 4 ildən 8 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulur (CM-in 120.1-ci və 149.1-ci maddələr).

O zaman burdan o nəticəyə gəlirik ki, qızın qaçırılmasında iştirak etmək cinayəti (avtomaşını sürmək) qəsdən adam öldürmə və zorlama cinayətlərindən daha ağır cinayətdir. Lakin bu nə məntiqə, nə də ədalət mühakiməsinə uyğun gəlir.

Digər qeyd etdiyim maddə kimi bu maddə və ağırlaşdırıcı hal kimi ona təyin olunmuş sanksiya bir neçə ölkənin qanunvericiliyində də mövcuddur. Məsələn, Albaniya CM-in 109-cu maddəsində (5 ildən 10 ilədək), Ermənistan CM-in 131-ci maddəsində (7 ildən 10 ilədək), Ukrayna Respublikası CM-in 146-cı maddəsi (5 ildən 10 ilədək), Rusiya Federasiyası CM-in 126-cı maddəsində (6 ildən 15 ilədək) öz əksini tapmışdır.

Fikrimcə, bu qarışıqlığı aradan qaldırmaq üçün müəyyən dəyişikliklər olunmalıdır.

Məsələn, ağırlaşdırıcı hal olaraq qiymətləndirilən qrup şəklində törədilmiş əməldə iştirakçıların şəxsiyyətinin və törətdikləri əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) ictimai təhlükəliliyi, məqsədi və xarakteri dəqiq müəyyənləşdirilməli və həmçinin zahirən buna bənzəyən cinayət əməlləri ilə müqayisə olunub ədalətli bir hökm çıxarılmalıdır.

Növbəti maddə 144-1 bəndindədir. Bu maddənin dispozisiyası həddən artıq anlaşılmazdır. Dispozisiyada adam oğurluğu, fahişəliyə cəlb etmə, insan alveri və buna bənzər cinayətlərin elementləri birləşdirilmişdir. Hətta bu maddədə əks olunan ağırlaşdırıcı tövsifedici əlamət kimi göstərilmişdir. Halbuki, bütün hallarda bu cinayət yalnız qabaqcadan əlbir olmaqla törədilə bilər. Məncə bu ölü maddədir artıq. Çünki qabaqcadan əlaqəyə girmədən belə cinayət törətmək mümkün deyildir. Digər tərəfdən bəzən özlərini təşəbbüsü ilə xarici səfərlərdə olmuş, bədənlerini satmaqla əldə etdikləri pula özlərinə məişət şəraiti yaratmış şəxslər “cinayətin qurbanları” kimi tanınırlar. Bu əsasa görə isə onlara Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 12 yanvar 2006-cı il tarixli qərarına uyğun olaraq kompensasiya verilir. Məncə bu heç bir məntiqə uyğun gəlmir və maddə yenidən işlənməli insan alveri cinayəti fahişəliyə cəlb etmə cinayətindən fərqləndirilməlidir.

Son olaraq qeyd etmək istədiyim maddə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 264-cü, yəni “yol nəqliyyat hadisəsi yerindən qaçma” adlanan maddəsidir. Məncə, bu maddə cinayət qanunvericiliyindən çıxarılmalıdır. Buna bir neçə səbəb saya bilərik:

İlk olaraq, bu maddə müstəqil maddə deyildir. Belə ki, 264-cü maddə ilə məsuliyyətin yaranması üçün həm də 263-cü maddədə göstərilən qanunazidd əməllər həyata keçirilməlidir. Başqa sözlə, təqsirkar şəxs heç vaxt tək-cə 264-cü maddə ilə məsuliyyətə alına bilməz.

Digər tərəfdən məntiqi cəhətdən yanaşsaq, görərik ki, nəinki 263-cü maddədə göstərilən, həm də qanunvericilikdə müəyyən edilmiş digər cinayət əməllərini törətmiş şəxslərin (cinayətkarın) cinayətdən yaxa qurtarmaq məqsədilə cinayəti gizlətməsi, cinayət yerindən qaçıb gizlənməsi təbii haldır. Lakin bu əməl-hadisə yerindən qaçma 263-cü maddə ilə birlikdə digər cinayət əməllərindən fərqli olaraq əlavə məsuliyyət yaradır.

Həmçinin bu, məhkuma cəzaçəkmə müəssisəsi

müəyyənləşdirilməsi zamanı müəyyən problem və qarışıqlıqlar yaradır. Belə ki, bildiyimiz kimi şəxs ehtiyatsızlıqdan törətdiyi cinayətə görə cəzanı məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində ödəməlidir. CM-in 263-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulan yol-hərəkət qaydalanın pozulması cinayəti ehtiyatsızlıqdan, 264-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulan əməl isə qəsdən törədilən cinayətdir. Məhkum məsələn, CM-in 263.2-ci maddəsi ilə 4 il, 264-cü maddəsi ilə 1 il azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edildikdə cinayətlərin məcmusu qaydasında çəkməli olduğu cəza üçün ona ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi təyin edilir. Cinayət qanununda bu məsələyə aydınlıq gətirilmədiyindən şəxs ehtiyatsızlıqdan törətdiyi cinayətə görə cəzasını məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməli olur. Bu isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü maddəsinin tələblərinə ziddir.

Bəzən bəzi mənbələrdə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 264-cü maddəsi Konstitusiyamızın 66-cı maddəsinə ziddir. Bunu müzakirə etmək istəyirəm.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Cinayət Məcəlləsinin 264-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair 29 yanvar 2004-cü ildə qərar qəbul etmişdir və müəyyən etmişdir ki, Cinayət Məcəlləsinin 264-cü maddəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 66-cı (heç kəs özünə, arvadına (ərinə), övladlarına, valideynlərinə, qardaşına, bacısına qarşı ifadə verməyə məcbur edilə bilməz) maddəsinə zidd deyil. Çünki özünə qarşı ifadə verməmək hüququ cinayət-prosessual hüquq olduğuna görə yol-nəqliyyat hadisəsindən sonra yaranmır. Əvvəla ona görə ki, heç bir yol-nəqliyyat hadisəsi özü-özlüyündə hələ cinayət hadisəsi kimi qiymətləndirilə bilməz. Hadisə yerinə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (polis) əməkdaşlarının gəlməsindən dərhal sonra isə yol-nəqliyyat hadisəsinin iştirakçılarından heç birinin hələ cinayət-prosessual statusu olmur. Bu zaman həmin şəxslər, o cümlədən nəqliyyat vasitəsinin idarə edən şəxs tərəfindən izahat verilməsi özünə qarşı ifadə vermək kimi deyil, qanunda nəzərdə tutulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi kimi qiymətləndirilməlidir.

Ümumiyyətlə, biz də olduğu kimi xarici ölkələrdə bu maddəni o məqsədlə istifadə edirlər ki, yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində

zərər vurduğu şəxslər qarşısında yarana biləcək mümkün öhdəliklərin icrasından, eyni zamanda yaranan maddi məsuliyyətdən qaçmasının qarşısını almaqdır. Bu şərh özünü bir neçə normativ aktda öz əksini tapır. Almaniya Federal Konstitusiyaya Məhkəməsinin 29 may 1963-cü il tarixli, Fransa Kassasiya Məhkəməsinin 17 mart 2010-cu il tarixli, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Ali Məhkəməsinin 21 iyun 2004-cü il tarixli qərarlarını misal göstərmək olar.

Lakin bu şərh yenə də qarışıqlığı aradan qaldırmır. Belə ki, bəzən praktikada elə hadisə yerindən qaçma ilə, zərərçəkmiş xəstəxanaya aparmaq qarışdırılır. Belə bir hadisəsi Nəsimi rayon məhkəməsində baş vermiş və məsələ aydınlaşdırıla bilmədiyi üçün Konstitusiyaya məhkəməsinə sorğu göndərilmişdir. Burada A B-yə yol-nəqliyyat hadisəsi zamanı ehtiyatsızlıqdan yüngül xəsarət yetirmiş və dərhal onu tibb müəssisəsinə aparmışdır. Lakin A-nın bu hərəkəti “Yol hərəkəti haqqında” Qanunun tələblərini pozaraq hadisə yerindən qaçma kimi qiymətləndirilmiş və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 264-cü maddəsi ilə məsuliyyət yaranmışdır. Lakin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun 10 aprel 2012-ci il tarixli qərarı ilə məsələyə aydınlıq gətirilmiş və aşağıdakılar müəyyən olunmuşdur:

“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 264-cü maddəsinin mənasına görə yol-nəqliyyat hadisəsi törətmiş şəxs hadisə yerində qalaraq şəxsiyyəti barədə məlumatları zərərçəkmiş şəxsə bu və ya digər vasitə ilə çatdırmaq öhdəliyi daşıyır.

Bu öhdəliyə riayət etməklə nəqliyyat vasitəsinə idarə edən şəxsin yol-nəqliyyat hadisəsi yerini hər hansı bir səbəbdən, o cümlədən zərərçəkmiş şəxsi tibb müəssisəsinə aparması hadisə yerindən qaçma kimi qiymətləndirilə bilməz.”

Qeyd etdiyim nümunədən də bəlli olduğu kimi bu maddə məhkəmə-istintaq orqanları üçün müəyyən anlaşılmazlıqlar, bəzən isə haqsız yerə məsuliyyət yaradır.

Məncə, bu maddə də qanunvericilikdən çıxarılmalıdır. Eyni zamanda qeyd etmək istədim ki, baza kimi istifadə etdiyimiz Rusiya Federasiyası Cinayət Məcəlləsində artıq dəyişikliklər olmuş və bu maddə-yol nəqliyyat hadisəsi yerindən qaçma- çıxarılmışdır.

Qanunvericiliyimizdə olan boşluqlar sadaladığım maddələrlə bitmir. Belə ki, daimi

hüquqi dövlət, ədalətli ədalət mühakiməsinin qorunub saxlanması, təkmilləşdirilməsi üçün qanunvericilikdə boşluq təşkil edən bütün maddələrə müəyyən dəyişikliklər edilməli, lazım gəldikdə isə tamamilə çıxarılmalıdır. Bunun üçünsə, bu sahədə fəaliyyət göstərən məhkəmə, prokurorluq və istintaq orqanları müəyyən təşəbbüslər göstərməli və məsələnin həlli qaydası üçün lazım olan bütün tədbirləri həyata keçirməlidir.

ƏDƏBİYYAT SIYAHISI:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Bakı-2016.
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, Qanun-2016.
3. Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsi, Moskva-2016.
4. “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin 24 iyul 2004-cü il tarixli” Qərarı.
5. <http://www.legislationline.org/>

MÜNDƏRİCAT / CONTENTS

The Role of Central Bank - Isazade Nadira Shoyuf	6
Comparison of Banking Regulation and Supervision in Azerbaijan and the EU - Isazade Nadira Shoyuf	9
The right of residence of citizens of the European Union and their family members and the rules of obtaining permanent residence - Namazli Nigar	14
Essential Elements of a Contract - Aysel Sharifova	16
Invalidity of the Contracts - Aysel Sharifova	18
Practical and legal aspects of “Governing Law” provision in international loan agreement in the Republic of Azerbaijan - Konul Badalova	21
International Loan Agreement with the International Bank for Reconstruction and Development (World Bank) - Konul Badalova	24
Features of Investigation Methods of Drug Crimes Committed by Juvenile Offenders - Ulviyya Rzazada	26
Barriers to entry on monopolies - Naim Mammadov	29
Bid Rigging – As a Horizontal Agreement - Flora Taghiyeva	32
Natural Monopoly - Naim Mammadov	36
Customs Policy of the European Union - Narmin Asadova	40
Leniency Programs in Competition Law - Flora Taghiyeva	42
Creating a Probation Service for Juvenile Offenders - Rzazada Ulviyya	46

MÜNDƏRİCAT / CONTENTS

Remedies for breach of contract: In Azerbaijan and different legal systems - <i>Sevana Huseynova</i>	50
Review of Specific Performance as a remedy for breach of contract - <i>Sevana Huseynova</i>	55
Cooperation of the European Union and the Republic of Azerbaijan on migration issues - <i>Aliyeva Nisa</i>	61
Oil and Gas Regulation in Azerbaijan - <i>Parvin Anvarli</i>	63
Transnational Petroleum Transportation and Pipelines. Legal Aspects of Transnational Pipelines - <i>Aytan Teymurzade</i>	66
The launderers and organized criminal group as a subject of laundering of the proceeds of crime - <i>Samra Abilhasanli</i>	72
Human Rights On Media - <i>Elnur Karimov</i>	69
Tövsif anlayışı və aparılma qaydaları - <i>Leyla Əhmədova</i>	77
Aparteid anlayışı və tarixi - <i>Aydan Ağazadə</i>	85
Cinayət, cinayət-prosessual və cəzaların icrası qanunvericiliyi prizmasından qadınlara hansı diferensial güzəştlər nəzərdə tutulur? - <i>Zəhra Nəzərova</i>	94
Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Fəaliyyətinin Təşkilati Hüquqi Məsələləri - <i>Qurbanov Orxan</i>	100
Qanunvericilikdə olan bəzi boşluqlar, onların təhlili və həlli yolu qaydaları - <i>Esmira Tağıyeva</i>	105

ELSA Azerbaijan

Alovsat Guliyev 116
Baku, Azerbaijan

Phone: +994 (70) 367-92-96
E-mail: lawjournal@elsaazerbaijan.org

Website: www.elsa.az
Facebook: www.facebook.com/ELSA.Azerbaijan

Editor: Lala Darchinova
Co-editor: Alibaba Aliyev